

Księga Daniela

Seria Studiów Biblijnych

Pedro Snoeijer

Görlitz / Zgorzelec 2014

Wersja 1

Księga Daniela. Seria Studiów Biblijnych

Wersja 1

Zgorzelec / Görlitz, styczeń 2015

Copyright © by: Pedro Snoeijer, 2014

www.pedrosnoeijer.blogspot.com
<https://sites.google.com/site/pedrosnoeijer/>

Niniejsza publikacja ukazała się najpierw jako seria artykułów na blogu w roku 2013/14.

Cytaty biblijne pochodzą z Biblii tzw. warszawskiej (Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 1994)

Spis treści

Wprowadzenie do Księgi Daniela	s. 4
Imperium Babilońskiej	s. 8
Daniel 1	s. 13
Daniel 2	s. 18
Daniel 3	s. 22
Daniel 4	s. 28
Daniel 5	s. 32
Daniel 6	s. 38
Literatura apokaliptyczna	s. 42
Daniel 7	s. 45
Daniel 8	s. 53
Daniel 9	s. 58
Daniel 10	s. 63
Daniel 11	s. 67
Daniel 12	s. 75

Dodatki

Data 1: Imperium Asyryjskie	s. 79
Data 2: Imperium Babilońskie	s. 81
Data 3: Imperium Perskie	s. 84
Data 4: Imperium Macedońskie	s. 86
Data 5: Ptolemeuszowie i Seleucydzi	s. 88

Bibliografia	s. 90
--------------	-------

Wprowadzenie do Księgi Daniela

Daniel

Imię Daniela znaczy: „Bóg jest moim Sędzią”

Daniel pochodził z rodziny królewskiej. Został wyprowadzony z Jerozolimy z pierwszą grupą wygnańców w 605 p.n.e. (2 Kronik 36:5-8; Daniela 1:1-2). Królestwo Judy był wtedy wasalem Babilonii. Otrzymał dobre wykształcenie na dworze królewskim w Babilonie, przygotowywano go do pełnienia wysokiej funkcji rządzącej w kraju.

Daniel żył w tym samym czasie jak prorocy Jeremiasz (w Jerozolimie, potem w Egipcie) oraz Ezechiel, który 8 lat po Danielu zostaje też wyprowadzony na wygnanie do Babilonu (por. Ezechiela 14,20). Gdy inni prorocy jak np. Ezechiel mówili do ludu Izraela, Daniel działał na dworze królewskim, gdzie miał wysoką funkcję polityczną. Daniel służył jako prorok, mędrzec i polityk poprzez cały czas wygnania babilońskiego a potem także na dworze perskim (tj. okres 605-536 p.n.e.).

Autor i czas powstania

Tekst Księgi Daniela w obecnej formie nie świadczy o tym, kiedy został zapisany.

Same wizje pochodzą z ust Daniela z VI w. p.n.e.

Rozdz. 1-6 stanowią opowieści o wydarzeniach w VI wiek p.n.e. w imperium Babilońskim i Perskim. Natomiast wizje z rozdziałów 7-12 dotyczą wydarzeń historycznych w wiekach II-III p.n.e., które są częściowo bardzo dokładne. Z tego powodu większość komentatorów uważa, że Księga Daniela w obecnej formie została napisana w II wiek p.n.e.

Gdyby tak było, Księga Daniela byłaby tzw. pseudoepigrafem, tj. tekst napisany pod nazwą posiadającego większy autorytet autora. Zazwyczaj czytelnicy wiedzieli o tym, że faktycznie autor jest inny. W starożytności co prawda było to powszechną praktyką, ale gdyby Daniel 7-12 został napisany w II wieku p.n.e., pisząc proroctwa dopiero po fakcie (spełnieniu), mielibyśmy do czynienia z oszustwem. To stanowiłoby wielki problem dla wiarygodności Słowa Bożego.

Jednak rozwiązanie nie jest proste. Są pewne problemy, szczególnie z proroctwami na końcu rozdziału 11, które wydają się błędne. (Patrz komentarz).

Najbardziej logicznym i wiarygodnym jest założenie, że Księga Daniela została napisana i proroctwa zostały wypowiedziane przez historycznego Daniela w czasie Babilońskiego Imperium, tak jak księga to też prezentuje.

W Hebrajskiej Biblii Daniel nie jest zaliczany do proroków, lecz do pisma (ketuwim). W Izraelu prorok funkcjonuje między Bogiem a ludźmi, mówi w imieniu Boga do ludzi. Daniel natomiast był przede wszystkim politykiem na dworze pogańskim. Nowy Testament natomiast nazywa Daniela prorokiem (Mt. 24:15).

Tło historyczne

→ patrz osobny artykuł o Imperium Babilońskiego oraz przegląd dat.

Struktura Księgi Daniela

Pierwsza część (1-6) zawiera opowieści z życia Daniela: trudności, próby i ratunek Boży.

Druga część (7-12) zawiera wizję Daniela, który są mniej znane, często trudne do zrozumienia.

Szczególnie ta druga część grała ważną rolę w Judaizmie w czasie Jezusa.

Ogólny temat księgi: mimo wszystkiego, co się dzieje: Bóg rządzi i kontroluje wszystko!

Struktura		
Rozdz.	Treść	Władca Babilonu
1	Daniel i trzej przyjaciele w pałacu Nebukadnesara	Nebukadnesar
2	Daniel wykląda sen Nebukadnesara	
3	Bóg ratuje troje przyjaciół z ognia	
4	Pycha Nebukadnesara zostaje ukarana	
5	Napis na ścianie	Regent Baltazar
6	Daniel w lwiej jamie	Dariusz z Medii (Cyrus)
7	Sen o czterech zwierzętach i Synu Człowieczym	Regent Baltazar
8	Widzenie barana i kozła	
9	Modlitwa Daniela o odpuszczenie grzechów ludu	Dariusz z Medii (Cyrus ?)
10	Widzenia Daniela	Cyrus
11-12	Cel i koniec historii	

Tematy z rozdz. 2 wracają w rozdz. 7.

Rozdz. 2-7 tworzą tzw. chiasm, jak pokazano poniżej. Właśnie ta część jest także w całości napisana po aramejsku (patrz niżej).

A	cztery imperia a Boże Królestwo	Dan. 2
B	Próba w ogniu oraz ratunek Boży	Dan. 3
C	Król ostrzeżony, ukarany i uratowany	Dan. 4
C'	Król ostrzeżony, zbuntowany i usunięty	Dan. 5
B'	Próba wśród lwów oraz ratunek Boży	Dan. 6
A'	cztery imperia a wieczne Królestwo Boże	Dan. 7

Wizja o mocarstwach w Dan. 2 zostaje rozwinięta w rozdz. 7, potem jeszcze jaśniej rozwinięta w rozdz. 8. W 8 rozdz. zostaje objawione więcej szczegółów. Okazuje się, że mocarstwa z rozdziału 2 to Media, Persja i Grecja.

Po wyjaśnieniu wydarzeń historycznych, rozdział 8 opisuje przyszłe odnowienie Jeruzalem i świątyni, nawiązując do Jeremiasza. Sercem tego rozdziału jest długa modlitwa związana z tym procectwem. Rozdz. 9 nawiązuje do rozdz. 1 i 8.

Zakończenie księgi (rozdz. 10-12) stanowi długie objawienie, który wiele z poprzednich rozdziałów wyjaśnia i tłumaczy.

Pierwsza część mówi o Żydach na wygnaniu w Babilonie, VI w. p.n.e.;

Wizja drugiej części natomiast mówi o Żydach w Jerozolimie w II w. p.n.e.

Pierwsze rozdziały nie są tylko pięknymi opowieściami o ludziach, których Bóg ratuje. Te opowieści przygotowują na drugą część, gdzie będzie mowa o wielkim prześladowaniu i potrzebie wierności Bogu podczas prześladowania.

Język hebrajski i aramejski

Księga Daniela została napisana po hebrajsku i po aramejsku.

1:1-2:4a	hebrajski
2:4b-7:28	aramejski
8:1-12:13	hebrajski

Tekst hebrajski jest napisany niepoprawnym hebrajskim, jakby napisany przez kogoś, który nie zna bardzo dobrze hebrajskiego, lecz lepiej aramejski. Niektórzy twierdzą, że być może został przetłumaczony z aramejskiego. Część aramejska jest dobra i poprawna.

Nie ma jednoznacznego wytłumaczenia dlatego ta księga została napisana w dwóch językach. W całości tekstu występuje bardzo dużo obcych wyrazów, pochodzących z języka perskiego i greckiego.

Język aramejski Księgi Daniela jest aramejskim imperialnym, który był językiem administracyjnym w królestwie Achemenidów (imperium Babilońskie).

Potem, w Perskim imperium aramejski był drugim językiem, przede wszystkim był językiem handlu.

Cały Stary Testament został w 2 wieku p.n.e. przetłumaczony na grecki (tzw. Septuaginta). Apostoł Paweł zazwyczaj cytuje Stary Testament nie z hebrajskiego, lecz z Septuaginty. Nieraz Septuaginta jest bardzo wolnym i niedokładnym tłumaczeniem. Księga Daniela jest w greckim tłumaczeniu o kilka rozdziałów dłuższa niż hebrajski/aramejski oryginał (patrz 'dodatki' w Księdze Daniela w Biblii Tysiącleci)

Teologia Księgi Daniela

Bóg objawia się nie w sposób abstrakcyjny, lecz w konkretnej historii, w relacjach z konkretnymi ludźmi.

▪ **Bóg jest suwerenny**

Nebukadnesar uważa siebie za najważniejszego człowieka na świecie, uważa, że rządzi suwerennie i może czynić co zechce (por. Dan. 4:34-35). Jednak tylko Bóg jest suwerenny, który ustanawia i usuwa królów (Dan. 1:2; 2:21).

Ludzie, władcy myślą, że działają suwerennie, ale Pan Bóg ma wszystko pod kontrolą. On rządzi także nad wrogami. Bóg ma plan w historii ludzkości, który wykona, nawet jeśli ludzie (wierzący) nic nie rozumieją z tego.

Rządzenie Boże jednak nie oznacza, że ludzie są marionetkami (Dan. 9-11). Bóg jest suwerenny (11:27, 29, 36, 45), ale człowiek też może do pewnego stopnia czynić jak chce (11:3, 16, 36).

Pan Bóg nie jest jednym z wielu bogów jakiegoś narodu, ale On jest jedynym PANEM BOGIEM stwórcą.

▪ **Królestwo Boże**

Bóg realizuje na ziemi swoje Królestwo (w żadnej innej księdze Starego Testamentu ten temat nie jest tak podkreślany jak tu). Rządy Boże są rzeczywistością w świecie, gdzie wydaje się, że władzę posiadają pogaństwo. Bóg rządzi i realizuje swoje cele poprzez ludzi, ale też przez wrogów i pogańskich władców.

Czasami oznacza to w miarę spokojnie życie, choć w całym pogańskim społeczeństwie, jak tego doświadczył Daniel. Ale Bóg też działa podczas strasznych prześladowań, o których mówią wizje w drugiej części księgi Daniela. Czasami widzimy wyraźnie, że Bóg rządzi, czasami nie dostrzegamy tego. Pewnym jest, że nawet w najstraszniejszych czasach Bóg ma wszystko pod kontrolą i rządzi.

W tej chwili Królestwo Boże jeszcze nie jest w pełni widoczne na ziemi, i wielu ludzi go nie uznaje. Ale przyjdzie czas, po wielkim prześladowaniu, kiedy Bóg pokona wszystkich wrogów i kiedy przyjdzie Jego Królestwo w pełni i będzie rządził na zawsze.

Wizje w drugiej części zapowiadają przyszłość, gdzie moc zostanie odebrana pogańskim władcom a dana zostanie dzieciom Bożym. Jest to wieczne rządzenie Boże na ziemi gdzie wróg będzie pokonany. To zostaje spełnione w Jezusie Chrystusie.

To wszystko oznacza, że bieg historii i polityki ma sens, też jeśli nie zawsze go rozumiemy. Bóg prowadzi ludzkość poprzez ludzką historię do celu i spełnienia.

- **Kara i błogosławieństwo**

Bóg zawarł przymierze z Izraelem. Kiedy Izrael jest wierny, zostaje błogosławiony, jeśli nie, spotyka go przekleństwo (Ks. Powt. Prawa 28-30).

Izrael ciągle odwracał się od Boga i służył innym bogom. Prorocy ciągle w imię Boga ostrzegali, aż w końcu Izrael został ukarany i wyprowadzony na wygnanie.

Bóg karze niewierność i nieposłuszeństwo. Wygnanie jest karą. Ale Bóg jest nadal wierny. Żydzi stracili swoją ziemię, miasta i świątynię, żyją w obcym, bardzo pogańskim kraju, który im to wszystko sprawił. Ale także tam w Babilonii Bóg ich błogosławi, i sprawia, że nawet bardzo dobrze im się tam wiodło.

- **Rola wierzącego w społeczeństwie**

Bóg powołuje pewnych ludzi jako przywódców. Człowiek ma spełnić to powołanie. Bóg także powołuje niektórych ludzi do ról politycznych i wpływowych w państwach pogańskich, podobnie jak Daniela. Oznacza to, że wierzący ma funkcjonować w otoczeniu pogańskim, gdzie dzieją się rzeczy, które są przeciwko woli Bożej, ale powinien mimo to działać, wykonywać swoje zadanie i świadczyć o Bogu.

Wierzący jest w świecie, ale nie jest z tego świata (Ew. Jana 15:19). To jednak nie oznacza, że wierzący powinien uciec od świata i żyć tylko swoim życiem. Wierzący powinien być aktywny w społeczeństwie, w którym żyje, tak jak Daniel. W ten sposób dzieci Abrahama mogą być błogosławieństwem dla świata.

Zdarzają się nieraz okresy prześladowań, podczas których wierzący nie mają żadnych możliwości działania, lecz cierpią. Wierzący jednak żyje w nadziei, że to nie ostatnie słowo. Powróci czas, kiedy wierzący znowu gra rolę, co ostatecznie zostaje spełnione kiedy Królestwo Boże w pełni zostanie objawione.

Bardzo ważna dla wierzącego jest wierność w modlitwie w każdej sytuacji.

- **Izrael zostaje odnowiony**

Izrael był na wygnaniu jako kara za brak wierności, ale to nie koniec. Izrael jest narodem Bożym i dlatego Bóg ich nie opuszcza. Izrael zostaje w przyszłości odnowiony w sposób większy niż kiedykolwiek wcześniej był.

Daniel ma wizję przyszłości odnowienia i błogosławieństwa w królestwie mesjańskim, ale najpierw nastąpi okres prześladowania (7:21-22)

- **Wierność człowieka**

Król myśli, że może czynić co chce. To ogromne wyzwanie dla wiernego.

Być wiernym oznacza żyć w sposób 'czysty' (rozd. 1), publicznie odmawiać służenia innym bogom (rozd. 3) oraz zostać wiernym w modlitwie (rozd. 6).

Bóg jest wierny tym, którzy mu dochowują wierności. Bóg nie sprawia, że Daniela omija pobyt w lwiej jamie, ale okazuje swą wierność w trudnej sytuacji, kiedy Daniel tam jest.

- **Życie wierzących**

Daniel mówi o wierzących w dwóch różnych sytuacjach: w diasporze (wygnanie) w pogańskim otoczeniu, oraz w swoim kraju. Są to sytuacje w których wierzący w miarę spokojnie może żyć a nawet może mieć wpływ w społeczeństwie i w polityce, ale też w sytuacji prześladowań. W każdej sytuacji życie wierzących odróżnia się od świata i zostaje wierne Bogu. W praktyce jednak to różnie wygląda.

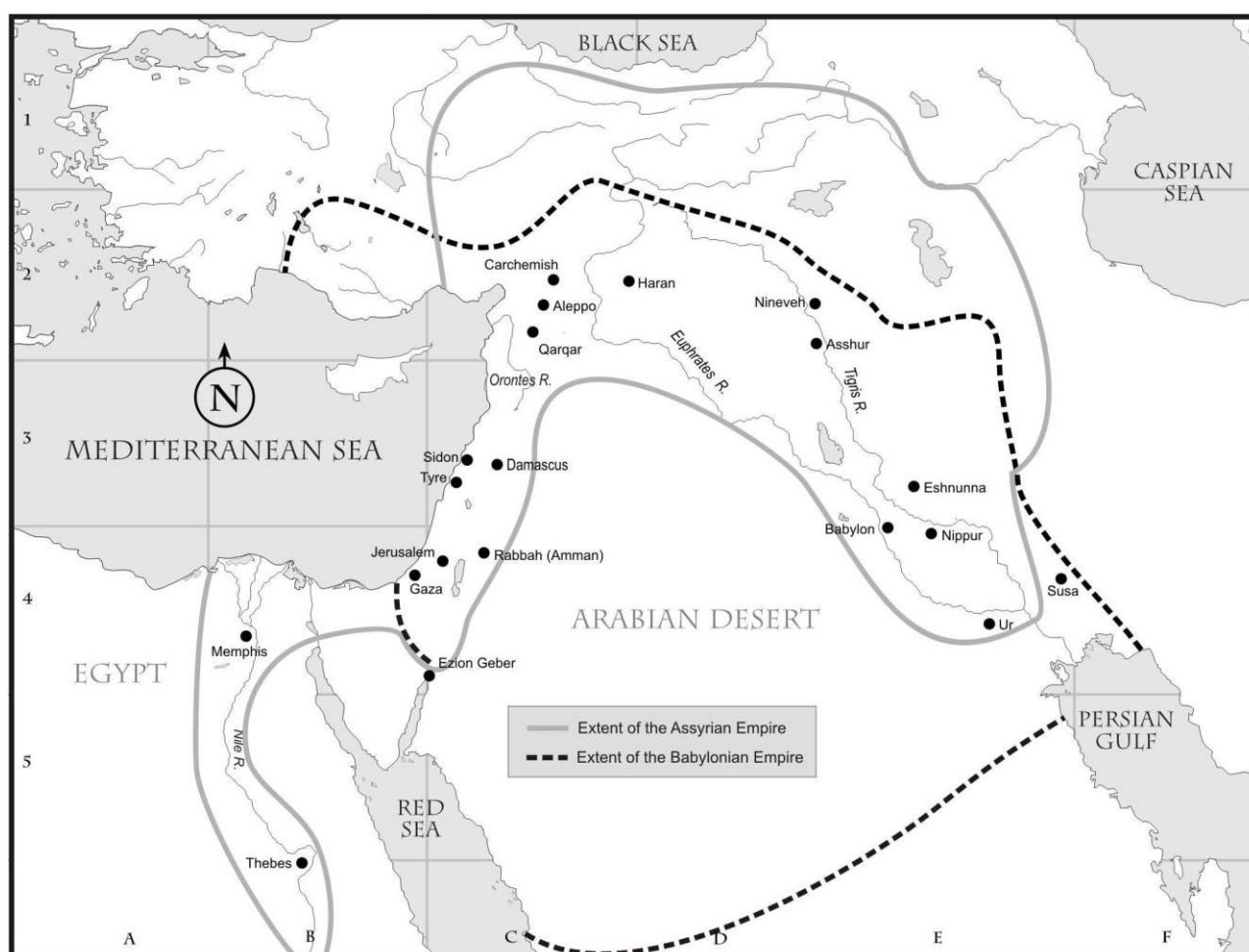
Życie na wygnaniu, czyli życie nie w społeczeństwie jakie byśmy sobie życzyli, może też być dobrym życiem ku chwale Boga, nawet prosperującym życiem, przez Boga błogosławionym. Babilon, miejsce wroga pod panowaniem pogan, okazuje się lepszym miejscem do życia, niż Jerozolima, gdzie będą prześladowania.

Imperium Babilońskie

Położenie: równina przy rzece Eufkrat; rejon zwany Szynear (Ks. Rodzaju 10:10; Izajasza 11:11). Potem zwane jako Kraj Chaldejczyków (Jer. 24:4; Ez. 12:13).

Jest to teren żyznej ziemi, ale suchej (pustynia) z dwiema wielkimi rzekami: Eufkrat i Tygrys.

Rozbudowano tam wielką sieć dobrze zaplanowanych kanałów irygacyjnych, aby mogło się rozwijać rolnictwo. Przez to wielki obszar był zagospodarowany, co było niezbędnym, gdyż żyło tam bardzo dużo ludzi, których należało wyżywić.

Miasto Babilon

- Miasto Babilon było położone po obu brzegach rzeki Eufkrat.
- Rzeka Eufkrat płynęła przez środek miasta.
- Obie części miasta były połączone przez most (ok. 700 m.) oraz promy.
- Powierzchnia ok. 890 hektarów (ok. 9 km²) na obu stronach rzeki (w starożytnych czasach tylko Rzym i Kartagina były większe). Dla porównywania: starówka (średniowieczna) Görlitz ma pow. 30 hektarów.
- Archeologiczne odkrycie wewnętrznego miasta: ok. 1 x 2 km.
- Mury miejskie były zbudowane z cegły. Długość ok. 8 km; wysokość ok. 10 m., grubość: ok. 7,5 m. Wg Herodota mur był tak gruby, że na nim było dość miejsca, by mógł zawrócić rydwan zaprzężony w cztery konie. Mury zewnętrzne: długość ok. 27 km.
- Wysokość muru ok. 10 m. nad ziemią, 7,5 m. grubości
- 250 wież, każda ok. 15 m. wysokości

- Mury wewnętrznego miasta miały 8 wielkich bram; mury zewnętrznego miasta 100 bram.
- Z północ na południe prowadziło 24 (głównych) ulic i tak samo z zachodu na wschód.
- Wszystkie ulice były wyłożone wielkimi kostkami.
- Miasta zawierały 53 świątyń, 180 ołtarzów Isztar.
- Wewnątrz murów miejskich było dużo terenów zielonych, ogrodów, pastwisk, cmentarzy.
- Babilon był prawdopodobnie największym miastem na świecie z liczbą mieszkańców powyżej 200.000.
- Podczas rządów Nebukadnesera Babilon stanowił najważniejsze i największe miasto świata.

Babilon był pięknym miastem pełnym pięknych budowli.

Medyjska żona Nebukadnesara, Amytis, pochodziła z gór i tęskniła za miejscem skąd pochodziła.

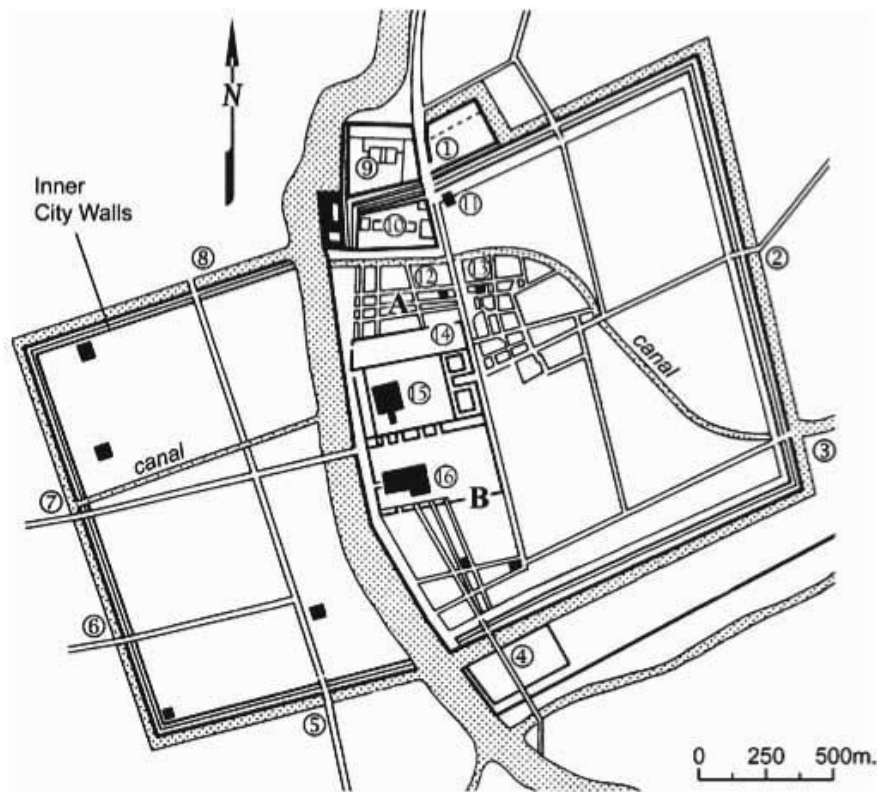
Babilon leży na równinie, całkowicie płaskiej, położonej z dala od gór. Dlatego Nebukadnesar zbudował dla niej sztuczną górę ze znanymi wiszącymi ogrodami.

Te ogrody stały się jednym z cudów świata (por. Dan. 4:28-30).

W czasach NT Babilon nadal istniał. Prawdopodobnie 1 Piotra został napisany w Babilonie.

W Ks. Objawienia Babilon symbolizuje wszystko co złe (Obj. 14:8; 17:5; 18:2).

W czasach obecnych jest zupełną ruiną, co stanowi spełnienie proroctwa Izajasza (Iz. 13:17-22).

1. Ishtar Gate	9. Northern Palace	A. Ka-dingirra district
2. Marduk Gate	10. Southern Palace	B. Eridu district
3. Zababa Gate	11. Temple of Ninmah	
4. Urash Gate	12. Temple of Nabu	
5. Shamash Gate	13. Temple of Ishtar of Agade	
6. Adad Gate	14. Grand Gate	
7. King's Gate	15. ziggurat	
8. Enll Gate	16. Temple of Marduk	

Fig. 7. Partly hypothetical plan of the inner city of Babylon. (After Oates 1986, 148; George 1992, 24)

Rys historyczny

Babilon został założony przez Nimroda, krótko po powodzi (I Mj. 10:8-10)

Przez całą historię starożytną Babilon był ważnym miastem. Został w historii kilka razy zniszczony i odbudowany.

Ok. 2000 p.n.e. Babilon był dominującym imperium na świecie. Król Hammurabi (1707-1622 p.n.e.) rządził tym rejonem.

Potem przez ok. 1000 lat Babilon istniał, ale nie dominował, istniało w tych czasach wiele mniejszych królestw obok siebie.

W rejonach obecnego północnego Iraku i Syrii powstało imperium asyryjskie (885-607 p.n.e.).

Różni babilońscy królowie (będący wasalami Asyrii), powstali przeciwko Asyrii w celu zyskania niepodległości, ale bez powodzenia.

Babiloński król Merodach Baladan próbował zbuntować się przeciw Asyrii i uczynił Babilon dwa razy na krótki okres niepodległym (722-710 i 703-702 p.n.e.). To on odwiedził prawdopodobnie ok. 712 p.n.e. króla Hiskiasza w Jerozolimie (2 Krl. 20:12-13).

Asyryjski król Sargon II (721-705 p.n.e.) stłumił powstanie Babilonu a jego syn Sennacheryb (704-681 p.n.e.) zniszczył Babilon w r. 689 p.n.e. Szybko został jednak odbudowany.

Asyryjski król Asarhaddon (syn Sennacheryba) sprowadził judzkiego króla Manassesę na wygnanie do Babilonu (2 Chr. 33:11).

Neobabilońskie imperium

Babiloński król Nabopolassar powstał w r. 625 p.n.e. przeciw Asyrii i uzyskał niepodległość królestwa Babilonu. Razem z perskim królem Kyaksares, podbił w 612 p.n.e. i zniszczył Niniwę, stolicę imperium asyryjskiego. W 605 p.n.e. w bitwie przy Karkemisz ostatecznie zniszczył armię asyryjską.

Potem Nebukadnesar (Nabuchodonozor) stał się największym królem Babilonu.

Zdobył ziemie Egiptu aż do rzeki Tygrys (2 Krl. 24:7).

Nebukadnesar był wielkim dowódcą i budowniczym. Podbił wiele państw i królów. On uczynił Babilon najpiękniejszym miastem na świecie. Nebukadnesar był pierwszym królem, który zniszczył świątynię w Jerozolimie.

Okres chwały Babilonu nie trwał jednak długo. Po rządach Nebukadnesara imperium Babilońskie szybko osłabło. Bóg nie pozwolił, aby władcy tego imperium sadzili, że mogą w sposób nieograniczony rządzić światem.

Religia w Babilonie

Choć Asyria i Babilon ciągle rywalizowały, religię mieli wspólną. Większość elementów religii pochodziły jeszcze ze starożytnej Sumerii.

Babilończycy posiadali panteon wielu bogów (ponad 3000), często między sobą skłóconych.

Najważniejsi bogowie:

- Anu (niebo) – król i ojciec wszystkich bogów, ale bierny. Jego żoną jest Isztar.
- Enlil (pan wiatru) – w praktyce główny bóg.
- Ea – pan wody (rzeki, morze). Bóg mądrości, cechów rzemieślniczych, kultury.
- Sin – księżyc, szczególnie ważny w Ur i Haran.
- Šamaš – słońce, bóg sprawiedliwości i sędzia bogów.
- Isztar - najważniejsza bogini. Bogini miłości i płodności, ale też bogini wojny (odpowiednik grecki: Afrodyta; odpowiednik rzymski: Wenus). Isztar była bardzo ważna w Babilonie: jedna z najważniejszych bram była poświęcona jej (Brama Isztar, obecnie w Muzeum w Berlinie).

- Aszur – narodowy bóg Asyrii.
- Marduk (w Biblii: Bel). Syn Ea. Najważniejszy i narodowy bóg Babilonu. Widziany jako stwórcyca. Świątynia Ziggurat była poświęcona Mardukowi.
- Nabu (Biblia Nebo) – syn Marduka (imię Nebukadnessar znaczy: O Nabu, chroń moje potomstwo)

Celem stworzenia człowieka było słuzenie bogom. Bogowie stanowili jednak zagrożenie dla ludzi. Babilończycy myśleli, że bogowie ciągle pragną ranić i atakować ludzi. Jedynym wyjątkiem był duch Ea, duch morza, który czynił Babilon bogatym. Dlatego celem kultu było zadowolenie bogów. Asyryjczycy i Babilończycy byli bardzo zabobonni i wierzyli w wiele rodzajów czarownic, demonów itp. Wierzyli także w moc gwiazd i w to, że przyszłość człowieka zależna jest od gwiazd. Astrologia powstała właśnie tutaj.

Świątynie stanowił tzw. Ziggurat; sztuczna góra, na której znajdowała się świątynia, będąca centrum kultu. Tam mieszkał bóg Marduk na ziemi, aby błogosławić miastu.

Ziggurat pochodzi od starożytnych Sumerjczyków, jest rodzajem piramidy (sztucznej góry) z kilkoma piętrami. Każde piętro miało inny kolor i było poświęcone innemu bogowi: Saturnowi, Jupiterowi, Marsowi, Słońcu, Wenus, Merkuremu, księżycowi. Ziggurat stanowił połączenie nieba z ziemią.

Król odgrywał ważną rolę w religii; wierzyli, że król otrzymał swoją władzę bezpośrednio od bogów.

Znane są inskrypcje z modlitwami króla Nebukadnesera i innych królów do Marduka.

Kapłanie też byli bardzo ważni. Król Nabonid ustanowił swego syna Baltazara koregentem Babilonu a sam mieszkał na stałe poza Babilonem, ponieważ miał konflikt z kapłanami, Nabonid uważał bowiem boga Sin za ważniejszego niż bóg Marduk, a tego kapłanie babilońscy nie akceptowali.

Posągi bogów były bardzo ważne, ponieważ wg nich bóg mieszka w posągu. W domach znajdowały się małe posągi jako amulety i ochrona.

Najważniejszym świętem był święto nowego roku, które trwało 2 tygodnie. Wtedy miała miejsce procesja bogów do świątyni Marduka.

Religia była bardzo okultystyczna. Istniały różne techniki komunikowania się z bogami. Podręczniki wyjaśniały, jak można znaleźć wolę bogów lub przyszłość, w organach zwierząt, obserwacji oleju w wodzie, zachowaniu ptaków, dymie, itd.). Sny było też przy tym niezwykle ważne. Normalną praktyką było, że król wzywał mędrców aby wyjaśnili jego sen. Czasami ktoś spał w świątyni w nadziei otrzymania snu.

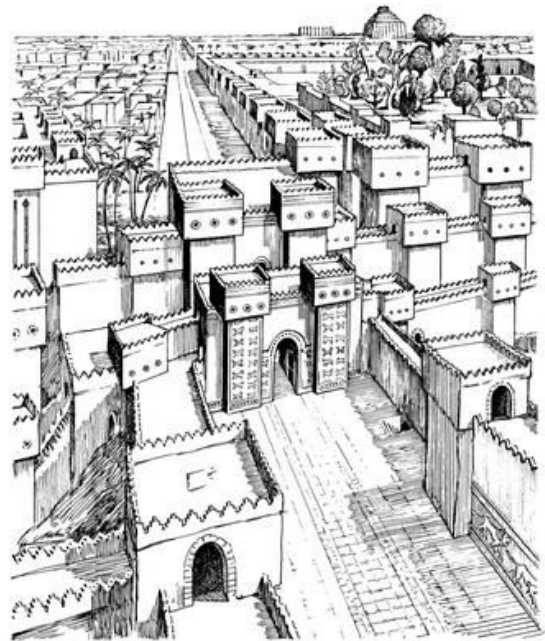
Mędracy posiadali funkcje polityczne, gdyż astrologia i religia grały rolę polityczną.

Wszystkie te rzeczy stanowiły część studiów Daniela i jego przyjaciół.

Babilończycy wierzyli w życie po śmierci, ale nie uznawali tego za dobre miejsce. Nazywali to: „miejsce bez powrotu”.

Wygląda na to, że religia i wiara miały mały wpływ na codzienne praktyczne życie ludzi.

Siódmy dzień był dniem odpoczynku.

Brama Isztar w Babilonie

Izajasz (ok. 100 lat przed Danielem) głosi, że Bóg rządzi nad bogami bel (Marduk) i Nebo (Nabu) (Iz. 46:1; por. Jer. 50:2; 51:44).

Spółeczeństwo

Asyryjczycy byli znani z najbardziej okrutnej armii. Król Babilonii i jego armia bywała równie okrutna. Przykładem są losy króla Sedekiasza: na jego oczach zabito jego synów, a potem jego samego oślepieno (2 Krl. 24:4-7; Jer. 39:1-7).

Asyryjczycy wyprowadzali ludzi na wygnanie (jak Stalin). Babilończycy raczej nie robili tego, o ile poddali się władzom Babilonu i byli posłuszni. Lud Judy został wyprowadzony na wygnanie, bo ciągle buntował się przeciw Babilonowi.

Życie Żydów w Babilonie

Ludy podbite i będące na wygnaniu byli na ogół dobrze traktowani i mogli spokojnie żyć a nawet praktykować swoją religię. Nakaz kłaniania się bogom króla dotyczył tylko ludzi posiadających wyższą funkcję (Daniel 3). Daniel i przyjaciele (z rodzin królewskich) otrzymali dobrą edukację w pałacu królewskim a potem bardzo ważną pozycję w imperium.

Pozwolono Żydom w Babilonie założenie własnych kolonii, które dobrze prosperowały. Kolonie żydowskie były położone przy rzece Chaber, kanał irygacyjny prowadzący z Babilonu na południowy-wschód do Erech (być może Uruk, północ-zachód z Ur).

Jeremiasz pisał listy do wygnanych zachęcając ich do budowania domów, sadzenia ogrodów, i pozwalania ożenku synom, rozwijać działalność gospodarczą. (Jer. 29).

Babilon był metropolią, która w porównywaniu z biedną Palestyną była ogromna i imponująca. Przeprowadzka Żydów z Palestyny do Babilonu było czymś takim takiego jakby ktoś dzisiaj przeprowadził się ze Zgorzelca do Nowego Jorku.

Kultura w Babilonie była o wiele bardziej rozwinięta i warunki życia miały wyższe standardy.

Daniel, rozdz. 1

Rozdział 1 stanowi wprowadzenie do całej księgi Daniela. Główny temat księgi: suwerenność Boga – bez względu na sytuację: Bóg jest suwerenny i rządzi, mając wszystko pod kontrolą.

Mimo faktu, że Daniel i jego przyjaciele zostali wyprowadzeni na wygnanie do obcego i dalekiego kraju wroga (co jest karą Bożą), Bóg nadal daje możliwości, aby wierzący dobrze prosperowali, Bóg nadal jest wierny.

w. 1-2

Prorocy wielokrotnie zapowiadali karę za nieposłuszeństwo Izraela. Reformy judejskiego króla Jozjasza nie pomogły (2 Krl. 22). Późniejsi królowie judzcy nie czynili lepiej. Ich panowanie to historia klęski, upadku, poniżenia a w końcu podporządkowania.

Imperium Asyryjskie zostało w między czasie zastąpione Imperium Babilońskim, a król Babilonu w końcu ostatecznie zniszczył Jerozolimę i świątynię.

Mimo wielkiej klęski, która wygląda na koniec narodu Izraela, pierwszy rozdział Księgi Daniela niesie ogromną pociechę dla Żydów, którym świat kompletnie się zawalił.

Sytuacja Żydów jest gorsza niż Polaków podczas zaborów w XIX wieku: nie tylko ich kraj stracił niepodległość, ale ich stolica oraz świątynia – serce narodu – zostały kompletnie zniszczone; większość mieszkańców (cała elita i wyższe warstwy społeczeństwa) została wyprowadzona na wygnanie do bardzo dalekiego, obcego i pogańskiego kraju: do kraju wroga. Żyją teraz wbrew swojej woli w Babilonie, symbolu ludzkiej pychy i zła, mieście, nad którym prorocy zapowiadali sąd.

To wszystko nie oznacza klęski dla Boga Izraela. Nie jest to też przypadkowym biegiem historii, lecz jest to świadome i suwerenne działanie Boga.

Nebukadnesar zniszczył świątynię, ale tylko dlatego, ponieważ Bóg mu na to pozwolił i oddał świątynię w jego ręce. To nie Nebukadnesar zabrał naczynia ze świątyni, lecz Pan Bóg sam mu je dał. Nebukadnesar myśli, że jest panem świata, ale tak naprawdę on jest narzędziem w rękach Bożych; Bóg kontroluje wszystko.

Nebukadnesar wyprowadził trzykrotnie wygnańców z Jerozolimy (patrz schemat dat). Dopiero za trzecim razem (587 p.n.e.) zniszczył Jerozolimę i świątynię. W roku 605 p.n.e. Nebukadnesar zmusił króla Jojakima do tego, aby stał się wasalem Babilonu. Jako zapłatę Nebukadnesar zabrał wiele naczyń ze świątyni oraz liczną grupę pochodzącą z elit Judy (jako zakładników) ze sobą do Babilonu. Daniel i jego przyjaciele należeli do pierwszej grupy wygnańców.

Naczynia z Jerozolimy przechowywano w świątyniach babilońskich, na dowód, że bogowie babilońscy są silniejsi niż Bóg Izraela. Był to wyraźnie polityczny i religijny znak, że teraz rządzi Babilon.

Ziemia Szynear jest inną nazwą terenu Babilonu, który w Biblii ma zazwyczaj konotację ziemi pogańskiej, będącej przeciw Bogu (Ks. Rodz. 10:10; 11:2). Babilon wtedy oznaczał serce szatańskiego buntu przeciwko Bogu.

Por. Ks. Objawienia 17-18.

w. 3-7

Nebukadnesar zabrał ludzi z Judy w celu wykształcenia ich w duchu kultury i religii babilońskiej, aby służyli mu na dworze i pełnili ważne funkcje. Były to przede wszystkim elity, szlachta, członkowie rodziny królewskiej, funkcjonujące teraz jako zakładnicy wasala.

Taki zwyczaj, stosowali też Rzymianie. Jeśli masz u siebie synów króla, to król się nie odważy zbuntować. Poza tym, jeśli zostaną wychowani w duchu imperium, staną się lojalni wobec króla, który ich dobrze traktował i dał im wykształcenie, mogą potem zostać wysyłani do swego kraju, aby w imieniu imperium rządzić swym ludem. Było to potrzebne, gdyż wielkie imperia posiadały rozbudowaną biurokrację, wymagającą dużej ilości ludzi na pozycjach rządzących.

Daniel i jego przyjaciele są wg rabińskiej tradycji bezpośrednim potomstwem króla Hiskiasza. Jest to spełnienie proroctwa Izajasza co do króla Hiskiasza, że jego synowie będą służyli na dworze w Babilonie (2 Krl. 18:17; 20:18).

Okazuje się, że Daniel i jego przyjaciele są dostojni, bez wad, piękni, mądrzy. Posiadają wszystkie cechy samego króla Dawida (1 Sam. 16:12-18; 18:5, 14-15). Nebukadnesar wybrał najlepszych.

Bóg działa poprzez pogan. Wiele wieków wcześniej Józef został sprzedany jako niewolnik, aby w końcu, wiele lat później, stać się wicekrólem Egiptu, jednym z najpotężniejszych ludzi na świecie. Józef też był najpierw pod opieką wyższego, okazał się mądry, otrzymał obce imię (Ks. Rodz. 39:1-6; 41:39-46).

Daniel i przyjaciele znajdują się na pogańskim dworze największego i najpotężniejszego imperium na świecie. Wywołuje to pytanie jak się tam powinni odnaleźć. Kompletnie zasymilować, czy zachować swoją tożsamość. Jak jako wierzący można funkcjonować w takiej sytuacji?

Młodzież z Judy zostaje przygotowana do przyszłych funkcji służenia królowi i państwu. Mieli zostać zanurzeni w kulturze i religii Babilonu, aby stali się w pełni Babilończykami. W ten sposób Nebukadnesar próbuje wchłonąć Izrael do narodu Babilonu, aby po jakimś czasie nie istniał już jako odrębny naród. Żydzi powinni stracić swoją tożsamość i stać się Babilończykami.

Elementem tego planu była zmiana imion. Dla nas nie jest to może zbyt trudnym, ale na Bliskim Wschodzie imię stanowi część tożsamości. Zmiana imienia oznacza coś takiego jak zmiana obywatelstwa, przynależności. Imiona wyrażały często przynależność do bogów, co znaczyło, że osoba nosząca takie imię służy i poddaje się temu bogu.

Daniel = Bóg jest moim Sędzią.

Baltazar = niech bóg chroni jego życie, lub niech bogini chroni życie króla.

Ananiasz (Hananiah) = Pan był łaskawy.

Szadrach; znaczenie niejasne, być może związane z bogiem Mardukiem.

Miszael = Kto jest taki jak Bóg.

Meszach; znaczenie niejasne, być może: kto jest taki jak Wenus?

Azariasz = Pan jest moją pomocą.

Abed-Nego = sługa Nabu (boga ognia).

Być może stali się eunuchami (Aszpenaz = nadzorca eunuchów), ale nie jest to pewne (w takim razie byłoby to może spełnienie Izajasza 39,7). Znaczenie Aszpenasz mogło z czasem oznaczać nadzorcę pewnego oddziału w pałacu.

Językiem administracyjnym i handlowym był aramejski. Był to język Chaldejskiego plemienia, które rządziło Babilonem. Ten język stał się powoli *lingua franca* bliskiego wschodu.

Językiem ojczystym Babilończyków był jednak akadyjski, będący podobnie jak hebrajski językiem semickim, ale mający wyjątkowo skomplikowany sposób zapisu w formie pisma klinowego, gdzie każdy znak reprezentuje sylabę, jak w języku chińskim. Istniało więc wiele tysięcy różnych znaków. Daniel i jego przyjaciele musieli się nauczyć wszystkiego co było ważne w polityce: język i literatura aramejska i akadyjska, ekonomia, historia, matematyka. Poza tym także teologia oraz mądrość religii, co oznaczało między innymi astrologię, techniki przepowiadania przyszłości. Interpretowanie znaków (omen) było bardzo powszechnym sposobem poznania woli bogów.

Wtedy nie było podziału między religią i innymi dziedzinami. Religia była wszędzie i była blisko związana z praktyką i teorią. W innych miejscach czytamy ostre słowa o religii i mądrości Babilonu (Izajasz 40-55).

Daniel i jego przyjaciele nie uczestniczyli w zajęciach szkoły własnej wiary (dzisiaj powiedzielibyśmy: szkoły chrześcijańskiej), lecz publicznej, przesiąkniętej pogańską kulturą, przygotowującą ich do

kariery politycznej w pogańskim państwie, i nie mieli żadnego problemu z tym. Biblia w żaden sposób też nie potępia ich za to.

w. 8-16

Daniel i przyjaciele wszystko akceptują, nie czytamy o żadnym proteście przeciw zmianie imion, przeciw nauczaniu religii itd. Jednak nagle, jeśli chodzi o jedzenie, protestują. W tym momencie Daniel i przyjaciele, którzy byli bierni, sami decydują o tym co będą jeść.

To nieco dziwnie, dlaczego jedzenie jest ważniejsze niż astrologia?

Nie wiemy dokładnie o co chodzi, czy o to, że jedzenie jest skalane (używany wyraz kalać jest terminem kultu). Nie chodzi o koszerne jedzenie, gdyż wino jest przecież koszerne. Też nie może chodzić o fakt, że jedzenie zostało ofiarowane wcześniej bogom, ponieważ warzywa też ofiarowano. Jednak jedzenie może być częścią tożsamości. Tu Daniel ma możliwość wyrazić swoją 'inność'.

Jest też powód polityczny - spożywanie potraw ze stołu króla oznacza akceptowanie jego panowania nad życiem osobistym, akceptację przymierza z królem, gdzie król jest silniejszą partią. Wspólne jedzenie oznacza wspólnotę. Jeść ze stołu króla, oznacza wspólnotę z królem, a tu Daniel i przyjaciele jasno podkreślają, że nie mają wspólnoty z królem. Odmawianie jedzenia oznacza wtedy odmawianie przymierza i wspólnoty z królem.

Daniel bardzo dużo akceptuje, ale lojalność przymierza jest przeznaczona tylko dla Boga. Daniel i jego przyjaciele rozróżniali między służbą państwu a lojalnością przymierza. Odrzucali pewien rodzaj patriotyzmu, który jest bałwochwalstwem; patriotyzm, który wywyższa kraj nad wszystko inne na świecie. Jest to identyfikowanie się z państwem jako najwyższą wartością, ponad złem i dobrem. Wtedy państwo staje się bożkiem a nacjonalizm i patriotyzm bałwochwalstwem.

Nie oznacza to, że jedzenie samo w sobie byłoby złem, lecz jego znaczenie jest złe, dlatego Daniel odmawia.

Istnieje jeszcze inny aspekt. Daniel jest na dworze króla, otrzymując wszystko. Jeśli dobrze prosperuje jest to dla wszystkich jasnym, że dobrze mu się powodzi dzięki hojności króla. Daniel chce udowodnić, że prosperuje nie dzięki dobroci króla, ale dzięki trosce Pana.

Daniel i jego przyjaciele wyglądali nawet lepiej niż reszta, mimo tego, że nie dostali wszystkiego.

Wyglądali jak mężczyźni, którzy odżywiają się dobrym mięsem i piją dobre wino.

Wygląda na to, że to tymczasowe odmówienie jedzenia; później Daniel już jadł wszystko (por. 10,3).

Przełożony nie chce akceptować propozycji Daniela, gdyż jest to duże ryzyko dla niego. W końcu ulega i jest gotów na eksperyment, traktując ich wyjątkowo. Mogłoby to się inaczej skończyć, Daniel i przyjaciele mogli za odmawianie jedzenia skończyć w więzieniu lub gorzej.

Bóg błogosławi Daniela (tekst nie mówi, czy Daniel miał wcześniej pewność, co do powodzenia eksperymentu).

w. 19-21

Daniel i przyjaciele stają się bardzo mądrzy. Nebukadnesar rozpoznaje, że są najmądrzejsi. Nie są tylko mądrzejsi niż reszta, ich mądrość jest przede wszystkim inna, gdyż pochodzi od Boga.

Wprawdzie są otwarci na inne mądrości, pogańskie nauczanie, chcą je poznać, ale ich mądrość jest Bożą mądrością. Tego na razie Nebukadnesar jeszcze nie dostrzega.

Nebukadnesar sądził, że zwyciężył nad Bogiem Izraela, ale w końcu to Bóg wygra.

Podbita rodzina królewska, w końcu otrzymuje wpływowe funkcje na dworze najpotężniejszego króla ówczesnego świata. Dostają tą pozycję nie dzięki przemocy, lecz przez mądrość.

Na końcu czytamy, że Daniel został na dworze królewskim aż do panowania perskiego króla Cyrusa.

Początek i koniec rozdziału ustala okres działania Daniela

1:1 → trzeciego roku panowania Jojakima, króla judzkiego = 605 p.n.e.

1:21 → pierwszego roku Cyrusa = 539 p.n.e. (ale Daniel raczej jeszcze dłuższej działał).

Tu dostrzegamy ironię. Nebukadnesar podbił pół świata, ale jego 'niewolnik' Daniel ma nadal rządzącą funkcję, kiedy jego królestwo już zostało podbite przez inne imperium. Daniel przebywa dłużej w Babilonie niż sami babilończycy.

Wnioski

Daniel 1 budzi u czytelników i wierzących kilka pytań.

Jak można nadal wierzyć w Boga, który wydał świątynię w ręce pogańskiego króla?

Jak można żyć jako wierzący w pogańskim społeczeństwie?

Jak należy reagować na naciski do kompromisu. Które elementy pogańskiego stylu życia akceptujemy, a które już nie?

Kto rządzi?

Lektura całej Księgi Daniela pokazuje, że mimo wszystko, Bóg rządzi, prawdziwa moc jest w niebie.

Silni ludzie tacy jak Nebukadnesar tak naprawdę tylko służą ku zrealizowaniu celów Boga.

Jest to pociecha także dzisiaj. Wielu ludzi przeżywa trudne chwile. Wielu chrześcijan strasznie cierpi z powodu wiary. Zadajemy wtedy pytanie, dlaczego? Dlaczego tak ma się dziać, skoro Bóg jest naszym Ojcem i jest wszechmogący? Często nie otrzymujemy odpowiedzi na nasze pytania, ale księga Daniela pociesza wierzącego, pokazując, że nawet w najstraszniejszej sytuacji, Bóg nadal rządzi i ma wszystko pod kontrolą.

Żydzi mogli łatwo stracić wiarę w Boga po utracie wszystkiego, co było ważne dla nich; wyglądało na to, że Bóg opuścił na zawsze swój lud. Ale w tym momencie Daniel i jego przyjaciele, mimo faktu, że na pewno wiele nie rozumieli, nie stracili wiary, ale byli nadal wierni Bogu. To dotyczy też nas dzisiaj: czy jestem nadal wierny Bogu, jeśli dzieją się rzeczy w moim życiu, które są straszne, albo których nie rozumiem?

W Księdze Daniela widzimy, że Bóg nie objawia się w sposób abstrakcyjny. Nie znajdujemy serii wykładów, które systematycznie wyjaśniają, że Bóg rządzi i ma wszystko pod kontrolą (człowiek XXI wieku zrobiłby to w taki sposób).

Bóg objawia się w konkretnych sytuacjach, poprzez działanie w konkretnej historii. Bóg objawia się w relacjach z konkretnymi ludźmi w historii.

Jakie znaczenie ma zatem historia dla nas? Czy należy powiedzieć: 'Idź i czyń jak Daniel'?

Jednym z celów opowieści w Biblii jest kształtujący wpływ na życie wierzącego. Historia zawiera nauczanie moralne i jest przykładem (1 Kor. 10:6). Historia Daniela pokazuje, jak można się reagować na pewne konkretne sytuacje, ale nie przepisuje w szczegółach, jak należy się zachować.

Jednak jeśli historia i opowieści w Biblii traktujemy tylko jako przykłady i nauczanie moralne, tracimy dużo, gdyż znaczenie historii jednak jest szersze. Historia i Boże działanie w historii są częścią historii zbawienia: czyli historii życia Boga z ludźmi od stworzenia aż do końca, historia która ma swój cel i spełnienie w Jezusie Chrystusie.

Częścią historii zbawienia jest fakt, że Bóg Stworzyciel rządzi i ma wszystko pod kontrolą. Człowiek zgrzeszył i miało to ogromne skutki. Wydaje się, że to koniec stworzenia, ale Bóg miał rozwiązanie. Przez całą historię Bóg pokazuje, że ma wszystko pod kontrolą, i że On zrealizuje swoje cele, których szczytem jest zbawienie przez śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa.

Zdobycie Jerozolimy przez Nebukadnesara nie było przypadkowym biegiem historii, lecz była to wola Boża, mianowicie kara za nieposłuszeństwo. Wygnanie jest doświadczeniem kary Bożej, ale nie oznacza, że Bóg całkiem opuścił swój lud. W karze Bóg nie tylko jest wierny ale i błogostawny wygnanym.

Wierzący a kultura

Daniel żył w pogańskiej kulturze przepełnionej pogańską religią i bałwochwalstwem, właściwie podobnej do naszej współczesnej kultury. Daniel zmuszony był do aktywnego uczestniczenia w tej kulturze. Daniel wiele akceptuje, więcej niż my prawdopodobnie chcielibyśmy akceptować (np. nauczanie i praktyki astrologii i wróżbiarstwo).

Niektórzy chrześcijanie uważają, że naszym zadaniem jest między innymi, aby podporządkować całą kulturę i wszystkich ludzi wierze chrześcijańskiej. Jednak u Daniela nie widzimy żadnej próby w tym kierunku i jest w ogóle wątpliwym, czy w Biblii znajdziemy taką naukę.

Pytaniem jest jednak: gdzie są granice. Co możemy w kulturze w której żyjemy akceptować, przyjmować? W których aspektach kulturowych i społecznych możemy biernie lub aktywnie brać udział, ale w których już nie? Każdy wierzący musi na nowo odpowiadać na te pytania. Każda kultura, każdy czas wymaga innej odpowiedzi. Księga Daniela (nie tylko rozdz. 1) może pomóc znaleźć odpowiedź na te pytania.

Daniel pokazuje, że jest więcej sposobów, aby żyć we wrogo nastawionym społeczeństwie. Wielu chrześcijan zna tylko jedną reakcję: opór i walkę. Znani są jako 'fundamentalisci', walczący wszędzie i z wszystkimi.

Wielu innych natomiast ucieka od 'świata' i zamyka się w swoich chrześcijańskich subkulturach (w klasztorach, albo w ewangelikalnych subkulturach). Chrześcijanie tworzą czasami swoje ekskluzywne struktury tylko dla siebie, oddzielając się całkowicie od innych, nie chcąc mieć nic wspólnego z ludźmi spoza swoich kręgów.

Jak możemy pokazać, że Ewangelia ma znaczenie dla dzisiejszego społeczeństwa, jeśli tak naprawdę nie żyjemy w tym społeczeństwie.

Jeszcze inni idą na kompromis; zmieniają przesłanie Biblii tak, aby była możliwa do przyjęcia dla społeczeństwa (np. negują zmartwychwstanie, akceptują śluby homoseksualne, itd.).

Daniel nie głosił wszędzie tego, w co wierzył, on nie 'ewangelizował' aktywnie. On nie występował bardzo ostro przeciw kulturze i religii Babilonu, nawet brał aktywny udział w studiach zawierających też astrologię i czytanie znaków od bogów. Daniel też nie uciekał od społeczeństwa.

Daniel zasymilował się w wielkim stopniu do kultury a tekst Biblii chwali Daniela za to. Daniel działał potem jako bliski współpracownik wielkiego króla (jako 'pierwszy minister'), pogańskiego imperium. W ten sposób miał duży wpływ na króla, a w tym na rządzenie imperium.

Daniel nie jest jedynym przykładem dla nas, ale on pokazuje, że jest więcej sposobów niż tylko opór.

Wierzący żyje w świecie, ale nie jest z tego świata (Jan 17:16; Rz. 12:1-2). To można praktykować na wiele różnych sposobów (co Nowy Testament też pokazuje).

Życie Daniela pokazuje, że można działać na dworze pogańskiego króla, mając nawet wysoką funkcję polityczną, ze związanymi z tym wszystkimi obowiązkami, a jednocześnie zachować swoją czystość i zostać wiernym Bogu.

Daniel 2

Struktura

w. 1	Sen Nebukadnesara
w. 2-13	Wymogi króla, konsekwencje braku ich spełnienia
w. 14-23	Modlitwa i dziękczynienie Daniela
w. 24-30	Daniel przed królem
w. 31-45	Daniel objawia sen i jego znaczenie
w. 46-49	Reakcja króla: uznaje Boga oraz Daniela

W tym rozdziale znajdujemy konfrontację między mędrkami i wróżbitami babilońskimi, którzy stanowią intelektualne elity ówczesnego świata, a Danielem. Tak naprawdę jest to konfrontacja między fałszywymi bogami a jedynym prawdziwym Bogiem.

Ta konfrontacja jest ciągle powracającym tematem w Biblii z którego jednym z najbardziej znanych i dramatycznych przykładów jest opowieść o proroku Eliaszu i kapłanach Baala na górze Karmel (1 Królewska 18).

Także u proroków znajdujemy ten kontrast. W Księdze Izajasza 40-48 Izajasz wyśmiewa narodowych bogów. Ludzie ufają fałszywym bogom, ale Izajasz wyraźnie pokazuje, że bożki nie mają żadnego wpływu na przebieg historii (Izajasz 46:6-7). Bożki nie znają przyszłości (Izajasz 47:13-15). Tylko Bóg Izraela kontroluje historię, tylko On rządzi, i tylko On zna przyszłość (Izajasz 46:9-10).

Kontrast:

Doradcy i mędrzy króla zostali skonfrontowani z problemem, z którym nie poradzili sobie. Są oni wróżbitami, magami i czarownikami ale nie są prorokami. Oni mogą 'interpretować' sny, mają podręczniki, które uczą procedur i metod interpretacji snu i zapowiadania przyszłości. Potrzebują danych, na podstawie których mogą pracować. Biorą wnętrzości zwierząt i myślą, że z formy i struktury są w stanie „czytać” znaczenie snu i przyszłości. Oni nie są prorokami.

Normalną procedurą było, że kiedy król miał sen wymagający interpretacji, najpierw informował mędrców o treści snu. Mędrzy mogli 'interpretować' sen tylko wtedy, gdy znali jego treść. W żaden sposób nie byli w stanie powiedzieć o treści snu.

Krół Nebukadnesar był zdenerwowany i nie chciał opowiedzieć swego snu. Wygląda na to, że nie ufa już mędrcom, chce ich sprawdzić, być może podejrzewa, że oszukują. Jest to bardzo niebezpieczna sytuacja. Pytanie Nebukadnesara demaskuje ich w pewnym sensie jako oszustów.

Mędrzy odpowiadają głosząc faktycznie jedyną prawdę: *nie ma na ziemi człowieka, który by mógł wyłożyć sen* (w. 10). To prawda, żaden człowiek tego nie dokona, tylko Bóg, co Daniel potwierdza kiedy sam staje przed królem (w. 27-28).

Daniel miał takie same studia jak inni mędrzy, studiował te same podręczniki i procedury jak inni (por. 1:17), ale on był sługą jedynego Boga, Który mu objawia treść snu.

To, że Bóg zna przyszłość było szczególnie ważne dla Izraela będącego na wygnaniu. Sytuacja Izraela wyglądała beznadziejnie: ich kraj i stolica, ich świątynia zostały kompletnie zniszczone, zostali wyprowadzeni przez najpotężniejsze państwo na świecie. Bóg jednak zapowiedział, że Izrael, mimo pozoru, powróci do swego kraju, i Bóg ich odnowi.

Daniel przypomina w tym rozdziale Józefa, który wykładał w Egipcie sny faraona (Ks. Rodzaju 41).

Postawa Daniela

Daniel znajduje się w sytuacji zagrożenia (w. 12-13). Nie wiemy, dlaczego nie był obecny kiedy król przywołał mędrców (w. 2), ale Daniel był niewątpliwie zaliczany do ich grona i niezależnie od faktu,

czy był obecny czy nie jemu również, tak jak wszystkim mędrcom oraz wróżbitom groziła kara śmierci.

W reakcji Daniela można dostrzec dwa elementy: mądrość i modlitwę. Najpierw prosi dowódcę gwardii o wyjaśnienie. Biblia nie mówi w jaki sposób Daniel to uczynił, tylko czytamy, że przy tym mądrze i roztropnie postępował (w. 14).

Kiedy król daje mu czas, biegnie do domu, dzieli problem z przyjaciółmi i razem błagają Boga o objawienie treści królewskiego snu.

My wiemy jak historia się kończy, i że Daniel przeżyje. Dla Daniela i jego przyjaciół w tym momencie nie było to tak pewnym, że przeżyją. Dla nich jest to sytuacja życia lub śmierci.. Nie mają gwarancji, czy Bóg im objawi treść i znaczenie snu, i nie wiedzą, czy zostaną ochronieni przed śmiercią.

Suwerenny Bóg objawia treść snu Danielowi jako odpowiedź na modlitwy.

Pierwszym co Daniel czyni po otrzymaniu objawienia od Boga jest podziękowanie i uwielbienie Go (w. 20-23). Daniel służy najpotężniejszemu królowi w jego świecie, ale wyznaje, że nie Nebukadnesar, lecz Bóg jest jedynym wszechmocnym rządzącym na całej ziemi (w. 21).

Po tym wyznaniu wiary, Daniel staje przed królem, który uważa siebie za wszechmocnego i wiecznego króla.

Mądrość w ST

W Starym Testamencie mądrość nie oznacza zgromadzonej wiedzy, lub umiejętności wykonywania pewnych czynności. Mądrość jest czymś więcej niż nauczanie się swojej lekcji i znajomość Biblii na pamięć.

W Biblii szczególnie Księga Przysłów mówi o mądrości. W pierwszym rozdziale tej księgi kontrastują dwie koncepcje: mądrość i głupota. W rozdz. 9 pojęcia te zostają spersonifikowane jako dwie kobiety. Kobiety zapraszają (męskiego) czytelnika do siebie a pytanie brzmi: którą wybierzesz? Mądrość czy głupotę?

Czytelnik jest zachęcany, aby wejść w bliższą relację z jedną z nich. Te kobiety mieszkają na górze (Przysłów 9:3 i 14). W miastach w starożytności najwyższe miejsca w mieście były miejscami świętymi, gdzie znajdowała się świątynia, tam mieszkali bogowie.

Pani głupia reprezentuje fałszywych bogów, a pani mądra reprezentuje samego Boga.

Mądrość nie jest czymś, czego można się nauczyć, lecz mądrość oznacza relację, którą masz z Bogiem, W Biblii też wyrażona jako bojaźń Pana (Job 28:28). Mędrzy i wróżbici babilońscy nauczyli się swojej 'mądrości' z podręczników, ale Daniel był mądry, bo żył w bliskiej relacji z Bogiem i tylko Jemu ufał.

Mądrość w NT

W Nowym Testamencie znajdujemy także kontrast między mądrością świata (wiedzy) i mądrością Bożą. Apostoł Paweł uczył się u wybitnego 'profesora' Gamaliela i uważał chrześcijan za głupich, niemądrych. Potem przekonał się, że nie jego wiedza, lecz jego relacja z Bogiem w Chrystusie czyni go mądrym.

W pierwszym liście do Koryntian Paweł pisze o tym. Pierwszy rozdział zawiera rodzaj refleksji nad Danielem 2 (1 Koryntian 1:18-2:16). Najpierw pisze o mądrości w taki sposób jak znajdujemy to w Ks. Przysłów (1 Koryntian 1:18-31) a potem pisze o mądrości jako objawieniu Boga (1 Koryntian 2:1-16). Prawdziwa mądrość nie wynika z wielu lat studiów, lecz tylko z relacji z Bogiem (1 Koryntian 2:10-16). Jezus sam jest mądrością Boga (1 Koryntian 1:30).

Sen

Następnego dnia, na pytanie Nebukadnesara, czy Daniel może odpowiedzieć i wyjaśnić mu sen, Daniel potwierdza to, co mędrzy dzień wcześniej powiedzieli: nikt, nawet mędrzy i astrologowie nie mogą wyjaśnić, tylko Bóg jedynie (w. 27-28).

Potem opowiada dokładnie co śniło się Nebukadnesarowi, co jest jasnym dowodem, że sam Bóg musiał to mu objawiać.

W śnie Nebukadnesar widział ogromny posąg. Wiemy ze starych tekstów z czasów asyryjskich i babilońskich, że ogromne posągi występowały częściej w snach królów. Posąg ten jednak jest dziwny, absurdalny, gdyż składa się z różnych materiałów, co w rzeczywistości nie istnieje.

Kamień / Skala

Królestwo, które niszczy posąg nie jest jednym z wielu królestw na ziemi. Jest wyobrażone jako skala, która oderwała się bez udziału ludzi (w. 34), co jasno wskazuje na to, że chodzi o coś całkiem innego, nie z tego świata. Dla Nebukadnesara już bez wyjaśnienia było jasnym, że chodzi tu o działanie Boga (lub bogów w jego perspektywie), co na pewno też spowodowało jego zdenerwowanie.

Jezus mówił, że Królestwo Boże nie jest z tego świata (Ew. Jana 18:36). Nie oznacza to, że jest to królestwo tylko duchowe, nie mające nic wspólnego z naszym materialnym światem. Oznacza to, że pochodzenie Jego Królestwa jest inne, nie z tego świata. Królestwo Boże, które reprezentuje kamień oderwany nie za pomocą ludzkiej ręki, pochodzi od samego Boga.

Królestwo zastąpi wszystkie inne królestwa, ale nie zastąpi samego świata. Królestwo Boże nie oznacza ucieczki od świata, nie jest to królestwo tylko w niebie. Boże Królestwo jest Królestwem w niebie i na ziemi, oznacza ustanowienie rządów Bożych nad całą ziemią.

Nie królestwo Nebukadnesara, lecz Królestwo Boże jest wiecznym królestwem (por. w. 4).

Będzie jeszcze wiele innych królestw ludzkich – więcej niż te cztery w śnie. Cztery królestwa symbolizują wszystkie królestwa świata (cztery strony świata). Ale ostatecznie przyjdzie Królestwo Boże, które zniszczy wszystkie inne.

W Biblii Jezus nazywany jest skalą (Psalm 118:22; Ew. Mateusza 21:42; Izajasz 8:14; 28:16; Rzymian 9:33; 1 Piotra 2:6-8). Szczególnie w przypowieści o dzierzawcach winnicy Jezus nawiązuje do Daniela 2, kiedy cytuje Psalm 118 *Każdy, kto by upadł na ten kamień, roztrzaska się, a na kogo by on upadł, zmiażdży go* (Psalm 118:22, Ew. Łukasza 20:18). Każdy kto się potknie o kamień, upadnie, ale każdy na którego spadnie ten kamień, zostanie zniszczony.

Interpretacja snu

Materiały i elementy, z którego składa się posąg symbolizują narody, albo królów, albo i jedno i drugie. Taki sposób porównywania był znane. Hesiod, w swoim *Dzieło i dni*, z VIII wieku p.n.e., przedstawiał okresy i mocarstwa w historii poprzez coraz mniej wartościowe materiały.

Tu jednak jeszcze nie następuje dokładna identyfikacja królestw. Dopiero w rozdziale 7 czytamy bardziej szczegółowo o różnych królestwach i tylko w świetle rozdziału 7 możemy zidentyfikować królestwa symbolizowane przez poszczególne części posągu. W rozdz. 7 znajdujemy cztery zwierzęta, które reprezentują królestwa. To zostaje potem opracowane w bardziej szczegółowy sposób w następujących rozdziałach, aż w rozdz. 11 znajdujemy dość dokładny opis przyszłej historii (co zresztą jest dość unikalne w Biblii).

Tu wizja przyszłej historii jest jeszcze bardzo ogólna, ale na podstawie rozdz. 7 możemy w następujący sposób zidentyfikować cztery królestwa:

- Głowa ze złota symbolizuje Babilon i jego króla, Nebukadnesara, który okazuje się najświetniejszym ze wszystkich (dlatego złoto, najbardziej kosztowny i szlachetny metal). Późniejsze mocarstwa będą też wielkie, ale już mniej świetne.
- Pierś i ramiona ze srebra reprezentują Imperium Medyjsko-Perskie.
- Brzuch i biodra z miedzi reprezentują Imperium Greckie (Aleksander Macedończyk).
- Nogi z żelaza i gliny reprezentują Imperium Rzymskie: silne ale i podzielone.

Nie chodzi jednak o dokładne, pełne wyjaśnienie przyszłości, lecz celem jest przekazanie bardziej ogólnej wiadomości, mianowicie: Bóg jest suwerenny i kontroluje wszystko. Posąg był piękny i

uczyniony przez ludzi, ale skała, która oderwała się bez udziału ludzi, zniszczyła wszystko tak, że kompletne nic nie zostało.

Jest to ogromne pocieszenie dla Izraela na wygnaniu: wygląda na to, że Imperium Babilońskie istnieje na zawsze i że Izrael nigdy nie wróci do swego kraju, ale Bóg ostatecznie zniszczy wszystkie ludzkie imperia. Jest to także pocieszenie dla nas dzisiaj, szczególnie dla chrześcijan żyjących w sytuacji prześladowania. Państwa, które prześladują, jak np. Północna Korea, wygląda może na silne i niepokonane, ale Bóg jest silniejszy i zniszczy też to państwo.

My uważamy często, że społeczeństwo i cywilizacja rozwija się w historii, wszystko jest coraz lepsze, ale Bóg pokazuje, że tak nie jest, jest coraz gorzej. To jest działanie grzechu.

Reakcja króla

Król jest pod wrażeniem i on, największy władca na ziemi, pada na twarz przed Danielem.

To był największy możliwy hołd, który ktoś mógł wtedy otrzymać.

Najpotężniejszy człowiek na ziemi, król najmocniejszego mocarstwa na ziemi, położył się na twarz przez Żydem, który za karę został wyprowadzony jako niewolnik ze swojej ziemi. To jest sytuacja absurdalna. Ale to jest obraz, który daje nadzieję Izraelowi. Kiedyś wszystko będzie inaczej niż obecnie wygląda.

Nebukadnesar uwielbia i czczy Daniela, jakby był on bogiem. Jest to sytuacja podobna jak kiedy Paweł i Barnaba w Lystrze zostali uczczeni jak bogowie (Dzieje Apostolskie 14:8-20). Ale podczas, gdy Paweł i Barnaba ostro protestują, nie czytamy o tym, że Daniel protestuje.

Należy rozumieć w 46 w świetle w 47. Wydarzenie z historii może także pomóc rozumieć. Kiedy Aleksander Macedończyk (Wielki) był w Jerozolimie (w 330 p.n.e.), klęknął przed najwyższym kapłanem, ale powiedział przy tym, że to oznaczało oddanie czci Bogu, któremu najwyższy kapłan służy i Go reprezentuje. Nebukadnesar w tym momencie uznał Boga. Nie znaczy to, że w tym momencie się nawrócił; jego późniejsze działanie nie wskazują na to. Oznacza to raczej, że Nebukadnesar, będąc politeistą, umieścił Boga Izraela w swoim panteonie bogów.

Sen oraz interpretacja oznaczają ogromną pociechę dla Izraela na wygnaniu, współcześnie również dla wierzącego żyjącego w ucisku.

Księga Daniela, rozdz. 3

Księga Daniela mówi o historii i o przyszłości narodów pogańskich oraz ludu Bożego. Jest to częściowo prorocstwo (Daniel 7-12), ale też opis historii wydarzeń (Daniel 1-6).

W tej części historii Daniel opisuje reakcje pogańskich królów na wolę Bożą.

Daniel nie jest historykiem i jego celem nie był opis historii Babilonu ani sporządzenie biografii Nebukadnesara. Z całego długiego okresu rządów Nebukadnesara Daniel wybiera trzy wydarzenia. Wskazuje to na szczególne znaczenie opisanych przez niego wydarzeń.

Rozdział 2 i 3

Istnieją pewne podobieństwa między rozdz. 2 i 3. Posąg we śnie miał złotą głowę (2,38), a teraz Nebukadnesar buduje ogromny złoty posąg.

Sen w rozdz. 2 pokazał, że fundament posągu był niestabilny i całość została kompletnie zniszczona przez wielki kamień.

Nebukadnesar jest młodym królem (zakładając, że historia opisana w rozdz. 3 dzieje się w pierwszych latach jego panowania). To król młodego wielkiego imperium, które potrzebuje stabilności i lojalności.

W swojej interpretacji snu Daniel stwierdził, że Nebukadnesar jest głową ze złota, najwspanialszy ze wszystkich.

Rozdział 3 i 6

Daniel 2-7 tworzą jedność i tworzą tzw. chiazm (Patrz 'struktura Księgi Daniela' we 'Wstępie').

Rozdziały 2 i 7 interpretują siebie nawzajem, to samo dotyczy rozdziałów 3 i 6, oraz 4 i 5.

W rozdziale 3, przyjaciele Daniela zostają poddani testowi: czy są wierni Bogu, czy królowi. W rozdz. 6 Daniel przechodzi przez podobny test. Podczas gdy w rozdz. 3 przyjaciele zostają wrzuceni do pieca, z którego nie ma ucieczki, w rozdz. 6 Daniel zostaje wrzucony do jamy lwów, z której również nie ma ucieczki. Ale w obu rozdziałach Bóg pokazuje swą wszechmoc i suwerenność wybawiając ich.

3,1-14

Nie możemy dokładnie określić czasu opisanych wydarzeń, wiemy tylko, że z pewnością po wydarzeniach opisanych w rozdz. 2 (3,12 i 30 implikują, że Szadrach, Mészach i Abed-Nego już mieli pozycję władzy).

Być może przyzma klinowa (obecnie w muzeum w Istambule) zawiera opis tego wydarzenia. Gdyby tak było, miałyby to miejsce ok. 594-593 p.n.e. Jednak nie mamy żadnej pewności, czy ten tekst opisuje to wydarzenie.

Posąg

Po aramejsku znajdujemy tu ten sam wyraz, który jest używany, aby opisać posąg ze snu Nebukadnesara (2,31). Tekst jednak nie mówi, czy posąg miał być czczony jako jeden z bogów babilońskich czy jako największy bóg.

Oddanie pokłonu posągowi oznacza przede wszystkim test bezwarunkowej lojalności wobec króla Nebukadnesara.

Babilon był młodym imperium, które powstało po podbiciu potężnego imperium Asyryjskiego. Król Nebukadnesar był pierwszym królem nowego imperium i prawdopodobnie w tym momencie jeszcze nie rządził długo. W takiej sytuacji ważnym było posiadanie symboli jedności, ważna była ideologia państwa, która jednoczyła imperium składające się z wielu narodów. (Podobny mechanizm można dostrzec np. na początku historii ZSSR, gdzie ideologia i lojalność wobec państwa odgrywały ważną rolę).

Posąg być może przedstawiał samego Nebukadnesara, ale właściwie tego nie wiemy. Nie ma jednak różnicy, czy przedstawiał jednego z bogów, czy samego króla. W obu przypadkach chodzi o bezwarunkowe oddanie pokłonu komuś innemu niż Bogu i jest to przekroczeniem pierwszego i drugiego przykazania.

Żyd nie mógł pokłonić się przed jakimkolwiek posągiem, przedmiotem lub człowiekiem. Faktycznie jednak w Izraelu często to praktykowano i było to jednym z najważniejszych powodów kary, którą stanowiło wygnanie. Sam Mojżesz już zapowiadał, że Izrael będzie kłaniał się przed posągami na wygnaniu (Ks. Powt. Prawa 4,27-28).

Nebukadnesar nakazał budowę posągu ze złota (prawdopodobnie przyozdobionego złotem, por. Izajasz 40,19 i Jeremiasz 10,4). Posąg miał wysokość 60 łokci a szerokość 6 łokci (inni tłumaczą 90 x 9 łokci), co stanowi wysokość ok. 30 m. W Babilonie używano sześćdziesiątkowego systemu liczbowego (system oparty na podstawie liczby 60, nasz dziesiętny system liczbowy jest oparty na 10, 100 itd.) Posąg ma bardzo dziwne proporcje między szerokością a wysokością. Nie jest to kształt ludzki, lecz wygląda bardziej jak obelisk. Być może była to wysoka kolumna, na której postawiony był posąg króla.

Musiał on stać na wielkim placu, a na równinie Dura w okolicach Babilonu archeolodzy rzeczywiście odkryli ogromny plac.

Funkcjonariusze (w. 3)

Nazwa funkcjonariusze stanowią problem dla komentatorów, gdyż są w części w języku perskim. Na podstawie tych perskich wyrazów bibliści twierdzą, że Księgi Daniela powstały w II wieku p.n.e., ponieważ w czasie Nebukadnesara Persja jeszcze miała mały wpływ. Ale faktem jest, że imperium Perskie już istniało, i tak naprawdę nie wiemy jaki mogło mieć wpływ.

Szadrach, Mészach i Abed-Nego posiadali wysokie stanowiska w rządzie imperium, mimo to, że nie byli Babilończykami, lecz wygnańcami.

Muzyka (w. 5)

W. 5 zawiera słowa, które są obcymi wyrazami pochodzącymi z greckiego, co także jest przez wielu komentatorów uważane za jeden z najmocniejszych dowodów, że Księga Daniela powstała dopiero w II wieku p.n.e., kiedy dominowała kultura grecka. Jednak pisownia i dialekt tych wyrazów wskazują na to, że są to bardzo stare słowa, pochodzące z czasów o wiele wcześniejszych niż II wiek p.n.e.

Fakt, że jedynymi wyrazami w języku greckim w Księdze Daniele są terminy muzyczne jeszcze nie wiele mówi o czasie powstania. We współczesnych językach europejskich terminy muzyczne są często wyrazami obcego pochodzenia.

Grana była wszelkiego rodzaju muzyka; prawdopodobnie zaproszono różnych muzykantów z różnych rejonów imperium, aby zagrali swoją muzykę, reprezentując przez to wszystkie kultury imperium Babilońskiego, co miało także przyczynić się do jedności. Podobnie Związek Radziecki kultywował różne rodzaje muzyki i tańca z różnych rejonów imperium.

W Imperium babilońskim inne kultury i bogowie nie zostali zabronieni lub wytępieni. Można było wierzyć w co się chce, o ile też oddawało się pokłon bogom babilońskim i uznawało (przynajmniej publicznie) króla i bogów babilońskich jako wyższych.

Każdy naród, każda mniejszość etniczna w wielkim imperium babilońskim mogła zachować swoją tożsamość i etniczność, ale wymagano lojalności wobec państwa, co miało być wyrażone przez uznanie państwa i kult państwa, czyli pokłon posągom.

Można dostrzec pewien rodzaj humoru w ciągłych powtórzeniach mówiących, kto był obecny (w. 2, 3). Każda znacząca osoba w imperium była obecna, chciała być obecna i chciała być widziana w towarzystwie innych ważnych osób (co jest mechanizmem działającym tak samo w każdym czasie i każdej kulturze). Imperium babilońskie było największym imperium świata, król Nebukadnesar był najpotężniejszym człowiekiem na świecie, więc wielu chciało tam być.

Piec ognisty

Piece były znane w imperium. W dolinie rzek Eufrat i Tygrys nie ma gór i skał z których można było używać kamienie do budowy, natomiast jest dużo gliny, z której można piec cegły. Do pieczenia cegieł używano ogromne piece.

W Ks. Jeremiasza czytamy o torturach w takim piecu (Jeremiasz 29,21-22).

Postawiono kilka pieców na placu festynu. Raczej nie liczone na to, że mogą być potrzebne, bo któż by się sprzeciwił tak silnemu królowi i imperium? Ale obecność pieca miała ważną psychologiczną funkcję.

Test wiary

Nebukadnesar nigdy nie zabraniał służyć innym bogom, wymagał tylko, aby uznać bogów i króla babilońskiego jako najwyższego i oddać im odpowiednią cześć.

Nebukadnesar reprezentował totalitaryzm, co znaczy, że państwo jest ostateczną rzeczywistością, państwo zajmuje miejsce religii, państwo staje się bogiem.

Państwo jest w zasadzie instytucją ludzką, która ma w sobie tendencje do bałwochwalstwa. Także współcześnie istnieje wiele dyktatur lub krajów mających skłonności do dyktatury, wszyscy oni mają wspólną cechę: pogląd, że państwo jest absolutną rzeczywistością.

Nie tylko państwo, ale także inne ideologie jak np. kapitalizm, komunizm, tolerancja, poprawność polityczna, mogą stać się pewnym rodzajem dyktatury i bożkiem.

3,8-15

Tekst Daniela nie wskazuje na sytuacje (znaną z Biblii dla dzieci) w której tysiące ludzi kłękają, a trzy osoby wśród nich stoją. Szadrach Meszach i Abed-Nego nie chcieli prowokować, nie szukali konfrontacji i męczeństwa, lecz starali się uniknąć takiej sytuacji. Chcieli wykonywać swoją pracę dobrze, ale nie chcieli zdradzić ich Boga, oddając pokłon komuś innemu. Zostali zdradzeni i postawieni przed królem.

Skarga przeciw nim dotyczyła braku lojalności wobec króla i wobec bogów Babilonu.

Aramejski wyraz tłumaczony jako *złośliwie oskarżyli* (w. 8) oznacza dosłownie : *jeść kawałki mięsa wyrwanego z ciała, niszczyć*. Wiadomo, że nie było to zwykłe oskarżenie, ale oskarżenie mające za cel kompletne zniszczenie Szadracha, Meszacha i Abed-Nego.

Trzej przyjaciele posiadali wysokie funkcje w państwie, mimo faktu, że byli wygnańcami. Być może to budziło zazdrość lub też fakt, że Bóg im błogosławił (1:15).

Stanowiska zajmowane przez Szadracha, Meszacha i Abed-Nego wiązały się z dużą odpowiedzialnością. Do tej pory ich wiara w jedynego Boga nie stanowiła problemu, i byli widziani jako dobrzy i lojalni urzędnicy. Do tej pory nie było konfrontacji, ale teraz, dość niespodziewanie, zostali skonfrontowani z oporem przeciwko ich wierze i grozi im śmierć. Co uczynią?

Wierzący powinni zawsze być czujni, gdyż sytuacja może się bardzo nagle i niespodziewanie zmienić, mogą zostać skonfrontowani i wezwani. Wierzący musi być przygotowany, że może nagle pojawić się sytuacja, gdzie będzie zmuszony składać świadectwo swojej wiary pod groźbą śmierci.

W pierwszym rozdziale przyjaciele okazali się wierni Bogu, ale nie było to związane z wielkimi konsekwencjami lub groźbą. Wtedy zrezygnowali z jedzenia pokarmów ze stołu króla, pokazując przez to wierność Bogu. Dopiero teraz doświadczają konsekwencji ich decyzji dla Boga.

Nebukadnesar jest wściekły, co wskazuje na to, że czuje się osobiście obrażony. Nie tylko dlatego, że uważa, że są nielojalni, czy nie akceptują jego bogów. Nebuchadnezar nie akceptuje, że mają innych bogów niż on sam. On chce otrzymać całkowitą uwagę, jest zazdrosny.

Nebukadnesar twierdzi, że nikt, nawet Bóg, nie może uratować ich z jego ręki (w. 15), co wskazuje na to, że uznał, że jest silniejszy niż Bóg.

Nebukadnesar nie wymagał od nich, aby zdradzili swego Boga, nie wymagał, aby pożegnali się ze swoją religią, mogliby dalej wierzyć w co chcieli, wymagał natomiast, aby tylko w tym momencie pokazali absolutną lojalność wobec niego i jego państwa poprzez pokłonienie się posągowi, to przecież nie takie trudne?

Dlaczego monoteizm ma tyle kosztować? Nebukadnesar wymaga tylko akceptowania i uznania symbolów narodowych, i to wszystko.

To wielki problem politeizmu, który dzisiaj objawia się w tzw. postmodernizmie i tolerancji. Wygląda na to, że nie ma granic, że masz pełną wolność. Wszystko jest akceptowane, o ile uznajesz tolerancję jako najwyższy ideał. Wszystko jest akceptowane, oprócz monoteizmu, oprócz wiary w jedynego Boga, Który się objawił w Biblii.

3, 16-18

Odpowiedź jest ciekawa. Król mówi bardzo negatywnie o Bogu, a przyjaciele na to twierdzą, że nie muszą odpowiadać. Szadrach, Mészach i Abed-Nego odpowiadają krótko, nawet nie używając tytułu króla. Nie bronią się, nie wyjaśniają, dlaczego nie oddali pokłonu.

Nebukadnesar jest ich królem, któremu wiernie służą, ale jest człowiekiem, tak samo podległym Bogu jak każdy.

w. 17-18

Te wersety stanowią mocne wyznanie wiary. Wierzą w Boga, JHWH, Boga przymierza, Który wyzwolił Izrael z Egiptu, Boga wszechmogącego.

Właściwie mówią Nebukadnesarowi: nie masz władzy nad nami, jeżeli nasz Bóg Ci nie pozwoli (czyli: tylko zginiemy, jeśli nasz Bóg na to pozwoli).

Bóg jest w stanie ratować. On jest stwórcą, Który stworzył też ogień, czyżby On nie był silniejszy niż to co sam stworzył?

Bóg może uratować, ale przyjaciele w tym momencie nie wiedzą, czy Bóg rzeczywiście ich uratuje czy nie. Wielu wiernych ginie za swoją wiarę. Bóg mógł ich uratować, ale nie uczynił tego, gdyż On jest suwerenny.

Przyjaciele wierzą, że Bóg może ratować, ale w żaden sposób nie wymagają tego od Boga. Obojętnie, czy Bóg uratuje ich czy nie, i tak są mu wierni i nie oddają pokłonu posągowi.

Bóg czasami ratuje, czasami nie. Nie mamy prawa wymagać od Boga ratunku.

W Dziejach Apostolskich czytamy o tym, jak Apostoł Piotr został przez anioła wyzwolony z więzienia (Dz. Ap. 12), a krótko potem Jan, brat Jakuba został zabity przez Heroda.

Bóg jest suwerenny i jego mądrość jest większa od naszej. Nie możemy wymagać ratunku od Boga, i też nie możemy wymagać odpowiedzi na pytanie, dlaczego Bóg jednego uratował a drugiego nie.

Przyjaciele mówią więc: Nie służymy naszemu Bogu, tylko dlatego, ponieważ jest większy od twoich bogów – choć rzeczywiście jest. Nie służymy naszemu Bogu, ponieważ może czynić cuda dla nas – choć z pewnością może. Lecz służymy naszemu Bogu, ponieważ On jest jedynym Bogiem, który jest, i któremu należy służyć.

Nie jest to wybór między służeniem twojemu lub mojemu bogu (co jest wyborem dla politeistów), lecz jest to tak naprawdę wybór między służeniem albo nie służeniem jednemu Bogu.

Wiara oznacza służenie Bogu nadal, nawet jeśli nie omijają nas klęski.

Dan. 3,17 → Hebr. 11,33-35a

Dan. 3,18 → Hebr. 11,35b-38

3,19-30

Nebukadnesar bardzo się rozgniewał; stracił panowanie nad sobą. Ten silny król, najmocniejszy człowiek na ziemi, czuje się bezsilny wobec słów tych mężów. Nawet nie dał im szansy się poprawić, każe rozpalic piec na maksimum i wrzucic ich do niego.

Myślał, że zwyciężył, ale dopiero teraz Bóg interweniuje. Przyjaciele nie zostali wyratowani od wykonania kary, od ognia lecz zostają wyratowani dopiero, kiedy znajdowali się w środku rozpalonego pieca.

Staje się to przez obecność czwartej osoby. Nie wiadomo, kim ona była.

Tłumaczenie mówi, że jest podobny do anioła. Aramejski oryginał nie mówi, że był to anioł, lecz dosłownie jest napisane: *miał wygląd jak syn bogów*.

Po prostu nie wiemy kim był czwarty człowiek. Z perspektywy Nebukadnesara był to syn bogów, czyli istota boska, ktoś pochodzący z poza naszej rzeczywistości nad którą nie ma kontroli.

Bóg obiecał, że będzie z nami, co Szadrach, Mészach i Abed-Nego doświadczili w bardzo dosłowny sposób. Bóg nie spowodował, że nie zostali wrzuceni do ognia, ale kiedy w nim się znaleźli, Bóg jest tam z nimi.

Nie wiadomo, czy tylko Nebukadnesar widział czwartą osobę, czy inni też ją widzieli (por. 2 Królewska 6,17; Dz. Apostolskie 9,17).

Nebukadnesar został skonfrontowany z faktem, że nie jest w stanie kontrolować całej rzeczywistości o czym do tej pory był przekonany. Został skonfrontowany z wyższą mocą, której jeszcze nie znał. Jest w panice, tekst wskazuje na silne emocje.

Wszyscy przywódcy i inni ważni funkcjonariusze gromadzą się wokół nich i widzą, że zostali uratowani. Wszyscy ci reprezentują cały świat. Cały świat jest świadkiem potęgi Boga, tak jak kiedyś cały świat będzie świadkiem i uzna, że On jest Królem (Kolosan 2:11).

Ostatni werset (w. 27) nie oznacza nawrócenia Nebukadnesara. Jest to raczej wielkie zamieszanie. Nebukadnesar sam nie wie co ma myśleć. Nie nawrócił się, tylko w tej chwili uznaje, że Bóg Izraela jest wyższy i mocniejszy niż bogowie Babilonu. On nadal jest politeistą, tylko hierarchia jego bogów się zmieniła.

Skutkiem też jest, że Nebukadnesar czyni Judaizm formalnie uznaną religią w całym imperium. W końcu Szadrach Mészach i Abed-Nego pozostają namiestnikami prowincji. Nie zasłużyli na to, lecz otrzymali to z łaski Bożej.

Patriotyzm

Problem przyjaciół jest problemem wielu chrześcijan dawniej ale i obecnie: gdzie są granice patriotyzmu? Jak można być posłusznym (Jeremiasz 29,7; Rzymian 13,1-7) szukając dobra kraju, gdzie Bóg nas ustanowił, będąc dobrym i lojalnym obywatelem, a jednocześnie wiernym i lojalnym wobec Boga, służąc tylko Jemu.

Czy lojalność wobec własnej kultury i kraju jest czymś dobrym? Chrześcijanin musi być czujny i dostrzec w którym momencie patriotyzm i lojalność wobec kraju staje się bałwochwalstwem. W tym momencie musimy być Bogu bardziej posłusznymi. Jesteśmy przede wszystkim dobrymi obywatelami Królestwa Bożego, i to że jesteśmy dobrymi obywatelami naszego kraju jest czymś podrzędnym.

Ewangelia

Nie tylko głosimy, że Jezus jest Zbawicielem, ale też, że tylko On jest drogą do Boga Ojca, i że tylko Bóg Biblii jest jedynym Bogiem, który jest, i któremu powinno się służyć.

Trzej przyjaciele przeszli przez test ognia. Zwykli ludzie (więc reszta ludu Izraela) nie byli obecni, tylko wszyscy pełniący jakąś funkcję w państwie.

Wszyscy Żydzi przechodzą przez test, gdyż to wygnanie jest testem: czy wytrzymają, pozostaną wierni Bogu, czy w końcu poddadzą się i całkowicie zasymilują?

Żyjemy w świecie zbuntowanym przeciw Bogu. Jeżeli chrześcijanie doświadczają wolności, trzeba liczyć się z tym, że to raczej jest sytuacja tymczasowa a nie stała.

W tym świecie głosimy ewangelę, która nie tylko mówi, że można zostać zbawionym przez Jezusa Chrystusa, ale również, że Bóg jest jedynym Bogiem, a jedyna droga do Niego jest w Jezusie Chrystusie. Ewangelia oznacza: Jezus jest Królem, poddaj się, bo nie ma innych bogów.

Księga Daniela, rozdz. 4

Struktura

3,31-33	Pochwała Boga przez Nebukadnesara
4,1-15	Opis snu i poszukiwanie kogoś, kto może go wyjaśnić.
4,16-25	Wyjaśnienie snu
4,26-30	Spełnienie snu
4,31-33	Uzdrowienie Nebukadnesara i doksologia

Tekst w mocny sposób podkreśla temat księgi Daniela, mianowicie, że Bóg jest suwerennym Królem, który rządzi całym światem. Znajdujemy to na samym początku (3:33), na samym końcu (4:34) oraz trzy razy w środkowej części (4:14, 22, 29).

Początek rozdziału nie jest jednoznaczny. Najbardziej logicznym jest, aby rozdział zaczął się od 3:31. wtedy cała opowieść zaczyna i kończy się pochwałą Boga przez Nebukadnesara.

Początek (3,31-33) jest formalnym ogłoszeniem suwerenności Boga skierowanym do świata. Dan. 3:31-4:15 oraz 4:31-34 są napisane w pierwszej osobie, jako autobiograficzne słowa króla Nebukadnesara. Napisane zostały w podobnej formie literackiej, którą znajdujemy w znanych inskrypcjach Nebukadnesara i innych królów starożytności.

Tylko tekst Dan. 4:16-30 został napisany w trzeciej osobie jako opis tego co się zdarzyło Nebukadnesarowi.

Sen (4:1-15)

Tak jak w rozdz. 2, Król Nebukadnesar ma sen, którego nie rozumie. Jak w rozdz. 2, mędrcy i astrologowie nie są w stanie wyjaśnić znaczenia snu. Tym razem jednak nie ma groźby kary za nie wyłożenie snu. W końcu tylko Daniel jest w stanie go wyjaśnić.

Nebukadnesar zwraca się do Daniela używając jego imienia babilońskiego (wspominającego bogów babilońskich, w. 5). Nebukadnesar uważa, że Daniel żyje *duchem świętych bogów*, uważał, że Daniel jest natchniony przez bogów.

Tematem snu jest drzewo życia.

W starożytnej literaturze znajdujemy niewiele informacji o drzewie życia, natomiast bardzo dużo w ikonografii (patrz ilustracja obok). Drzewo jest zasadzone w centrum świata (tzw. *axis mundi*), co jest tematem znanym z mitologii starożytnej.

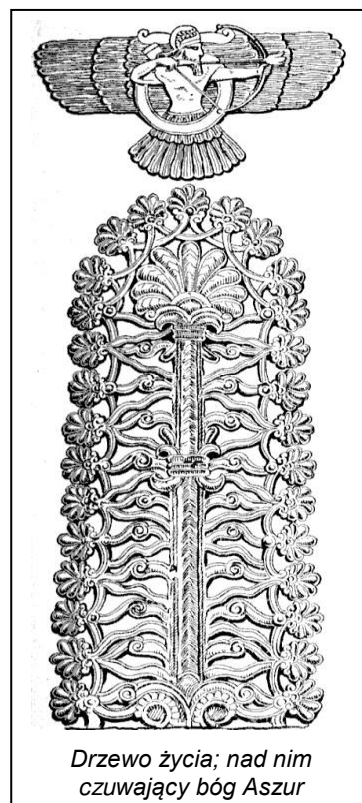
Drzewo życia reprezentuje w mitach boski porządek świata, który jest zachowywany przez bogów, szczególnie przez boga Aszura, wyobrażanego jako koło ze skrzydłami.

Drzewo jest symbolem i dawcą życia, płodności, dobrobytu; dającym schronienie wszystkim ludom.

Nebukadnesar identyfikuje się z drzewem życia; widzi siebie jako ten, który ma cały kosmos pod kontrolą, który chroni ludzi i świat. On, jako król jest perfekcyjnym człowiekiem reprezentującym bogów.

Jako politeista wierzył, że bogowie rządzą w niebie, a on sam rządzi na ziemi. Dlatego musiał się nauczyć, że nie on, lecz Bóg też rządzi na ziemi.

Także w Biblii znajdujemy drzewo jako obraz dawcy życia (Ezechiela 17,1-10; 31,3-14 –w kontekście sądu. Czytaj też Ks. Jozuego 9:7-15.

Drzewo życia; nad nim czuwający bóg Aszur

Przyjdzie *anioł* (4:10), co lepiej tłumaczyć jak *stróż* (lub jak Tysiąclatka: *czuwający*). Jest to postać niebiańska, pochodząca od Boga (lub od bogów w myśleniu Babilończyka), mówiąca i działająca w imieniu Boga (lub bogów).

Najbliżsi współpracownicy króla, też nazwani byli stróżami (po aramejsku ten sam wyraz). Oni stanowili 'oczy' i 'uszy' króla; donosili królowi co się dzieje w jego królestwie. Także stanowili 'ręce' króla, wykonując jego rozkazy.

Niebiański Król używa podobnych metod jak ci znani w starożytnym bliskim wschodzie.

Niebiańskie postacie występują we wszystkich religiach na bliskim wschodzie.

W śnie drzewo ma zostać zniszczone, ale nie do końca, jeszcze ma szansę przeżycia.

Pień korzenia ma zostać w ziemi w obręczy żelaznej i miedzianej (4:20). To zagadkowe słowa. Nie znana jest żadna podobna praktyka po ścięciu drzewa, ani też nie znamy żadnego możliwego znaczenia mitologicznego. Po prostu nie wiemy co znaczą obręcze.

Nagle obraz się zmienia: drzewo otrzymuje serce zwierzęce (4:13). Wielkie drzewo symbolizujące wielkiego króla (czyli w oczach Babilończyków też perfekcyjnego człowieka i reprezentanta bogów), zostaje poniżone do poziomu zwierzęcia. Trwa to przez okres *siedmiu czasów* (nie: wieków) na ziemi. Trudno powiedzieć o co dokładnie chodzi. Jest to pewien okres, który nie jest dokładnie określony. Często interpretowany jako okres 7 lat, i to jest bardzo możliwym, ale pewności nie mamy.

Interpretacja snu (4:16-24)

Od tego wersetu tekst nagle zmienia się w formę opowieści w 3-ciej osobie.

Daniel jest szokowany i przerażony. Czuje troskę i miłosierdzie dla Nebukadnesara. Wolałby, żeby tak się nie stało i ciężko mu przekazać królowi znaczenie snu. Daniel czuje się tak, jakby musiał przekazać bardzo złą wiadomość bliskiemu przyjacielowi.

To dużo mówi: oznacza, że Nebukadnesar nie jest wrogiem Daniela (mimo faktu, że zniszczył jego kraj), ale Daniel czuje się związany z nim. Istniała pewna relacja, może nawet jakiś rodzaj sympatii lub przyjaźni między nimi.

Sytuacja jest całkiem inna niż kiedy Mojżesz stał przed faraonem, aby mu przekazać informację o karze Bożej. Faraon był zdecydowanym wrogiem ludu Bożego i samego Boga, podczas gdy Nebukadnesar nim nie jest.

Król zachęca Daniela, aby wyjaśnił mu znaczenie snu i w końcu Daniel wypowiada trudną prawdę (por. Efezjan 4:15).

Daniel nawet więcej ryzykuje: z własnej inicjatywy daje królowi radę (4:24), mianowicie, chce go przekonać do nawrócenia się. To ryzyko, aby napominać najpotężniejszego człowieka na świecie, ale widocznie relacja między Danielem a Nebukadnesarem była na tyle dobra, że Daniela nie musia się niczego obawiać.

Daniel jest mędrce i politykiem posiadającym pozycję rządzącą na dworze najpotężniejszego króla na świecie, ale w tym momencie działa jak prorok.

Na samym początku księgi Daniel zaakceptował karierę polityczną na dworze babilońskim. Działa tam w zupełnie pogańskim otoczeniu, być może jako jedyny wierzący, ale służy wiernie. Dlatego teraz Daniel może stać wobec króla i głosić słowo Boże. Wcześniejsze decyzje człowieka mają konsekwencje dla późniejszych wydarzeń.

Z wykładu snu okazuje się, że straszna kara jest warunkowa. Zależy to od samego Nebukadnesara, czy tak się stanie, czy nie (4:23). Sen jest ostrzeżeniem. Nebukadnesar jest bardzo bogaty, jest najbardziej potężnym człowiekiem na świecie, życie i śmierć niezliczonych ilości ludzi są w jego rękach. Działa jak suwerenny władca nad całą ziemią.

Bóg chce, aby uznał, że nie on sam jest suwerennym na ziemi, lecz otrzymał swoją władzę od Pana Boga, jedynego suwerennego Władcy w niebie i na ziemi.

Spełnienie snu (4,26-30)

Nebukadnesar otrzymuje cały rok czasu na nawrócenie się, gdyż Bóg jest łaskawy i nieskory do gniewu (Ks. Wyjścia 34:5-7).

Okazuje się jednak, że nie ma to efektu. Pewnego dnia Nebukadnesar znajduje się na dachu swego pałacu, skąd ma piękny widok na całe miasto. Jest dumny z tego, co osiągnął. Miał czym się chwalić. Rzeczywiście dużo zbudował. Założył miasta, zapoczątkował i rozwinął bogatą kulturę zwaną dzisiaj neobabilońską. Budował wiele pałaców i świątyń. Tłumaczenie wszystkich inskrypcji opisujących budowle Nebukadnesara obejmuje 126 stron.

Według standardów jego czasów, Nebukadnesar był dobrym, kompetentnym, skutecznym i konstruktywnym królem i z pewnością tak było.

Nebukadnesar wiele lat pracował nad tym, co teraz mógł z dumą oglądać. Nie uczynił tego sam, lecz setki tysięcy żołnierzy walczyło dla niego, aby mógł zwyciężyć nad Asyrią i Egiptem i przynieść stabilność i bezpieczeństwo w imperium. Potrzebował setek tysięcy budowlańców, którzy dla niego budowali i dekorowali jego pałace i inne budowle. Owszem, bez Nebukadnesara nie powstałoby to wszystko, to co osiągnął i zbudował w stosunkowo krótkim czasie jest niesamowite i dość unikalne. Osiągnął dużo, ale bez łaski Bożej nic by nie osiągnął. Nie chce tego jednak uznać, i nie chce uznać władzy suwerennego Boga nad nim, lecz wpada w ogromną pychę.

Bóg potrzebuje tylko jednego słowa (4:28, por. Ks. Rodzaju 1), by wykonać co chce, a Nebukadnesar traci wszystko co ma. Jest to konfrontacja, gdzie Pan Bóg pokazuje, kto naprawdę rządzi. To On jest suwerenny i wszechmogący.

Nebukadnesar stracił człowieczeństwo i *stał się jak zwierze*. Tak naprawdę do końca nie wiemy co się działo z Nebukadnesarem przez 7 lat. Opis choroby Nebukadnesara jest podobny do innych starożytnych opisów ludzi znajdujących się poza społeczeństwem. (Np. Endeku w Gilgamesz). Nebukadnesar został wykluczony ze społeczeństwa (jak trędowaci), więc nie był zaliczany do ludzi. Jest to doświadczenie podobne do wypędzenia z raju, co spotkało Adama i Ewę (Ks. Rodzaju 3:23-24). Teraz Nebukadnesar był sam. Wcześniej dumnie chwalił się, ile osiągał, ale teraz jest naprawdę sam, jakby Bóg chciał mu powiedzieć: to pokaż teraz, co naprawdę potrafisz. Bez innych ludzi i bez Boga, Nebukadnesar nawet traci ludzka godność i staje się taki jak zwierzęta. Musiał żyć poza cywilizacją, daleko od ludzi, znajdując schronienie i jedzenie w przyrodzie, tak jak zwierzęta.

W Qumran znaleziono tekst, zwany *Modlitwą Nabonida*, zawierający modlitwy króla Nabonida, ojca króla Belsazara. W tym tekście jest mowa o 7-letniej chorobie króla, po czym o uzdrowieniu przez nieznanego żydowskiego proroka. Niektórzy widzą to jako źródło Daniela 4, jednak istnieje sporo różnic i jest to mało prawdopodobne.

W źródłach pozabiblijnych nie znajdujemy żadnych informacji o tym wydarzeniu, co jednak nie stanowi żadnego dowodu na to, że nie miało miejsca. Żaden król nie publikował by w inskrypcjach lub kazał pisać w kronikach o takich wstydlivych wydarzeniach. Poza tym niewiele wiemy o życiu Nebukadnesara.

Uzdrowienie i doksologia (4:31-34)

Od tego wersetu tekst pisany jest znowu w 1-iej osobie; jest to dekret samego Nebukadnesara. Nebukadnesar w końcu uznaje, że Bóg rządzi i oddaje Mu odpowiednią chwałę.

Ludcy królowie mogą osiągać dużo, mogą budować królestwa, ale nie na swoją chwałę, lecz ku Bożej chwale.

Jeśli człowiek rządzi na chwałę Boga i odzwierciedla obraz Boga w swoich rządach, ma prawo rządzić, ale kiedy człowiek próbuje sam być bogiem, straci to prawo i stanie się zwierzęciem.

Ci którzy uznają, że Bóg rządzi nad nimi, umożliwiają to, że Bóg rządzi też przez nich ku Bożej chwale i ku dobru ludu nad którym rządzi.

Na samym końcu Nebukadnesar wyznaje: *niech twoja wola się dzieje, w niebie jak i na ziemi...* Wygląda to na prawdziwe nawrócenie się Nebukadnesara, całkiem inne niż na końcu poprzedniego rozdziału (3:31-32), gdzie Nebukadnesar faktycznie umieścił Boga w swoim panteonie bogów. Teraz uznaje, że tylko Bóg rządzi. Nie wiemy co dalej się stało, czy Nebukadnesar naprawdę się nawrócił i wytrwał w tym, choć jest to możliwym (por. 5:18-21). Daniel więcej o nim nie pisał.

Przesłanie Daniela 3

- Bóg panuje wszechmocnie i suwerennie w niebie i na ziemi. On poniża kogo chce, i wywyższa kogo chce (4:35).
- Wydarzenie to jest pocieszeniem dla ludu Bożego żyjącego w niewoli. Lud Boży czuje się bezradny wobec suwerennego króla, który rządzi jakby był wszechmogący. Może nie wszyscy stali się niewolnikami, ale Nebukadnesar zniszczył ich kraj, zniszczył Jerozolimę i świątynię i wyprowadził ich do obcego i pogańskiego kraju. Nebukadnesar kontroluje ich los i nic na to nie mogą poradzić. Może wyglądać na to, że rzeczywiście Nebukadnesar rządzi, i nasuwa się pytanie, gdzie jest Bóg w tym wszystkim. Są to pytania bardzo znane dzisiaj. Szczególnie dla tych cierpiących z powodu niesprawiedliwości innych, np. żyjących w dyktaturze. Sen i jego spełnienie pokazuje kto naprawdę rządzi, nie Nebukadnesar lecz Bóg. Bóg jest tak potężny, że jedno słowo wystarczy, aby zmienić wszystko. Nebukadnesar jest narzędziem w rękach Bożych. On tylko zwycięża, jeśli Bóg mu na to pozwala (1:1-2). Nebukadnesar nie jest w stanie zabić ani skrzywdzić kogokolwiek bez Bożej woli (3:27). Dotyczy to każdego człowieka na ziemi, także dzisiaj. Bóg rządzi nawet nad wrogiem, który wydaje się nam wszechmocny (por. Fil. 2:10-11).
- Niebezpieczeństwo pychy. Łatwo wskazać na innych, którzy są pyszni. Pycha może być zagrożeniem dla każdego, szczególnie też dla chrześcijan. Ile przywódców chrześcijańskich, kościołów nie popadło w pychę, gdzie coraz bardziej osoby i ich dzieło zostaje chwalony, zamiast Boga. Każdy człowiek łatwo może wpaść w pułapkę samozadowolenia z siebie i z własnych osiągnięć. Wtedy już nie daleko od pychy. Wszystko co mamy, mamy od Boga, i tylko w Panu się chlubimy (1 Koryntian 1:29-31).
- Bóg karze pychę. Jest to pocieszenie i ostrzeżenie. Każdy człowiek otrzyma, na co zasłużył. Bóg z pewnością ukarze pysznych i bezbożnych (por. Psalm 73:1-12; Ks. Kaznodziei Salomona). Ale jest to też ostrzeżenie, abyśmy nigdy nie zapomnieli, że tylko z Bożą pomocą możemy działać i budować (Psalm 127:1).
- Nebukadnesar był człowiekiem, który myślał, że jest bogiem i suwerennie rządzi. Wywyższył siebie, a Bóg go poniżył (por. Ew. Mat. 19:31; 20:16). Jezus jest Bogiem, który poniżył siebie i został wywyższony (Filipian 2:6-11). *Cokolwiek bowiem przedtem napisano, dla naszego pouczenia napisano, abyśmy przez cierpliwość i przez pociechę z Pism nadzieję mieli.* (Rzymian 15:4)

Księga Daniela, rozdz. 5

Struktura

5:1-4	Profanacja naczyń
5,5-12	Napis na ścianie
5,13-28	Intepretacja Daniela
5,29-31	Wynagrodzenie i kara

Belsazar

Opisane w tym rozdziale wydarzenie znowu ma miejsce na dworze królewskim w Babilonie.

Nagle, bez przygotowania i bez dalszych informacji, czytamy o królu Belsazarze. Nebukadnesar widocznie już nie żyje. Nic nie wiemy na temat końca jego życia i śmierci.

Należy pamiętać, że Księga Daniela opowiada tylko kilka epizodów z 70 lat historii wygnania.

Także w samych opowieściach tej księgi znajdujemy wiele niewiadomych. Jest to typowa cecha literatury starotestamentowej, opowieść jest bardzo oszczędna w szczegóły. Nie ma ani jednego słowa za dużo.

Nie wiemy z jakiej okazji król Belsazar zorganizował opisany bankiet. Nie wiemy kim była królowa, która nagle pojawiła się na przyjęciu. Nie wiemy, dlaczego właściwie mędracy nie mogli odczytać napisu na ścianie.

Od początku jasnym jest, że Daniel ma inny stosunek wobec Belsazara niż wobec Nebukadnesara, gdyż od początku Daniel jest bardzo ostry wobec niego, ale nie podane są powody lub wcześniejsze wydarzenia.

W opowieściach starotestamentowych nie znajdujemy wiele informacji bezpośrednio, ale znajdujemy wskazówki poprzez dialogi i rozwój opowiadania. Zadaniem czytelnika jest, aby czytać między wierszami, jednocześnie nie wpadając w spekulacje.

Przejście z rozdziału 4 do 5 jest bardzo nagłe. Nagle czytamy o innym królu, widocznie dzieje się to wiele lat później.

Znamy wszystkich królów imperium neobabilońskiego, ale wśród nich nie znajdziemy króla o imieniu Belsazar. Kim on więc był? Czy rzeczywiście istniał?

Do niedawna bibliści myśleli, że król Belsazar jest jednym z błędów historycznych w Biblii.

Po odkryciu mnóstwa tekstów w piśmie klinowym wiemy, że ostatni król Babilonu, Nabonid (556-539 p.n.e.), miał syna o imieniu Bēl-šar-ušur (Belsazar). On był koregentem i rządził w Babilonie podczas nieobecności ojca.

Zaistniał mianowicie wielki konflikt. Król Nabonid uznawał boga Sin, za najważniejszego. Sin był bogiem księżyca, był głównym bogiem w kraju Haran (w obecnej Syrii), skąd pochodził Nabonid. Nabonid nie był monoteistą, ale promował przede wszystkim interesy boga Sin. W Babilonie natomiast od dawna Marduk był największym i najważniejszym bogiem. Kapłanie i duchowni kultu Marduka rozgniewali się na króla, gdyż sami poczuli się zagrożeni.

Ze źródeł wiemy, że Belsazar, syn Nabonida, nie służył bogu Sin, i być może nawet prowadził grupy rewolucjonistów, które przyczyniły się do tego, że król Nabonid musiał opuścić Babilon. Nabonid zamieszkał od tego momentu w Teima, ważnym mieście na trasie handlowej (obecnie w Arabii Saudyjskiej), a jego syn Belsazar stał się koregentem, co znaczy, że on faktycznie rządził w Babilonie, ale bez formalnego tytułu króla.

Nebukadnesar nie był więc w sensie dosłownym ojcem Belsazara, lecz przodkiem (dziadkiem). W Biblii i w starożytności wyraz ojciec mógł też oznaczać dziadka lub praojca (jak np. Żydzi mówią o ich ojcu Abrahamie).

Bankiet króla (5:1-5)

Podobnie jak w rozdz. 3, także tu wszyscy znaczący ludzie w imperium gromadzą się na uroczystości zorganizowanej przez króla. Prawdopodobnie zarówno święto z rozdz. 3 jak i to miały na celu publiczne okazanie lojalności wobec króla.

Ze źródeł pozabiblijnych wiemy więcej o ostatnich dniach imperium nowobabiliońskiego (z tekstów w piśmie klinowym oraz po grecku autorstwa Ksenofonta i Herodota). Ksenofont i Herodot potwierdzają, że najazd na Babilon miał miejsce podczas bankietu króla.

Babilon został zdobyty przez Persów (pod przywództwem króla Cyrusa II Wielkiego) w dniu 12 października 539 p.n.e.

Kilka dni wcześniej Nabonid przegrał bitwę z Persami, która odbyła się w odległości ok. 70 km od Babilonu. Nabonidowi udało się uciec do Babilonu, ale potężna armia perska stała już przed bramami Babilonu.

Izajasz prorokował, że Persowie zwyciężą nad Babilonem (Izajasz 44:28 i 45:1), co potwierdził też Daniel w czasach rządów Belsazara (Daniel 8:1-4, 15-20).

W momencie kryzysu imperium babilońskie potrzebowało otuchy i poczucia jedności a król musiał wiedzieć, czy może nadal liczyć na swoich podwładnych. Belsazar zorganizował bankiet, który miał udowodnić lojalność wobec króla. Obecność oznaczała poparcie króla, brak obecności natomiast oznaczało zdradę, co natychmiast skutkowało karą śmierci.

Podczas bankietu, kiedy Belsazar był już pod wpływem alkoholu, nakazał przynieść naczynia ze świątyni jerozolimskiej. To był grzech.

Nie wiemy do końca, dlaczego kazał je przynieść. Z tekstu jednak wyraźnie wynika, że ten grzech jest aż tak wielki, że Bóg reaguje natychmiast.

Naczynia ze świątyni są święte, przeznaczone tylko do służby w świątyni. Miały one funkcje kultowe, nie mogły służyć do codziennego użytku.

Kiedy Nebukadnesar zdobył i zniszczył Jerozolimę, zniszczył też świątynię i zabrał wszystko co przedstawiało jakąś wartość do Babilonu. Nie wiemy co się stało ze skrzynią przymierza; nic o tym już nie czytamy a w czasie Nowego Testamentu nie było jej: najświętsze miejsce w świątyni było puste. Skrzynia przymierza znajdująca się w najświętszym miejscu świątyni, reprezentuje Boga, tak jak u pogan posągi reprezentują ich bogów. W momencie, kiedy jakiś król zwyciężył, zabierał bogów (posągi) do swoich świątyń, jako znak i dowód, że jego bogowie są silniejsi i zwyciężyli nad bogami podbitego ludu.

Filistyńczycy zabrali skrzynie przymierza i przynieśli do świątyni swego boga Dagona (1 Samuela 4). Święte naczynia ze świątyni spełniały podobną funkcję: reprezentowały Boga Izraela. Nebukadnesar zabrał je do Babilonu i schował w świątyni bogów babilońskich, jako znak zwycięstwa nad Izraelem i jego Bogiem.

Wszyscy poganie, będąc politeistami, rozumieli, że takich naczyń nie można używać do zwykłych celów. Poganie wierzyli w istnienie Boga Izraela, uważali tylko, że jest jednym z wielu i jest poddany ich bogom, ale należy się mu odpowiednia cześć. Nebukadnesar doskonale to rozumiał i zostawił te naczynia w pogańskiej świątyni.

To, co uczynił Belsazar, używając świętych naczyń podczas bankietu, także w oczach pogan było profanacją i bluźnierstwem przeciwko Bogu Izraela.

Belsazar nie tylko dokonuje profanacji, ale popełnia grzech bałwochwalstwa, pijąc na cześć swoich bogów. Tekst mówi z dużą dozą ironii, że pije na cześć bogów *ze złota, srebra, miedzi, żelaza, drzewa i kamienia* (w. 4). Belsazar pije na cześć martwych posągów, co jest tragiczne i śmieszne jednocześnie. To, co on robi jest jak naplucie w twarz Boga. Dlatego też Bóg natychmiast reaguje.

Napis na ścianie (5:5-12)

Czytelnik Księgi Daniela wie, że pojawiająca ręka pochodzi od Boga, ale Belsazar, politeista, nie ma pojęcia, co i od kogo to jest, doskonale tylko rozumie, że jest to zapowiedź jego klęski. Strasznie się boi, do tego stopnia, że nawet traci kontrolę nad swoim ciałem.

Napis znajdował się na ścianie. Na podstawie badań archeologicznych wiemy, że ściany były otynkowane gipsem.

Był to prawdziwy tekst, który pojawił się na ścianie, widoczny dla wszystkich (w. 8). Nie czytamy o reakcji innych obecnych, ale najprawdopodobniej wszyscy przepełnieni byli strachem.

Belsazar przywołuje mędrców, o których czytelnik już wie, że są głupi i zawodzą, nie są w stanie pomóc.

Belsazar obiecuje trzecią część królestwa jako nagrodę, pozycję trzeciej osoby w państwie, zaraz po Nabonidzie i Belsazarze. Chodzi więc o królewską władzę.

Mędrcy jednak, jak można było się tego spodziewać, nie są w stanie zinterpretować napisu. Tekst był napisany po aramejsku (por. w. 25). Jest mało prawdopodobnym, że alfabet był nieznany, gdyż mędrcy posiadali dobre wykształcenie także w językach obcych. Być może tekst był napisany w jakimś rodzaju kodu lub w skrócie.

Pojawia się królowa. Nie chodzi raczej o żonę (por. w. 3), lecz być może o matkę lub babcię Belsazara. Właściwie nie znamy matki Belsazara.

Wiemy natomiast, kim była matka Nabonida, Adad-guppi, która żyła 104 lata, ale zmarła krótko przed tym wydarzeniem. Na dworze królewskim była osoba o imieniu Nitokris, która była żoną lub córką Nebukadnesara i wiemy, że ona miała nadal wielki wpływ. Herodot chwalił jej wielką mądrość.

Ona pamięta o Danielu, chwali go i poleca go Belsazarowi.

Od momentu śmierci Nebukadnesara minęło 23 lat i Daniel ma w tym momencie ok. 80 lat.

Daniel przed Belsazarem (5:13-17)

W tym rozdziale wszystko do tej pory przebiega bardzo nagle i niespodziewanie: król Belsazar, ręka Boża, królowa-matka. Teraz jednak pojawia się bardzo znana czytelnikowi postać Daniela.

Belsazar zwraca się do Daniela w taki sposób, jak pan wobec niewolnika, lub lepiej, wobec więźnia. Minęło ok. 65 lat od wyprowadzenia Daniela z Izraela. To okres dłuższy niż jedno pokolenie. Żydzi żyli już całkiem dobrze w Babilonie, a wielu z nich nie pamiętało już o ziemi obiecanej (stąd tylu Żydów później nie chce 'wrócić' do ziemi, której nie znają).

Daniel służył już prawie 70 lat na dworze, miał za panowania Nebukadnesara bardzo wysoką pozycję w imperium.

Belsazar wypomina Danielowi, kim on jest: wygnańcem judzkim. Belsazar w wyraźny sposób daje Danielowi do zrozumienia, jaka jest jego pozycja, choć mimo to, bardzo go potrzebuje.

Belsazar wie, kim jest Daniel (w. 14), ale wygląda na to, że nie ma pozytywnej opinii o nim. Nebukadnesar wyznał, że wie (wierzy), że Duch Boży jest w Danielu (4:9), Belsazar natomiast mówi tylko, że słyszał coś takiego. Wygląda na to, że jest raczej sceptyczny i nie jest przyjaźnie nastawiony wobec Daniela. Nie oczekuje zbyt dużo (*jeśli potrafisz...* w. 16), ale mimo to potwierdza wobec Daniela to samo wynagrodzenie.

Daniel zwraca się do Belsazara w innym sposób niż do Nebukadnesara. Do Nebukadnesara Daniel zawsze mówił z szacunkiem, czasami jak do przyjaciela, miał sympatię dla niego i szukał jego dobra. Wobec Belsazara jednak jest inaczej. U Nebukadnesara widział jeszcze sprawiedliwość i nadzieję, ale u Belsazara widać było tylko bezbożność.

Mowa Daniela (5:18-21)

Daniel najpierw mówi, że nie chce wynagrodzenia, wyłoży znaczenie napisu bezpłatnie (choć potem akceptuje wynagrodzenie). Wynagrodzenie to nie miało znaczenia, gdyż w ciągu następnych kilku godzin imperium babilońskie przestaje istnieć.

Belsazar, któremu się wydaje, że rządzi nawet nad Bogiem, myśli, że może dać władzę komu chce, ale w ciągu kilku godzin zostaje mu zabrane wszystko co ma.

Zanim jednak Daniel wyjaśnia napis, najpierw napomina Belsazara.

Jedną z ważnych ról proroka jest funkcja sumienia króla. Król posiada władzę, może decydować o życiu i śmierci swoich podwładnych. To ogromna odpowiedzialność, dlatego potrzebny mu prorok, jako sumienie.

Tak działał Samuel wobec króla Saula (np. 1 Samuel 13:15). W razie potrzeby (grzechy króla), prorok musiał upominać króla i nawoływać go do nawrócenia. Podobnie jak prorok Natan wobec Dawida (2 Sam. 12); Eliaż wobec Achaba (1 Krolewska 18) Jeremiasz wobec Jojakima (Jeremiasz 36).

Daniel konfrontuje postępowanie Belsazara z jego przodkiem Nebukadnesarem.

Nebukadnesar był wielki, zbudował imperium prawie od podstaw, zwyciężył nad wieloma narodami, był potężnym, największym człowiekiem na ziemi. Belsazar natomiast nie jest pierwszym w imperium i żyje w cieniu klęski.

Nebukadnesar też ciężko zgrzeszył przeciwko Bogu, ale usłuchał, nawrócił się, uznał Boga i oddał mu pokłon.

Nebukadnesar zawsze okazywał pewien rodzaj czci wobec innych bogów, ale Belsazar poszedł krok za daleko profanując święte naczynia.

Daniel zarzuca Belsazarowi, że wiedział wszystko, co stało się z Nebukadnesarem, ale nie poddał się Bogu (w. 22). Belsazar wiedział więc co powinien zrobić (nawrócić się), ale nie zrobił tego.

Belsazar wiedział na tyle wystarczająco, że jest całkiem odpowiedzialny za swoje postępowanie.

Wiedza czyni odpowiedzialnym. Belsazar powinien wiedzieć, że Bóg Izraela nie jest jednym z wielu bogów w panteonie, lecz jest jedynym suwerennym Bogiem.

Daniel wyjaśnia napis (5:25-28)

Dopiero teraz pierwszy raz czytamy napisane słowa: MENE MENE TEKEL PARSIN, w języku aramejskim. Prawdopodobnie napis był w tzw. *scripto continua*, tj. bez spacji i bez samogłosek *mn'tqlprs*.

Języki semickie zapisywane były bez samogłosek, więc czytelnik mógł sam decydować, które samogłoski czytać, co nie stanowiło problemu, jeśli znało się język i czytało wyrazy w kontekście zdania.

W swojej interpretacji Daniel dzieli litery na trzy wyrazy, z których każdy ma trzy litery a pierwszy jest powtórzony w celu podkreślenia znaczenia. Każdy wyraz ma trzy możliwe znaczenia zależne od wybranych samogłosek.

Najbardziej logicznym byłoby czytanie, jako trzy różne rzeczowniki, z których pierwszy jest powtórzony w celu podkreślenia znaczenia. Występujące tu rzeczowniki to jednostki pieniężne: *mina*, *mina*, *szekel* i *pół* (pół szekli lub pół miny, jedno i drugie możliwe). Szekel stanowi 1/60 część miny. Być może mędrcy i nawet król czytali tekst w ten sposób, ale to jest kompletnie niejasne. Dlatego nikt nie był w stanie wyjaśnić znaczenia, gdyż tylko dla proroka jest to możliwym.

Daniel, natchniony przez Ducha Świętego, interpretuje pismo na ścianie, jako proroctwo mówiące o bliskim końcu Belsazara. Czyta wyrazy z innymi samogłoskami (co jest całkiem możliwe) i interpretuje te wyrazy jako czasowniki, dokładnie jako imiesłowy bierne. Można wtedy tłumaczyć jako: *policzony*, *zważony*, *podzielony*.

W następujących wersetach Daniel bardziej szczegółowo wyjaśnia znaczenie. Bóg policzył dni, co znaczy, że już koniec dni. Belsazar jest za lekki.

Królestwo Belsazara zostaje podzielone między Medów i Persów. Przy tym Daniel zmienia formę liczby mnogiej *parsin*, na formę liczby pojedynczej: *Peres*, co po aramejsku brzmi prawie tak samo jak nazwa Persja.

Słowa te można więc czytać jak: *On policzył, jesteś za lekki, Persja!* (dwa czasowniki czynne, nazwa kraju).

Belsazar rządzi w największym państwie na świecie, ale może to czynić tylko z łaski Bożej. Suwerenny Bóg zakończył czas jego panowania, i oddaje państwo w ręce innego ludu.

Wynagrodzenie i kara (5:29-30)

Belsazar dotrzymuje słowa i daje Danielowi, co mu obiecał: jest teraz trzecią osobą w państwie ... na kilka godzin. Wygląda na to, że Belsazar rzeczywiście nie traktował poważnie tego, co Daniel prorokował. Jedyną właściwą reakcją byłaby pokuta i nawrócenie. Belsazar jednak nie dostrzega powagi sytuacji, i zachowuje się, jakby mógł jeszcze przez wiele lat rządzić.

W kilku słowach czytamy o końcu króla i o końcu największego imperium na świecie. Dni Babilonu zostały policzone, teraz zaczynają się czasy panowania Persji.

Belsazar powtarza grzechy Nebukadnesara, ale dlaczego Nebukadnesar miał szansę powrócić, a Belsazar jej nie otrzymał?

Nebukadnesar też popełnił bałwochwalstwo, ale Daniel zawsze traktował go z szacunkiem.

Nebukadnesar był błogosławiony, żył dobrze i w dobrobycie.

Belsazar nie ma dobrobytu, jego imperium dobiega końca.

Belsazar obraził Boga, a Bóg od razu go ukarał.

Jaka jest różnica, dlaczego Nabukadnesar żyje, a Belsazar nie?

Boża suwerenność.

Dla Nabukadnesara. była nadzieja, on się nawrócił. Nie ma nadziei dla Belsazara. Nie ma nawrócenia, nie ma odnowienia.

Sąd Boży

Opowieść ta jest wyraźnym przykładem, że Bóg sędzi. Dzisiaj Bóg zazwyczaj nie w tak wyraźny i natychmiastowy sposób sędzi jak osądził Belsazara, ale także Nowy Testament naucza, że Bóg jest Sędzią.

Bóg sędzi w Jezusie Chrystusie (Jana 8:26 i 12:31; 2 Tymoteusza 4:8).

Ludzie, lud Boży, nie mają prawa sędzić innych (Ew. Mateusza 7:1-2; Rzymian 2:1-4).

Daniel wiedział, że jest to sąd Boży, bo Bóg mu to oznajmił. Nikt z nas dzisiaj nie jest w stanie posiadać takiej wiedzy jak Daniel (Rzymian 11:33).

Kłęska, która kogoś spotyka, może, ale nie musi oznaczać sądu Bożego (Ks. Joba). Uczniowie szybko sędzili, że kłęska, która kogoś spotkała oznaczała sąd Boży, ale się mylili (Ew. Jana 9:2).

Chrześcijanie czasami zbyt łatwo głoszą sąd (np. choroba AIDS). A nie mają prawa sędzić (Jakuba 2:8-11), ale powinni głosić Ewangelię, która stanowi głoszenie zarówno Sądu Bożego jak i zbawienia w Jezusie Chrystusie.

Rola chrześcijanina jest podobna do roli Daniela wobec króla Nebukadnesara.

Bluźnierstwo dzisiaj

Bluźnierstwem jest wszelka obraza Boga przez mowę, czyny lub w inny sposób.

Naczynia, które Belsazar sprofanował, pochodziły ze świątyni, zwykli ludzie nie mieli do nich dostępu i nie wolno było używać ich do zwykłych celów.

Przez dzieło Jezusa Chrystusa świątynia straciła swoją funkcję. To nie znaczy, że już nie ma świątych rzeczy, wręcz przeciwnie, teraz wszystko jest święte.

W Chrystusie Bóg jest między nami. Chwała Boga będzie wypełniała całą ziemię jak kiedyś wypełniała świątynię. W Chrystusie nie ma podziału między świętym i nie-świętym.

Bluźnierstwem wokół nas jest, np.:

- Zabicie człowieka, gdyż człowiek został stworzony na obraz Boga (Gen 1:27; Jak 3:9)
- Brzydkie mówienie do kogoś lub o kimś, gdyż wierzący jest świątynią (1 Kor. 3:16).
- Niszczenie środowiska, gdyż to wszystko jest stworzeniem Bożym.
- Nadużycie krzyża – symbol sądu Bożego staje się ‘zabawką’.
- Materializm; nie możemy służyć i mamonie i Jezusowi.
- Pluralizm, postmodernizm, gdyż tylko Jezus jest jedyną drogą do Boga i nie ma innych bogów obok jedynego Boga.
- związki homoseksualne, gdyż małżeństwo jest święte (Ks. Rodzaju :24) itd.

Księga Daniela, rozdz. 6

Rozdział 3 i 6 posiadają dużo podobieństw. W jednym i drugim widzimy, że państwo wymaga bałwochwalstwa, które powoduje konfrontację między Prawem Bożym a prawem ludzkim. W obu rozdziałach następuje kara za brak lojalności wobec prawa państwa, ale Bóg ratuje w cudowny sposób, co powoduje uwielbienie Boga Izraela przez króla.

Struktura (chiasm)

- 6:1-4 Wstęp: powodzenie Daniela
- 6:5-11 Dariusz wydaje dekret, ale Daniel stoi na swoim stanowisku
- 6:12-16 Wrogowie planują śmierć Daniela
- 6:17-19 Dariusz ma nadzieję, że Daniel przeżyje
- 6:20-24 Dariusz jest świadkiem przeżycia Daniela
- 6:25 Wrogowie giną
- 6:26-28 Dariusz wydaje dekret i stoi na swoim stanowisku
- 6:29 Konkluzja: powodzenie Daniela

Dariusz Medyczyk

W historycznych dokumentach pozabiblijnych nie występuje w ogóle postać króla Dariusza Medyczyka. Od momentu upadku Babilonu i końca imperium, król Cyrus wielki był królem nad całym imperium perskim. Dopiero wiek później występuje król Dariusz I (522-486 p.n.e.).

Kim zatem był król Dariusz Medyczyk. Proponowano różne możliwości. Najbardziej prawdopodobnym jest:

- Cyrus Wielki (Dariusz Medyczyk jest wtedy jego nazwą intronizacji babilońskiej)
- Tzw. *Kronika Nabonida* mówi o Gubaru, generale Cyrusa, który podbił Babilon i rządził bardzo krótki czas w imieniu Cyrusa nad Babilonem, ale z pewnością nie był królem.

Sam fakt, że nie znamy Dariusza Medyczyka nie znaczy, że Biblia nie jest wiarygodna. Po pierwsze bardzo dużo nie wiemy, stosunkowo bardzo mało tekstów zostało zachowanych. Po drugie księga Daniela napisana jest z pewnej perspektywy. Być może Dariusz nie był królem, ale z perspektywy Daniela i mieszkańców Babilonu funkcjonował jako król.

Nienawiść satrapów

Daniel bardzo dobrze prosperował. On, wygnaniec judzki, miał wysoką pozycję w rządzie babilońskim. Przeżył Imperium Babilońskie, a teraz pod panowaniem Persów zachował bardzo wysoką pozycję. Król zamierzał dać Danielowi jeszcze wyższą pozycję: jako zastępcę króla.

Daniel zrobił świetną polityczną karierę. Przyjechał do Babilonu jako jeniec podbitego kraju (rozd. 1). Na studiach był najlepszym studentem a już szybko stał się głównym mędrcą (rozd. 2). Potem stał się gubernatorem prowincji Babilonu (rozd. 2-3) i osobistym doradcą króla (rozd. 4). Na koniec był trzecią osobą w państwie (rozd. 5) a pod panowaniem Persów, Daniel staje się jednym z trzech ministrów, którzy mieli nadzór nad wszystkimi innymi rządami w kraju (początek rozdz. 6).

Tak błyskotliwa kariera polityczna budzi zazdrość i nienawiść u innych.

Satrapowie (gubernatorowie prowincji w imperium perskim) planują spisek przeciw Danielowi.

Przychodzą całą grupą do króla, aby (jak tekst dosłownie mówi) *wywołać zamieszanie* (w. 7).

Wiedzą, że tylko poprzez oszukanie króla uda im się pozbyć Daniela.

Satrapowie i ministrowie udają, że chodzi im o chwałę i uznanie króla. To jest bardzo ważne w sytuacji, gdy Persowie zdobyli Babilon i stanowią nową władzę.

To sytuacja często występująca w polityce, gdzie ludzie chcą zniszczyć innych z powodu zazdrości i aby sami mogli się zrealizować.

Ale też w kościołach istnieje takie zagrożenie, szczególnie w kościołach hierarchicznie zorganizowanych. Także w kościołach ambicje, kariera, pozycja i władza stanowią niebezpieczeństwo.

Poza tym można dostrzec w działaniu satrapów pewien rodzaj rasizmu, ksenofobii. Daniel mieszka już 50 lat w Babilonie, jest świetnie zintegrowany. Drugie i trzecie pokolenie Żydów mieszka w Babilonie, ale satrapowie nadal mówią o Danielu jako o jednym z wygnańców (w. 14), widzą go wciąż jako obcokrajowca, który nie powinien mieć tak wysokiej pozycji w rządzie.

Charakter Daniela

Daniel jest doskonały, szczery i nieskorumpowany. On nigdy nie działał na szkodę państwa (6,3. 22-23). Więcej, on przyczynił się w wielkiej mierze do dobrobytu państwa.

Daniel pokazuje, że praca dla Królestwa Bożego jest czymś więcej niż praca w kościele. Dla Daniela oznaczało to pracę polityczną w obcym państwie, przyczynianie się do dobrobytu tego kraju. W ten sposób Daniel był błogosławieństwem dla całego imperium, tak jak Józef dla Egiptu.

To jest jego świadectwo, takie powinno być świadectwo chrześcijan dzisiaj. Nasza praca w społeczeństwie, w polityce, gdziekolwiek, jest ważna dla Boga i ma znaczenie dla Królestwa Bożego (por. Kolosan 3:22-24).

Satrapowie szukają słabego punktu Daniela, aby móc go zaatakować. Znajdują tylko mocne strony, nie znajdują w jego postępowaniu nic złego. Decydują więc zaatakować jego mocne strony. Wiara jest tym, co wyróżnia Daniela od innych. Wiara daje mu moc i siłę, a teraz stanie się dla niego pułapką.

Wrogowie wiedzą, że nie znajdują słabych punktów u Daniela, ale twierdzą (jak dosłownie można tłumaczyć): *chyba, że znajdziemy przeciwko niemu coś związane z prawem jego Boga* (w. 6).

To, że dla Daniela prawo Boże jest ważniejsze niż prawa ludzkie, sprawiło, że inni mogli zastawić pułpkę na niego.

W ten działa sposób szatan. Nie tylko atakuje nasze słabe strony, ale też nasze mocne strony.

Spisek satrapów

Satrapowie proponują ustawę, która zobowiązuje wszystkich do kłaniania się przez 30 dni tylko i wyłącznie przed królem. Jest to ustawa niezgodna z ogólnymi zasadami perskimi. W przeciwieństwie do imperiów Asyryjskiego i Babilońskiego, Imperium Perskie gwarantuje wolność religii i tożsamości. Podbite narody mogą wierzyć w co chcą i myśleć co chcą. Sławny Cylinder Cyrusa (obecnie w British Museum) jest uznawany za pierwszy dokument definiujący i chroniący prawa człowieka.

Prawa Medów i Persów nie można było zmienić. Prawo reprezentuje stabilność państwa. Jeśli król od razu zmieniałby swoje ustawy, osłabnie królestwo. Król zakwestionowałby przez to swoją władzę, i naraził się na niebezpieczeństwo buntu ze strony satrapów i ministrów.

Modlitwa Daniela

Daniel robił to, co zawsze (w. 11): trzy razy dziennie modlił się w swoim pokoju w kierunku Jerozolimy. Daniel jest bardzo lojalny wobec swego kraju, to idealny obywatel, ale w momencie, kiedy państwo samo staje się bogiem, Daniel jest przede wszystkim lojalny i wierny Bogu. Daniel w tym momencie wie, co go czeka. Wie, że Bóg może go uratować, ale nie ma pewności, czy Bóg rzeczywiście to uczyni. Daniel jednak jest wierny, gotów nawet umrzeć.

Nowy Testament uczy, że chrześcijanin powinien być posłuszny władzom państwa, ma być dobrym i lojalnym obywatelem. Ale w momencie, kiedy państwo wymaga więcej niż to, na co ma prawo, ma obowiązek być nie posłusznym.

Wierzący powinien się modlić za rządzącymi. Każdy rząd otrzymał swoją władzę od Boga. Dotyczy to także rządów pogańskich a nawet dyktatury. Wielu nadużywa władzy do własnych celów.

Daniel modlił się w kierunku Jerozolimy. Nie jest napisane dlaczego i bardzo rzadko znajdujemy to w Biblii (por. 1 Królewski 8:35-38, 48-49).

Nie był to wymóg, ale zwyczaj Daniela. Mieszkał już ponad 50 lat, całe swoje dorosłe życie w Babilonie, w obcej i pogańskiej kulturze, ale jego tożsamość pochodziła nie z Babilonu, lecz z Jerozolimy. Daniel żyje w centrum świata, pełen chwały i honoru, ale kieruje się do Jerozolimy, zniszczonej przez Babilończyków, miejsca gdzie stała świątynia Pana. Symbolizuje to, że Daniel także w Babilonie, gdzie był zupełnie zintegrowanym idealnym obywatelem, oczekiwał wszystkiego od Pana, Boga Izraela.

Lwia jama

Daniel mimo ustawy modlił się nadal. Satrapowie, będąc przekonani, że zwyciężyli, udają się do króla a król rozumie, że został oszukany. Król wpadł w pułapkę pychy. Czuł się szanowany przez to, że satrapowie chcieli uwielbić go. Teraz jest jasnym, że satrapowie są nieuczciwi, wykorzystali króla do własnych celów. Król nie może nic uczynić, nie może odwołać wydanej ustawy.

Daniel rzeczywiście zostaje wrzucony do lwiej jamy. Król wyraża jeszcze nadzieję, że być może Bóg uratuje Daniela.

Jest to wielki kontrast z rozdziałem 3. Tam król był wściekły, że troje przyjaciół nie pokłoniło się posagowi. Ten król jest smutny, że musi ukarać Daniela i ma nadzieję na jego ratunek.

Daniel zostaje wrzucony do lwiej jamy. Był to jakiś rodzaj cysterny, w której normalnie przechowywano wodę. Nie znamy ze źródeł pozabiblijnych praktyki trzymania lwów w takiej cysternie.

Cysterna zostaje zamknięta kamieniem a król opieczętowuje kamień.

Dariusz pozwala na wrzucenie Daniela do lwiej jamy, która ma być grobem dla niego. On zamyka 'grób' kamieniem, który zostaje opieczętowany. Podobnie jak Chrystus po śmierci zostaje pochowany w grobie (wykuty w skale), który także został zamknięty kamieniem i opieczętowany (Ew. Mat. 27:64).

Podobnie jak kobiety, które przyszły do pustego grobu, i były świadkami faktu, że Jezus zmartwychwstał, tak król Dariusz przychodzi wczesnym rankiem do 'grobu' Daniela, aby być świadkiem, że Daniel żyje. Z perspektywy Dariusza jest to zmartwychwstanie.

W życiu Daniela i ostatecznie w Chrystusie, Bóg udowodnił, że zwycięża nad złem i, że naprawdę tylko on rządzi. Wrogowie zginęli, przez Chrystusa szatan i ostatni wróg, śmierć, zostali pokonani (1 Kor. 15:20, 54-56).

Gra słów

Możemy dostrzec w tekście kilkakrotnie grę słów i pojęć.

Tak jak król zamknął jamę i opieczętował kamień, tak anioł zamknął paszcze lwom.

W nocy król spędził noc na poście, tak jak lwy (które były głodne) spędziły noc na poście.

Wcześniej w rozdziale czytaliśmy, że Daniel był sprawiedliwy, nie czynił nic złego, tylko dobrze.

Bóg jest sędzią i deklaruje, że Daniel jest niewinny, sprawiedliwy, więc nie został ukarany. Dlatego lwy nic mu nie zrobiły.

Daniel nie wyrządził krzywdy królowi (por. w. 3 i 23), tak lwy nie wyrządziły krzywdy Danielowi i nic złego mu nie zrobiły.

Ale tych, którzy są zli, którzy chcieli zniszczyć Daniela czeka kara. Teraz okazuje się, że lwy rzeczywiście były głodne.

Ci, którzy oczernili Daniela (w. 25, hebrajski tekst mówi dosłownie *zjeść w kawałkach*), zostali teraz sami zjedzeni w kawałkach przez lwy.

Lwia jama jest bardziej sądem Bożym, niż sądem króla.

Na bliskim wschodzie znany był sąd Boży. Wtedy podejrzany został poddawany sądowi Bożemu, a jeśli nic mu się nie stało, był niewinny. Działo się to w różnych formach, również poprzez lwy, ale zazwyczaj przez wrzucenie do wody. Podejznanego wrzucano do wody, jeśli utopił się, był winny, jeśli przeżył, był niewinny.

W Prawie Mojżeszowym znajdujemy to w jednym miejscu, gdzie sąd Boży ma decydować, czy kobieta jest winna zdrady małżeńskiej (Ks. Liczb 5:11-31).

Konflikt prawa

W tym rozdziale występuje napięcie między ludzkim prawem a Bożym Prawem, gdzie chodzi o lojalność wobec prawa. Najwyższe prawo Medów i Persów skazało Daniela na śmierć, ale najwyższy Bóg deklaruje Daniela sprawiedliwym, anuluje i uniemożliwia karę.

Prawo wyraża wolę ustawodawcy. Tu własna ustawa zmusiła króla Dariusza do postąpienia, którego sam nie chciał. Nie mógł odwołać własnego dekretu. Kiedy Dariusz wrzucił Daniela do lwiej jamy, nie była to jego wola, ale nie mógł inaczej postąpić. Dariusz, najsilniejszy człowiek na ziemi, nie jest w stanie uratować Daniela z powodu prawa, które sam wydał.

Dariusz był podległym swojemu prawu. Niektórzy pytają, czy Bóg też musi się trzymać swojego prawa, czy jest ponad nim. Nie jest to właściwe pytanie. Bóg zna siebie perfekcyjnie, On jest perfekcyjny, i jego prawo jest zawsze doskonałym wyrazem Jego charakteru. Dlatego wola i działanie Boga nigdy nie jest sprzeczne z Jego prawem (por. Psalm 19:7-11).

Dopiero, kiedy Bóg sam zadeklarował Daniela poprzez cud sprawiedliwym, król mógł anulować prawo Medów i Persów wydając nowy dekret (w. 27-28). Bóg sam udowodnił, że to prawo nie było dobre. Nowy dekret króla wymaga szacunku dla Boga Daniela, zamiast dla niego samego.

Wolność religii

Istnieje różnica między sytuacją publiczną a prywatną. Niektórzy denerwują się, że w szkołach publicznych nauczyciel nie może modlić się z klasą.

Istnieje zasadniczy podział między państwem a kościołem. ST: Naród wybrany Izrael miał szczególną pozycję i teokrację, która po Chrystusie już nie istnieje.

Należy pamiętać, że nie ma czegoś takiego jak naród chrześcijański! Połączenie państwa z kościołem jest bardzo niebezpieczne.

Daniel modlił się prywatnie, a nie publicznie i nie narzucał ani nie wymagał publicznego wyznania Boga, ani publicznej modlitwy, ani przywilejów dla jego religii. Nasza sytuacja jest podobna do sytuacji Daniela.

Zachód nie potępia chrześcijaństwa, ale ogranicza chrześcijan. Jest to konfrontacja między Panem Jezusem i panami świata.

Wiara jest widziana jako sprawa prywatna, która nie może obrażać nikogo. Dlatego dzisiaj chrześcijanom w różnych krajach już nie wolno powiedzieć, że homoseksualne związki są grzechem, ponieważ to obraża innych i ogranicza wolność człowieka. Jeśli chrześcijański polityk publicznie mówi, że jest to grzech, stoi przed sądem.

Wierzący pracownik supermarketu straci pracę, ponieważ nie chce pracować w niedzielę. On nie chce kłaniać się bożkowi materializmu, i to nie jest akceptowane.

W tych sytuacjach nie chodzi o publiczne wyrazy wiary, lecz o bycie bardziej posłusznym Bogu niż prawom ludzkim.

Biblia nie uczy walki o nasze prawa, lecz gotowości cierpienia, nawet gotowości utraty wszystkiego, ponieważ chcemy być posłuszni Bogu. To jednak nie wyklucza, że możemy bronić praw, które mamy (por. Dz. Ap. 22:25).

Literatura apokaliptyczna

W Biblii znajdujemy gatunek literacki zwany apokaliptycznym w następujących fragmentach: Ks. Ezechiela 38-44; Ks. Daniela 7-12; Ew. Marka 13; Ew. Mateusza 24; Ew. Łukasza 21; 1 Tesaloniczan 5; 2 Tesaloniczan 2; Ks. Objawienia.

Słowo apokaliptyczna pochodzi z greckiego *apokalypsis*, co oznacza *objawienie*.

Literatura apokaliptyczna zawiera objawienie tajemnicy, która zostaje stopniowo odkrywana. Ten gatunek literacki był szczególnie popularny wśród Żydów między 200 p.n.e. a 100 n.e. Inne żydowskie księgi apokaliptyczne, popularne w czasach Nowego Testamentu to: pierwsza i druga Księga Enocha, Księga Barucha, Czwarta Księga Ezdrasza, Apokalipsa Sofoniasza.

Poniżej przedstawiam kilka aspektów i zasad, które są ważne przy interpretacji.

1. Istnieje pewne podobieństwo między prorocstwem a apokaliptycznym objawieniem. Proroctwo powstaje poprzez bezpośrednią komunikację między Bogiem a prorokiem, podczas gdy apokaliptyczne objawienie pojawia się w wizjach i snach. Czasami też występuje pewien rodzaj podróży do nieba lub do innego miejsca, gdzie widz widzi rzeczy, których nie rozumie (np. Dan. 7:9; 8:2).
Apokaliptyczne objawienie wymaga przy tym wyjaśnienia; widz zazwyczaj nie rozumie, co widzi i jest przerażony. Dlatego często występuje anioł, który wyjaśnia znaczenie wizji. Odsłonięcie prawdy jednak czasami następuje stopniowo lub znaczenie nie zostaje wyjaśnione. Podczas gdy proroctwo powinno zostać głoszone, apokaliptyczne objawienie nie zawsze ma zostać objawione, czasami powinno zostać ukryte lub zapieczętowane (np. Dan. 12:4).
2. Apokaliptyczna literatura w Biblii jest pewnym rodzajem prorocstwa, zajmującego się sądem i zbawieniem. Skupia się na końcu czasów, kiedy Bóg zakończy historię czasów, co oznacza czas sądu nad narodami.
3. Apokaliptyczne wizje i sny często zawierają postacie fantastyczne, nierealne, przypominające nam sceny z filmów *science fiction* lub horrorów.
Postacie i zwierzęta pochodzą często z mitologii; dla wierzących w Babilonie, na przykład, zwierzęta z Daniela 7 nie są tak dziwne i absurdalne jak dla nas.
Widz jest zawsze pod wrażeniem i często też w strachu (np. Dan. 7:28).
4. Aby dobrze zrozumieć, musimy poznać tło historyczne i kulturowe. Wiele pojawiających się postaci pochodzi z mitologii (pogańskiej). Zrozumiemy lepiej ich znaczenie, jeśli zrozumiemy skąd pochodzą, i jakie znaczenie miały one dla ludzi z tamtych czasów.
Musimy spróbować wejść w skórę pierwszych słuchaczy księgi, aby lepiej zrozumieć, jak oni ją rozumieli, jakie emocje budziły w nich.
5. Literatura apokaliptyczna używa wielu symboli i metafor, co zresztą można też znaleźć w innych miejscach w Biblii, szczególnie w poezji. Stanowi to często problem dla wierzącego, który chce czytać Biblię w sposób 'dosłowny'. Co właściwie jest czytaniem dosłownym?
Jeśli Jezus mówi, że jest krzewem winnym (Jan 15:1), każdy rozumie, że Jezus nie jest dosłownie krzewem winnym, lecz jaką prawdę Jezus chce nam przekazać przez to stwierdzenie. To, że czytamy Biblię dosłownie, nie znaczy, że uważamy, że Jezus jest np. dosłownym krzewem winnym.
Natomiast, jeśli chodzi o apokaliptyczną literaturę wielu chrześcijan ma problemy z rozróżnieniem i zrozumieniem obrazów i metafor, ponieważ często są dość nietypowe i niezrozumiałe dla współczesnych.

6. Wszyscy raczej jesteśmy tego świadomi, że poezja przekazuje prawdy w inny sposób niż artykuł w gazecie, opisujący pewne wydarzenia. Poezja używa obrazów, metafor, itd., co przyczynia się do jej piękna, ale też powoduje, że dla większości z nas jest trudniejsza do zrozumienia i interpretacji niż artykuł.

Podobnie jak poezja, literatura apokaliptyczna przekazuje przesłanie poprzez obrazy i metafory. Obrazy przekazują prawdy, ale nie w sposób szczegółowy i dokładny jak czyni to artykuł w gazecie lub artykuł naukowy.

7. Obraz łączy dwie rzeczy, które ze swej natury nie są podobne. Np. Obraz Boga jako Sędziwego na tronie (Dan. 7:9). Większość chrześcijan rozumie, że Bóg nie jest naprawdę sędziwy, i nie siedzi na fizycznym tronie. Ale zazwyczaj rozumiemy to, co obraz chce nam przekazać.

Obrazy i metafory uczą przez analogię. Analogia wyjaśnia trudne rzeczy, sprawy poprzez przykłady z naszego codziennego życia. Problemem jest tylko, że nie zawsze wiemy, kiedy jest to analogia, a kiedy już nie.

Przypowieści działają w podobny sposób, dostosowują analogię do codziennego życia. Literatura apokaliptyczna natomiast używa często obrazów, symboli fantastycznych, które nie mają wiele wspólnego z codziennym życiem.

Aby dobrze zrozumieć te obrazy i metafory, musimy zrozumieć znaczenie samego obrazu. Dlatego znajomość tła historycznego i kulturowego jest pomocna i potrzebna.

Kluczem do właściwej interpretacji obrazów i metafor jest znalezienie punktu podobieństwa.

Obrazy i metafory nie porównują wszystkich aspektów (jak czyni to alegoria), lecz zazwyczaj tylko najważniejszy aspekt.

8. Liczb nie należy traktować dosłownie, mają one, bowiem zawsze znaczenie symboliczne, ponieważ funkcjonują, jako obraz lub metafora.

Ogólnie mówiąc liczby mają następujące, niżej podane, skojarzenia, ale należy też pamiętać, że zrozumiemy znaczenie liczby tylko w jej konkretnym kontekście.

Ogólne znaczenie często występujących liczb:

4 – kompletność, uniwersalność (4 strony świata)

6 – liczba człowieka

7 – liczba doskonałości, pełni

3 ½ - połowa 7 = brak pełni i doskonałości

12 – liczba pełni wybranych

40 – liczba związana z początkiem czegoś nowego

70 – liczba związana z zarządzaniem Boga na świecie

1000 – nieskończony czas

144.000 = 12 x 12 x 1000

Wielu chrześcijan dzisiaj traktuje liczby z księgi Daniela i Ks. Objawienia dosłownie, co powoduje powstawanie teorii, niezgodnych z nauczaniem reszty Biblii. Przy tym często interpretacje są niekonsekwentne, interpretujące jedną liczbę 'dosłownie' a inne 'symbolicznie' np. 1000 lat a 144.000 wiernych. Chrześcijanin raczej nie traktuje liczby 144.000 (Obj. 7:1; 14:1-3) dosłownie, ale niektórzy interpretują liczbę 1000 lat (Obj. 20:1-6) dosłownie, co wskazuje na pewną niekonsekwencję.

9. Celem literatury apokaliptycznej nie jest zastraszenie, lecz pocieszenie wierzących, którzy są prześladowani. Na zachodzie żyjemy w miarę dobrze i bezpiecznie, nie znamy prześladowania. Dlatego właśnie na zachodzie (w Europie i w Ameryce) powstaje tyle dziwnych teorii, dotyczących czasów ostatecznych, budowanych na złej interpretacji literatury apokaliptycznej. (np. związane z

tw. dyspensacjonalizmem i z pewnymi formami premilenianizmu). Prześladowani Chrześcijanie nie potrzebują takich teorii.

Biblijna apokalipsa jest optymistyczna. Koniec czasów jest co prawda pełen straszności, ale jest powodem do radości, ponieważ oznacza koniec panowania grzechu nad światem i koniec cierpienia dla dzieci Bożych.

Literatura apokaliptyczna świętuje zwycięstwo Boże nad złem.

10. Podstawowe przesłanie literatury apokaliptycznej w Biblii jest wyraźne: mimo faktu, że w świecie jest dużo zła, wielu wierzących musi znieść cierpienie, Bóg rządzi i ma wszystko pod kontrolą. Na końcu czasów Bóg osądzi cały świat, a tylko ci, którzy są w Chrystusie zostaną zbawieni. Dla wrogów natomiast sąd Boży będzie straszny. Jest to ogromna pociecha dla każdego wierzącego.

Księga Daniela, rozdział 7

Druga część ks. Daniela (rozd. 7-12) kontynuuje temat pierwszej części: Bóg rządzi i ma wszystko pod kontrolą. W tych rozdziałach znajdujemy się nagle w dziwnym świecie. Gdy w pierwszej części czytaliśmy opowieści o wybawieniu od śmierci z ognia lub od dzikich zwierząt, czytamy teraz o mitycznych potworach. Pierwsza część księgi opisała ludzi, którzy byli wrogami Boga, druga część księgi skupia się na wrogich siłach duchowych.

Druga część Księgi Daniela objawia, co nastąpi w przyszłości, ale w sposób zagadkowy i tajemniczy. Nie wszystko zostaje Danielowi do końca wyjaśnione (np. znaczenie rozkładu czasu).

Rozdział 7 jest wprowadzeniem do rozdz. 8-12. Wiele tematów tego rozdziału powróci i zostanie bardziej rozwiniętych w rozdziałach 8-12.

W każdym rozdziale drugiej części księgi pojawiają się następujące tematy, z których niektóre są bardziej podkreślone w poszczególnych rozdziałach.:

- Okropność ludzkiego zła, szczególnie, jeśli jest skoncentrowane w państwach i wykonane przez rządy (rozd. 7).
- Ogłoszenie szczególnego czasu wybawienia (rozd. 8).
- Nawrócenie, prowadzące do zbawienia (rozd. 9).
- Objawienie, że za ludzkimi konfliktami stoi wojna kosmiczna - duchowa (rozd. 10).
- Przeciwników Boga na pewno spotka sąd Boży (rozd. 11).
- Lud Boży, obecnie cierpiący, z pewnością doświadczy nowego życia (rozd. 12).

Druga część księgi Daniela jest napisana w inny sposób niż pierwsza, co oznacza, że należy ją inaczej czytać. Rozdz. 1-6 stanowi narracja opisująca wydarzenia mające teologiczne znaczenie. Rozdz. 7-12 stanowi tzw. literatura apokaliptyczna, która w sposób tajemniczy objawia prawdy teologiczne (patrz szersze omówienie w tekście „Literatura apokaliptyczna”).

Daniel 7 jest bardzo znanym rozdziałem, często cytowanym w Nowym Testamencie, ale jest zarazem niezwykle trudny do interpretowania. Mimo trudności w interpretacji, jasnym jest, że rozdział podkreśla, władzę i kontrolę Boga nad światem.

Celem jest pocieszenie wiernych. Wydaje się, że zło zwycięży, ale wierzący wie, że nie zło, lecz Bóg Wszechmogący zwycięży.

Struktura

	7:1-2	Wstęp
Wizja:	7:2b-15	Wizja 4 zwierząt 7:2b-7 Wizja 4 zwierząt 7:9-10 Wizja sali tronowej / sądowej 7:11-12 Wizja rogów 7:13-14 Pojawienie się kogoś podobnego do człowieka 7:15 Reakcja Daniela: strach
Interpretacja:	7:16-18	Pierwsze wyjaśnienie
	7:19-20	Prośba o dalsze wyjaśnienie
	7:21-27	Dalsze wyjaśnienie
	7:28	Konkluzja

Treść rozdz. 7 jest związane z rozdz. 2. Oba rozdziały stanowią Bożą perspektywę historii od momentu zniszczenia Jerozolimy (przez Nebukadnesara) do ostatecznego odnowienia Izraela, kiedy Mesjasz Jezus przyjdzie.

Daniel miał wizje, opisaną w tym rozdziale, ok. 533 p.n.e. Wracamy więc do czasów rządów króla Babilonii Belsazara.

Niespokojnie morze (w. 2-3)

Daniel stoi w swojej wizji na brzegu niespokojnego morza. Morze (Morze Śródziemne) stanowiło dla Żydów i ogólnie w starożytności symbol i źródło zła.

Wiatry nad morzem wieją z czterech stron, co jest w rzeczywistości niemożliwym. Liczba cztery podkreśla w Biblii i w literaturze apokaliptycznej kompletność i uniwersalność. Cztery wiatry, cztery królestwa podkreślają całość stworzenia; to, co Daniel widzi dotyczy całego świata, to wizja, dotycząca wszystkiego.

Znajdujemy tu motywy z mitologii Bliskiego Wschodu, cały tekst przypomina starożytne teksty mityczne. Nie oznacza to, że mamy uznać te mity za prawdę, lecz tylko to, że Bóg w swoim objawieniu posługuje się językiem i motywami znanymi ówczesnym ludziom. Biblia mówi słowami i obrazami znanymi i rozumianymi przez ludzi, ale jednocześnie też reaguje na ludzkie mity i pokazuje, że mity i inne religie są fałszywe.

Wizja w rozdz. 7 przypomina najbardziej znaną babilońską opowieść o stworzeniu świata, *Enuma elisz*, Mit ten opowiada o praojcu Apsu i pramatce Tiamat. Tiamat jest morzem (takie jest też znaczenie jej imienia po akadyjsku), czyli też chaos. Tiamat jest matką następnego pokolenia bogów, między innymi Enlila i Ea, z których rodzi się z kolei bóg Marduk.

Mit *Enuma elisz* opowiada o tym, jak Marduk stał się najważniejszym bogiem. Apsu jest zdenerwowany z powodu innych bogów (jego dzieci), i chce ich zgładzić, na to Ea zabija Apsu i tnie go na kawałki. Tiamat się gniewa i mści się, walcząc z Mardukiem. Marduk jednak zwycięża, zabija Tiamat i z kawałków jej ciała tworzy niebo i ziemię.

Babilończycy wierzyli więc, że stworzenie świata było skutkiem walki między stwórcy (Marduk) a morzem (Tiamat). Tiamat (morze) przynosi chaos, a Marduk przynosi porządek.

Kanaanici mieli podobny mit, w którym zamiast Marduka stwórcy jest Baal a morzem Jam.

Z powodu tych mitów, które w różnych wariantach wśród różnych narodów egzystowały, ludzie w starożytności postrzegali morze, jako chaos i siłę chcącą zniszczyć stworzenie.

W opowieści o stworzeniu w Biblii znajdujemy podobny obraz: na początku był chaos (Ks. Rodzaju / I Mojż. 1:2; Ks. Wyjścia / II Mojż. 15:10; 14:2; Job 40-41), a Bóg stworzył wszystko. Jednak Biblijna opowieść stworzenia z pewnością nie jest mitem, lecz przeciwstawia się mitom pogańskim. Biblia uczy, że stworzenie świata nie jest skutkiem walki między bogiem a morzem-chaosem, lecz jest suwerennym aktem wszechmogącego Boga. Pan Bóg jest wszechmogący i dlatego zwycięża nad wszelkimi siłami, też nad morskimi (por. Ps. 18:15; Job 7:12; Jer. 5:22; Nah. 1:4, Hab. 3:15).

Człowiek z czasów Daniela czytając lub słuchając wizji z rozdz. 7 mówiących o niespokojnym morzu, oczekuje, że nastąpią straszne rzeczy. Ten język i motyw używa Biblia, aby przekazać Boże Prawdy.

Z morza (z chaosu) wychodzą cztery straszne zwierzęta. Zwierzęta te są symbolami państw jak np. w herbach zwierzęta symbolizują państwa.

Oprócz drugiego zwierzęcia, pozostałe nie istnieją w tej formie w stworzeniu. Są symbolami sił, która skierowane są przeciwko Bogu i Jego stworzeniu. Te zwierzęta to mutanty przeciwstawiające się porządkowi w stworzeniu (jak np. 'orki' i inne stwory w *Władcy Pierścienia* Tolkiena).

Biblia objawia, że Pan Bóg stworzył wszystko. Wszystkie elementy są oddzielone od siebie i nie są mieszane. W Prawie Mojżeszowym czytamy, że nie wolno mieszać gatunków zwierząt (Ks. Powt. Prawo / V Mojż. 22:9-11). Podział, który Bóg dał w stworzeniu, ma zostać zachowany, bo jest to Boży porządek. Człowiekowi nie wolno zmieniać tego porządku, gdyż oznacza to bunt przeciwko Stwórcy. Dlatego mieszane zwierzęta były przez Żydów postrzegane jako demoniczne. Istnieje pewne podobieństwo do mitycznych zwierząt w sztuce babilońskiej, które też stanowią połączenia różnych zwierząt.

Istnieje także podobieństwo czterech królestw z rozdz. 2 do czterech zwierząt w rozdz. 7. Anioł objawia, że te zwierzęta oznaczają królestwa. Zwierzęta zostały zidentyfikowane jako Babilon, Medo-Persja, Grecja i Rzym, ale należy pamiętać, że znaczenie jest szersze. Królestwa przyjdą i znikną do momentu, kiedy Jezus Chrystus wróci.

Cztery zwierzęta (w. 4-8)

Pierwsze zwierzę (w. 4): Lew ze skrzydłami orła jest symbolem mocy i gwałtu. Zostaną mu wyrwane skrzydła, co oznacza ogromne poniżenie i utratę siły. Jest to doświadczenie Nebukadnesara, który stał się jak zwierzę (4:16,25,28-33)

Zostało mu dane ludzkie serce, co jest także doświadczeniem Nebukadnesara, kiedy wrócił do świata ludzi (4:33).

Lew i orzeł są silnymi, polującymi i dumnymi zwierzętami. Są często symbolami narodów figurując na wielu herbach państwowych.

Biblia opisuje króla Nebukadnesara i też Chaldejczyków jako orła (2 Królewski 25:1-11; Jer. 49:19; Ezechiela 17:1-5, 11-14) oraz jak lwa (Iz. 5:25-30; Jer. 4:6-7).

Wspaniałość i chwała Babilonu jest zawsze kojarzona z samym Nebukadnesarem (Dan. 2:37-38; 4:22; 5:18-19).

Drugie zwierzę (w. 5), podobne do niedźwiedzia

Istnieje wśród Biblistów dyskusja, czy to zwierzę reprezentuje Medię, czy królestwo Medyjsko - perskie. Jedno i drugie jest możliwe. Persja stała się wielką poprzez wchłonięcie Medii do swego imperium. Imperium Medyjskie jednak przestało istnieć jako niezależne imperium zanim imperium Babilońskie upadło i zostało pokonane przez Persów.

Niedźwiedź jest tak groźnym zwierzęciem jak lew, ale nie jest tak szybki. Wolno poruszające się zwierzę, byłoby bardziej pasującym symbolem Medii niż Persji.

Po śmierci Nebukadnesara, królestwo Babilonu osłabło i Media planowała przejąć Babilonię, ale nie udało się. Dopiero po połączeniu się z Persją, wspólne imperium stało się wystarczająco silne, ale w tym połączeniu Persja była znacznie silniejsza i dominująca.

Ale może bardziej podkreślanym faktem jest, że zwierzę ma ogromny 'apetyt' i zje wszystko, co widzi, chce ciągle więcej i nigdy nie jest zadowolone, tak jak imperium Perskie, pochłaniające coraz więcej krajów i nigdy nie zadowolone.

Trzy zebra mogą oznaczać trzy ważne zwycięstwa Persów nad Medyczykami lub też trzy kluczowe zdobycia Imperium Medyjsko - Perskiego pod panowaniem królów Cyrusa i Kambysesesa; mianowicie zdobycie Lidii (546 p.n.e.), Babilonu (539 p.n.e.) i Egiptu (525 p.n.e.).

Do końca nie mamy pewności, jak powinniśmy zinterpretować to zwierzę. Celem tekstu jednak nie jest przede wszystkim dokładna interpretacja historii, lecz podkreślenie, że Bóg rządzi. Królestwo Medyjsko-Perskie już dawno nie istnieje, ale ciągle powstają nowe państwa o podobnym charakterze.

Trzecie zwierzę (w. 6), podobne do pantery, miało cztery ptasie skrzydła, i cztery głowy.

Zwierzę to stanowi wielkim kontrast z niedźwiedziem: niedźwiedź jest wolny, pantera jest jednym z najszybszych zwierząt.

Typową cechą charakteru pantery jest jej szybkość. Skrzydła dodatkowo jeszcze podkreślają szybkość. Cztery skrzydła nawiązują do czterech stron świata, czyli oznaczają cały świat, podkreślają kompletność.

Zwierzę może symbolizować szybkie przemieszczanie się armii perskiej oraz czterech królów Persji (Dan. 11:1-2). Imperium Perskie miało potężną armię, która poprzez specjalnie budowane drogi szybko się przemieszczało. Imperium Perskie było największym imperium do tego momentu na świecie.

Zwierzę może też oznaczać Imperium Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego, 356-323 p.n.e.), który w błyskawicznym tempie (w ciągu kilku lat) zdobył całe imperium Perskie obejmujące obszar od Grecji do Indii. Po jego śmierci panowało czterech tzw. Diadochów, którzy podzieli imperium między siebie.

Głowa symbolizuje władzę. Cztery głowy mogłyby oznaczać czterech królów perskich: Cyrusa, Kambysesesa, Dariusza i Kserksesesa. Ci królowie panowali w czasach wielkości i świetności Imperium Perskiego, po Kserksesie było jeszcze sześciu królów, ale był to okres powoli upadającego imperium. Możliwym i być może bardziej prawdopodobnym jest, że cztery głowy symbolizują czterech 'Diadochów' rządzący po śmierci Aleksandra Macedończyka, co oznacza, że pantera symbolizuje Greckie imperium.

Czwarte zwierzę (w. 7) jest całkiem inne: nie wygląda już jak zwierzę, lecz raczej jak robot-potwór z filmów *science fiction*.

Zwierzę jest znacznie gorsze niż poprzednie zwierzęta, destrukcyjne, niszczące wszystko, stanowi skupienie wszelkiego zła.

Zależnie od interpretacji poprzednich zwierząt symbolizuje albo Imperium Greckie Aleksandra Macedończyka, albo Imperium Rzymskie.

Grecy w bardzo szybkim tempie zniszczyli i zdobyli prawie całe imperium Perskie. Imperium Rzymskie jednak nigdy w swoim istnieniu nie osiągnęło do terenów Babilonu, Medii i Persji.

Trzecie zwierzę symbolizuje królestwo, który rządzi całą ziemią, ale czwarte zwierzę niszczy całe trzecie imperium.

Persowie rządili ok. 200 lat, imperium greckie tylko 9 lat, i już po śmierci Aleksandra Macedończyka rozpadło się.

Prawdopodobnie zwierzę symbolizuje raczej Grecję niż Rzym.

Grecka armia była wyjątkowo szybka i niepokonana, co nie można powiedzieć o armii rzymskiej (por. 2:40; 7:7,19).

Czwarte imperium jest całkiem inne (7:23), jednak Rzymskie Imperium nie różniło się tak bardzo od greckiego. Kultura w Rzymskim Imperium była w wielkiej mierze hellenistyczna. Imperium Rzymskie zyskało swoją wielkość nie tak szybko, lecz bardziej stopniowo w okresie od 241 p.n.e. do 117 n.e. kiedy osiągnęło największy obszar i potęgę.

Rogi (w. 8) stanowią symbol władzy i sądu.

Dziesięć rogów symbolizuje dziesięciu królów seleucydów (Syrii) od Seleukusa Nikatora do Antiocha IV Epifanusa (prawie wszyscy ci królowie zostaną opisani w rozdz. 11).

Greckie imperium zostało zniszczone zanim przyszedł Jezus (2:34-35; 7:11,13,14). Rzymskie imperium osiąga dopiero największe terytorium podczas rządów cesarza Trajana (53-117 n.e.), wiele lat po Chrystusie.

Wierni są widziani jako pokarm dla zwierząt. Jest to doświadczenie Żydów podczas rządów Antiocha IV Epifanusa (175-163 p.n.e.) a także chrześcijan za panowania rzymskich cesarzy jak Neron (37-68 n.e.) i Domicjan (51-96 n.e.). Jest to także rzeczywistością dla wielu chrześcijan dzisiaj. Dzisiaj

prześladowane chrześcijanie w różnych krajach świata, jak np. w Korei Północnej, Iranie, Arabii Saudyjskiej i wielu innych, poznają czwarte zwierzę.

Rozdz. 7 jest odpowiednikiem rozdz. 2 (patrz: *Schemat Daniel 2 i 7*). Można zidentyfikować zwierzęta jako konkretne państwa, ale znaczenie jest głębsze: zwierzęta symbolizują królestwa świata przeciwne Bogu (Por. Ozeasza 13:7-8).

Zwierzę symbolizuje najprawdopodobniej Imperium Greckie, ale też wszelkie inne państwa o podobnym charakterze, które potem w historii istnieją. Zwierzę reprezentuje zło zbiorowe w kształcie państwa, ale wszelki grzech jakiegokolwiek państwa pochodzi od indywidualnego grzechu. Każdy człowiek sam jest odpowiedzialny za swoje grzechy.

W raju był *szalom*, czyli pełny pokój i harmonia, brak chaosu i brak zła, ale człowiek zniszczył *szalom*, stworzony przez Boga.

Biblia naucza, że każdy człowiek jest przeciwnikiem Boga (Rz. 3:10-18), co znaczy, że tak naprawdę 'bestia' jest w środku każdego z nas.

Wizja w tym rozdziale pokazuje, co się dzieje, jeśli tysiące grzeszników połączy swe siły.

W Księdze Objawienia czytamy też o bestii pochodzącej z morza (Obj. 13). Ta bestia ma cechy lwa, niedźwiedzia i pantery, ma 10 rogów. Ta bestia mówi bluźnierstwa i rządzi przez 42 miesiące (czas, czasów i pół czasu).

W Sali tronowej (w. 9-12)

Nagle następuje zmiana sytuacji, Daniel znajduje się na Sali tronowej Króla, która jest jednocześnie Salą sądową. Nie jest jasnym, czy Sala tronowa jest na ziemi czy w niebie.

Zło jest opisane w obrazach okropnych mutantów zwierzęcych, teraz opis dotyczy Boga, który jest dobry, jest ludzki. Postacie podobne do ludzi (Sędziwy i Syn Człowieczy) nie są ludźmi, lecz reprezentują boskie istoty.

Sędziwy reprezentuje Boga w roli Sędziego, który siedzi na tronie, który *był jak płomienie ogniste*. Ognisko wskazuje na sąd (por. np. Iz. 29:6; 34:9; Jer. 15:14; Joel 2:3; Hebr. 10:27; 2 Piotra 3:7-12) Bóg sądzi każdego człowieka. Grzech człowieka nie pozostaje bez konsekwencji. Także każde królestwo zostaje osądzone, co opisuje w szczególności prorok Izajasz (Ks. Izajasza, rozdz. 40-55).

W starożytności *siwość* symbolizowała mądrość, a *białe szaty* symbolizują sprawiedliwość i czystość i bezgrzeszność (por. Obj. 1:14; 7:14; 19:14, por. Iz. 1:18). W starożytności białe szaty były rzadkością, ponieważ było prawie niemożliwym aby wybielić ubranie tak, że było naprawdę białe.

Otworzona księga oznacza rejestr wszystkich uczynków człowieka (por. Obj. 20:12-15).

Sędzia sądzi, co oznacza, że wszelkie zło zostaje osądzone i potępione, zostaje mu odebrana władza i moc (w. 11-12). Zło może działać w granicach, które Bóg mu stawia, *do pewnego okresu i czasu* (w. 12).

Syn człowieczy (w. 13-15)

Ktoś podobny do człowieka przychodzi na obłokach do Sędziego (w. 13).

Obłok reprezentuje obecność Bożą (Ks. Wyjścia / II Mojż. 16:10; 19:9; 24:15; 34:5). Po poświęceniu przybytku zstąpił obłok (Ks. Wyjścia / II Mojż. 40:34-38) tak jak podczas poświęcenia świątyni (1 Krl. 8:10). Podczas przemienienia na górze obłok okrył Jezusa (Ew. Mat. 17:5). Kiedy Jezus wstąpił do nieba, obłok wziął Go (Dz. Ap. 1:9).

W Biblii tylko Bóg przychodzi na lub w obłokach, aby wykonać sąd (Psalm 18:10-13; 68:4; 97:2-4; 104:3-4; Iz. 19:1; Nah. 1:3). Także w innych religiach w starożytności tylko bogowie przychodzą na obłokach. Kanaanici nazwali Baala 'Ten, który jedzie na obłokach' (opisy z Ugaritu). Nie ma wątpliwości, że ten, *podobny do Syna Człowieczego* to Bóg.

Syn Człowieczy w tym momencie jeszcze nie jest zidentyfikowany, ale jasnym jest, że stanowi dobrą nowinę. On jest sprawiedliwy i reprezentuje prawdziwy Izrael, reprezentuje tych, którzy byli wierni w środku grzesznego świata.

Syn człowieczy jest sądzony przez Sędziego, i deklarowany sprawiedliwym. Tak jak Daniel w rozdz. 6, był wśród dzikich i groźnych zwierząt, został zadeklarowany sprawiedliwym, i został wywyższony, jest poza zasięgiem zwierząt. W tym Bóg został uwielbiony.

Syn człowieczy otrzyma królestwo o wiele większe niż ziemskie królestwa, jest to królestwo uniwersalne i wieczne (por. Psalm 2; Fil. 2:9-11).

Sam Pan Jezus identyfikuje siebie z Synem Człowieczym (Mk. 10:45). W Chrystusie rozpocznie się Królestwo Boże na ziemi (Mk. 1:15; Ef. 3:1-12).

Jezus definiował Syna Człowieczego jako Tego, który cierpi (Mat. 17:22-23) i jako tego, który przyjdzie w chwale aby sądzić (Mat. 24:30-31).

Punktem kulminacyjnym jest moment, kiedy Jezus stoi przed najwyższym kapłanem (Mk. 14:61-62). Jezus odpowiada kapłanowi, że jest Mesjaszem, ale wyraz *Mesjasz* był przez Żydów w I wieku n.e. rozumiany w sensie politycznym, podczas gdy termin *Syn Człowieczy* nie. Dlatego Jezus wyjaśnia, że jest Mesjaszem, ale nie w sensie politycznym, lecz w takim sensie jak Daniel pisze o Synu Człowieczym. W momencie, kiedy Jezus mówi, że jest Mesjaszem i Synem Człowieczym, najwyższy kapłan nie chce wiedzieć więcej, bo już jest jasnym dla niego, że Jezus twierdzi, że jest Bogiem i oskarża Go o bluźnierstwo.

Należy dokładnie czytać, tekst mówi, że *Ten, podobny do Syna Człowieczego* nie przychodzi od Boga, lecz przychodzi do Boga.

Przychodząc do Boga-Sędziego, zostaje deklarowany sprawiedliwym i otrzymuje wieczną władzę i chwałę; wszystkie ludy mu służą. Kiedy Jezus wstąpił do nieba, przyszedł do Boga Ojca na obłoku i został wywyższony (Dz. Ap. 1:9; 2:32-33; Heb. 1:3).

Jezus otrzymał od Boga Ojca:

- moc (Ef. 1:18-23; 1 Piotra 5:11)
- chwałę (1 Piotra 1:21; Łk. 24:24-27; Ef. 1:18-23; 3:21; 1 Tym. 3:16; Heb. 2:9-12)
- władzę (Dz. Ap. 2:30, 36; Ef. 1:22; Heb. 1:3, Kol. 1:13)
- to wszystko na wieczność (1 Piotra 5:11; Jd 25; Obj. 1:5,8; 2 Piotra 1:11)

Ciekawym jest, że Daniel nie identyfikuje Syna Człowieczego jako syna Dawida, czego można byłoby się spodziewać gdyby Księga Daniela powstała w czasach Machabejskich, jak wielu twierdzi. Daniel żył na dworze babilońskim w VI wiek p.n.e. i rozumiał, że królestwo Syna Człowieczego, czyli Królestwo Boże, jest czymś całkiem innym niż po prostu odnowieniem ziemskiego królestwa Izraela. Daniel jeszcze nie wiedział dokładnie, kim będzie Syn Człowieczy; dalsze objawienia w Biblii wyjaśniają jednoznacznie, że jest to Jezus Chrystus.

Wizję o Synu Człowieczym uzupełnia to, co czytaliśmy w rozdz. 2 o kamieniu, który zniszczył posąg. Ten kamień był całkiem inny niż posąg, niż królestwa, i stanowił królestwo obejmujące cały świat. Ten kamień to Syn Człowieczy, Jezus Chrystus (por. Psalm 118:22; Iz. 8:14; 28:16).

Podsumowując: Dan. 7:1-14 mówi o dwóch sferach: o zwierzętach, reprezentujących zło, i o postaci podobnej do ludzi, reprezentującej dobro i Boga. Przyjście Syna Człowieczego jest Dobrą Nowiną, jest

Ewangelią, gdyż Syn Człowieczy jest sprawiedliwy i na krzyżu zwyciężył nad wszelkim złem (por. Kol 2:14-15).

Boże zwycięstwo (w. 16-28)

Daniel był przerażony: widział najgorsze zło i widział Salę tronową Boga.

Nie wie, co ma myśleć, dlatego przychodzi anioł, aby mu wyjaśnić (w. 16).

Wersety 17-18 stanowią krótkie wstępne wyjaśnienie.

Nie do końca jasnym jest, kim są *święci Najwyższego*? W języku aramejskim są to anioły i tak też zostaje ten wyraz zinterpretowany w pismach Qumran.

Daniel chce więcej wiedzieć o czwartym, najstraszniejszym zwierzęciu. Czwarte zwierzę intensyfikuje zło poprzednich.

Jedenaście rogów oznacza potomstwo, z których jedenaste pokolenie jest najgorsze.

W starożytności róg był symbolem mocy, statusu i dumy (por. 1 Sam. 2:1; Ps. 89:17,24; 112:9; Zach. 1:18-21; Obj. 12-13) albo też symbolem zła (Ps. 75:5). Róg jest też symbolem sądu. Rogi na zwierzętach stanowią skrajną dumę i zło, które przeciwstawia się Bogu.

Możliwe interpretacje:

Na podstawie jasnego znaczenia rozdz. 8, można stwierdzić, że czwarte zwierzę reprezentuje Grecję, 10 rogów to 10 królów po Aleksandrze Wielkim. Ostatni najstraszniejszy róg (8:9-12) to z pewnością Antioch IV Epifanus, który w straszny sposób prześladował lud Boży w II wieku p.n.e.

Problemem tej interpretacji jest fakt, że śmierć Antiocha IV Epifanusa nie została spowodowana przez nadejście królestwa Bożego.

Można też zidentyfikować czwarte zwierzę jako Imperium Rzymskie. Wtedy 10 rogów to 10 królestw a 11-ty róg to antychryst z NT.

Pierwszych 10-ciu cesarzy Rzymu: Augustus Tiberius, Kaligula, Klaudius, Neron, Galba, Oton, Witelliusz, Vespazjan, Tyus. Jedenastym cesarzem był Domicjan, który był znacznie straszniejszy od swoich poprzedników i chciał bardziej niż inni być jak Bóg.

Problemem jednak zostaje, jak wyżej omówiono, że Imperium Rzymskie nigdy nie obejmowało Babilonii i Persji, więc nie obejmowało poprzednich królestw w pełni.

Należy pamiętać, że w literaturze apokaliptycznej liczby mają znaczenie symboliczne; liczba 4 wskazuje na uniwersalizm, coś, co dotyczy całego świata, a liczba 10 oznacza - dużo.

Cztery zwierzęta reprezentują cztery królestwa, ale w szerszym znaczeniu reprezentują ludzkość i wszystkie ludzkie królestwa w całości.

Zagadka czasu (w. 25)

Werset 25 stanowi zagadkę. Bardzo trudno jest zrozumieć, co znaczą słowa: *czas, dwóch czasów i pół czasu*.

Słowa te zostawały często interpretowane jako $3 \frac{1}{2}$ roku: $1 + 2 + \frac{1}{2} = 3 \frac{1}{2}$, co jest połową 7.

Okres między zbezczeszczeniem świątyni przez Antiocha IV Epifanusa w dniu 15 Kislev 167 p.n.e.

(Mach. 1:54) a ponownym poświęceniem świątyni w dniu 25 Kislev w 164 p.n.e. (Mach. 4:52) wynosi dokładnie 3 lata i 10 dni. Jest to okres najgorszych prześladowań wiernych Żydów przez Antiocha IV, które trwało nieco mniej niż 3 lata.

Problemem w tej interpretacji jest, że wyraz *czas* nie oznacza po aramejsku roku. Lepiej rozumieć to tak: Liczba siedem oznacza kompletność, pełność. Siedem czasów oznacza wtedy wieczność. Trzy i

pół czasów stanowi połowę od siedmiu czasów, czyli pół wieczności. Wydaje się, że strasznosci się nie skończą, że trwają 'wieczność', ale nagle i niespodziewanie zostają przerywane (dlatego 3 ½ a nie 7). Możemy wnioskować, że trzy i pół czasu z pewnością wskazuje na rządy Antiocha IV Epifanusa, co dalej zostaje opisane w rozdz. 8.

Psalmista woła często, *Jak długo, Boże, wróg będzie urągał?* (Ps. 74:10, por. Ps. 80:5). Wierzący doświadczą, że cierpienie i prześladowanie trwa i wydaje się, że nigdy się nie skończy, ale kończy się w Bożym czasie, gdyż On rządzi i sądzi.

Zakończenie (w. 26-27)

Zakładając, że jedenasty róg symbolizuje Antiocha IV Epifanusa, spełnienie ma miejsce w poświęceniu świątyni na nowo w 167 p.n.e.. Ostateczne spełnienie jest w Jezusie Chrystusie, który zwyciężył nad wszelkim złem w stworzeniu i który ma królestwo wieczne.

W rozdz. 6 i 7 wierny jest zagrożony przez potworne zwierzę. Ktoś przychodzi, Sędzia sądzi i deklaruje go sprawiedliwym, a wierny zostaje wybawiony od zwierząt.

Księga Daniela, rozdział 8

Rozdział 8 stanowią dalsze wizje dot. królestw z rozdz. 2 i 7. Wiele tematów z rozdz. 7 wraca i zostają w szerszy sposób wyjaśnione. Rozdz. 8 jest bardziej konkretny niż rozdz. 7, w związku z czym, łatwiej jest ustalić, które królestwa symbolizowane są przez zwierzęta.

Jak widzieliśmy już w poprzednim rozdziale, zwierzęta w wizjach symbolizują królestwa polityczne, przy czym królestwa mają cechy tych zwierząt.

Rozdział 8 skupia się na ostatnim rogu, który symbolizuje wyraźnie ostrą wrogość wobec Królestwa Bożego.

Rozdział mówi o dwóch ważnych dla historii Izraela imperiach.

Podczas rządów imperium Medyjsko-Perskiego, Izrael może wrócić do ziemi obiecanej i odbudować świątynię w Jerozolimie.

Podczas późniejszych rządów greckich a dokładniej, pod rządami Seleucydów, następuje prześladowanie wiernych Żydów przez króla Antiocha IV Epifanusa.

Wstęp (w. 1-2)

Z niejasnego powodu od pierwszego wersetu tego rozdziału tekst jest napisany znowu po hebrajsku (Dan. 2:4-7:28 jest napisany po aramejsku).

Poprzednia wizja nastąpiła w pierwszym roku rządzenia babilońskiego króla Belsazara, a druga wizja, kontynuująca następuje kilka lat później w trzecim roku rządów Belsazara, co jest 551/550 p.n.e.

Dziesięć lat później nastąpi uczta opisana w rozdz. 5, która oznacza koniec imperium babilońskiego i początek rządów medyjsko-perskich w Babilonie.

Właśnie w roku 550 perski król Cyrus wchłonął imperium medyjskie, przez co królestwo Medów stało się częścią Imperium Perskiego.

W wizji Daniel znajduje się w mieście Suza w Elamie, znajdującym się poza terytorium babilońskim, które staje się jedną ze stolic Imperium Perskiego. Suza to to samo miasto, w którym dzieje się opowieść z Księgi Estery.

Baran (w. 3-4)

Pojawia się baran z dwiema różniącymi się rogami i nagle pojawia się kozioł, który jest wyjątkowo szybki i silny. Pokonuje on barana, ale nagle jego siła zostaje złamana (por. Ezechiela 34:17).

Jak w poprzednim rozdziale róg symbolizuje moc i władzę króla.

Inaczej niż w poprzednim rozdziale, znaczenie zwierząt jest w tym rozdziale bardzo jasne, ponieważ anioł Gabriel dokładnie to wyjaśnia (por. w. 20-23).

Baran symbolizuje królestwo Medyjsko-Perskie. Ciekawym jest, że znakiem zodiaku starożytnych Persów był baran.

Ma dwa rogi. Jeden był wcześniej, symbolizujący Królestwo Medów, a drugi wyrósł później, ale dłuższy, symbolizujący Królestwo Persów, które faktycznie przejęło królestwo Medów i było dominującym.

Baran *bódt na zachód, na północ i na południe* (w. 4); to kierunki, w których rozwijało się imperium Medyjsko-Perskie. Rozwijało się dynamicznie na wszystkie strony, oprócz wschodu.

Przez okres 200 lat imperium Perskie opanowało świat i czyniło, co chciało; nikt nie mógł przed nim uciec lub się mu przeciwstawić.

Kozioł (w. 5-8)

Nagle pojawia się od zachodu, od strony Grecji, kozioł, który przemieszcza się tak szybko, że nawet nie dotyka ziemi.

Kozioł symbolizuje Imperium Greckie, a ten jeden róg między oczami symbolizuje wyraźnie greckiego króla Aleksandra Macedończyka (Wielkiego), który w błyskawicznym tempie, mianowicie w ciągu trzech lat, zdobył całe imperium Perskie, co oznaczało wtedy cały ówczesny świat.

Na wiosnę 334 p.n.e. Aleksander Macedończyk przekroczył ze swoją armią morze, wkroczył do Azji Mniejszej (Turcja) i zwyciężył nad Persami w bitwie nad Granikiem.

Jesienią 333 p.n.e. Aleksander zwyciężył w bitwie pod Issos, blisko obecnej granicy Turcji i Syrii, nad perską armią liczącą 600.000 żołnierzy, czyli pokonał znacznie większą armię niż sam posiadał.

W roku 332 p.n.e. Aleksander zdobył Egipt, gdzie Egipcjanie powitali go, jako wyzwoliciela od Persów. Jesienią 331 p.n.e., w bitwie pod Gaugamelą, Aleksander Macedończyk ostatecznie zwyciężył nad Persami i niszczy ich armię.

Kozioł z całą siłą i nienawiścią atakował barana (w. 7). Od V wieku p.n.e. istniała ostra nienawiść Greków wobec Persów z powodu ataków perskich na Grecję. Kozioł kompletnie zniszczył barana tak jak Aleksander Macedończyk kompletnie zniszczył Imperium Perskie.

Kiedy kozioł był wielki, nagle *złamał się wielki róg* (w. 8). W wieku zaledwie 33 lat, Aleksander Macedończyk w 323 p.n.e. niespodziewanie zmarł z powodu choroby. Po jego śmierci przywódcy jego armii, tzw. diadochowie, przejęli władzę nad jego imperium. Nastąpiły wojny tzw. diadochów skutkujące tym, że imperium zostało podzielone na cztery części, każda pod władzą jednego z diadochów. Symbolizują ich cztery rogi, które pojawiają się w miejscu pierwszego (w. 9). Z tych czterech szczególnie ważne i wpływowe były królestwo Ptolemeuszów w Egipcie i królestwo Seleucydów w Syrii.

Skutki działania Aleksandra Macedończyka były niezwykle istotne dla Ewangelii. Przez panowanie Aleksandra, rozpowszechnił się język grecki tzw. 'koine', który stał się najważniejszym językiem używanym w handlu i kontaktach międzynarodowych.

Łatwiej było przemieszczać się po świecie, i przeprowadzić się do innych rejonów i krajów, co spowodowało, że wielu Żydów przeprowadziło się do różnych miejsc w imperium (por. Dz. Ap. 2:9-11).

Te skutki później ułatwiły rozpowszechnianie Ewangelii; wszędzie Paweł zaczynał głosić w synagogach, a wspólny język grecki powodował, że wszyscy mogli zrozumieć, co głosił.

Centrum władzy nie znajdowało się już na wschodzie w Mezopotamii, lecz na zachodzie, w Grecji (potem w Rzymie).

Mały róg i jego wrogość wobec Izraela (w. 9-12)

Mały róg z rozdz. 8 może być, ale nie koniecznie, tym samym małym rogiem z rozdz. 7.

Róg ten wychodzi z jednego z czterech rogów, które powstały na miejscu pierwszego.

Mały róg symbolizuje Antiocha IV Epifanusa, króla Syrii z dynastii Seleucydów, który rządził w latach 175-164 p.n.e. (Patrz: *Daty, część 5, Ptolemeuszowie i Seleucydzi*).

Mały róg *wyrósł ku południowi, ku wschodowi, i ku prześlicznej ziemi* (w. 9).

Przez wiele lat istniała ostra rywalizacja między Egiptem, rządzonym przez Ptolemeuszów i Syrią, rządzoną przez Seleucydów. Antioch IV przeprowadził kilka wojen z Egiptem, przeważnie zwycięskich.

Antioch IV prowadził wojny ze zbuntowanymi narodami na wschodzie, Armenią i Partią.

Antioch też kierował się ku prześlicznej ziemi, co wskazuje na ziemię Izraela. Hebrajski tekst jest skrótowy, nie zawierający słowa ziemia, ale w świetle całości Księgi Daniela jest jasnym, że chodzi o Izrael (por. Dan. 11:41, gdzie użyto tego samego wyrazu w pełnej formie).

Prorok Ezechiel używa tego samego wyrazu i nazywa Izrael *klejnotem wszystkich ziem* (Ez. 20:6).

Wojska niebieskie (w. 10) to określenie zazwyczaj oznacza wojska aniołów, ale może też znaczyć lud Boży, co w tym wersecie bez wątpienia oznacza (por.: Ks. Rodzaju / I Mojż. 12:3; 15:5; Ks. Wyjścia / II Mojż. 12:41).

Antioch IV w wyjątkowy i niespotkany dotąd straszny sposób prześladował Izrael. W grudniu 167 p.n.e. (15 Kislew) Antioch IV wstrzymał *codzienne ofiary* (w. 11, po hebr.: dosł.: *regularna, ciągła ofiara*) w świątyni jerozolimskiej. Prawo Mojżeszowe nakazuje, aby w świątyni odbywał się nieprzerwany ciągły codzienny kult ofiarny (Ks. Wyjścia/ II Mojż. 29:38-42).

Antioch IV zbezczescił świątynię przez to, że sam, jako poganin wszedł do niej, i to nawet do miejsca najświętszego, gdzie tylko mógł wejść najwyższy kapłan, raz w roku. Nakazał ofiarować na ołtarzu w świątyni świnię, co jest najgorszym zbezczeszczeniem dla Żydów. Postawił też posąg Zeusa w świątyni oraz ołtarz poświęcony Zeusowi.

Prawda została powalona na ziemię (w. 12), co oznacza, że Antioch spalił zwoje Tory, zawierające Prawdy Boże (por. 1 Księga Machabejska 1:56-57)

Sporo Żydów próbowało ratować siebie i kolaborowało z władzami Antiocha IV. Wśród Żydów powstał konflikt, kto ma być najwyższym kapłanem. Prawo Mojżeszowe określa to w wyraźny sposób (potomkowie Aarona). Ówczesny najwyższy kapłan Oniasz III, był wierny i nie kolaborował, za co został zamordowany przez innych Żydów w 171 p.n.e.. Kolaborujący Żydzi przekupili Antiocha IV (z pieniędzy ze skarbca świątyni), aby przeznaczył ich faworyta na stanowisko najwyższego kapłana. Było to ogromne *przestępstwo* (w. 12).

Wyglądało na to, że Antioch IV mógł czynić to, co tylko zechciał i miał wszelką władzę na ziemi. Bóg pozwolił mu wprowadzić przez pewien czas, ale jego czas był ograniczony.

W grudniu 164 p.n.e. miało miejsce powstanie Żydów przeciwko Antiochowi IV, które zakończyło się powodzeniem, po czym oczyszczono świątynię i wznowiono codzienny kult ofiarny (z tym wydarzeniem związane jest żydowskie święto *chanuka*).

O wszystkich tych wydarzeniach można przeczytać w apokryficznej Pierwszej Księdze Machabejskiej, rozdz. 1.

Słowa pocieszenia (w. 13-14)

W wersecie 13 akcja wizji nagle się zatrzymuje. W tej chwili jeszcze nie ma żadnej nadziei, jest tylko pytanie: *jak długo jeszcze*, pytanie zadawane często w Psalmach, gdzie Psalmista woła często w taki sposób do Pana (por. np. Psalm 74:9-10; 79:5; 80:5; 89:47, i inne).

Przestępstwa spustoszenia (w. 13, por. podobne określenie *obrzydliwość spustoszenia*, 9:27; 11:31; 12:11) stanowi po hebrajsku grę dźwięków z tytułem Baala jako pana nieba (brzmi po hebrajsku podobnie). Kanaanicki bóg Baal był dla Seleucydów tym samym bogiem jak grecki najwyższy bóg Zeus, Olympos (por. 2 Machabejski 6:2).

Liczba *2300 wieczorów i poranków* (po hebrajsku dosłownie: *wieczorem, rano, dwa tysiące trzysta*) jest nieco zagadkowa i możliwe są różne interpretacje.

Może oznaczać 2300 dni, co stanowi okres ponad sześciu lat, co mogłoby wskazywać na okres od zamordowania najwyższego kapłana w 171 p.n.e. do odnowienia świątyni w 164 p.n.e., chociaż nie jest to dokładnie taka sama ilość dni.

Inni twierdzą, że chodzi o 1150 wieczorów (wieczorne ofiary) + 1150 poranków (poranne ofiary), co stanowi razem 2300 ofiar a w sumie 1150 dni, co jest okresem nieco dłuższym niż trzy lata, mniej więcej okres przerwania codziennej ofiary w latach 164-167 p.n.e.. Liczba 2300 oznacza wtedy ilość ofiar, które nie zostały złożone. Problem w tym, że także ta liczba nie oddaje dokładnie okresu przerwania składania ofiar. Czas zawieszenia składania ofiar: grudzień 168 do grudnia 164 p.n.e. (okres liczący dokładnie 3 lata i 10 dni = 1105 dni).

W świetle kontekstu najbardziej logiczną jest druga interpretacja.

Należy pamiętać, że konkretna, określona liczba informuje nas przede wszystkim o tym, że jest to określony, policzony czas. Bóg ustalił koniec czasu prześladowań, nawet najgorszy tyran na świecie może działać tylko tyle, ile i jak długo Bóg mu na to pozwoli.

Znaczenie liczb - patrz omówienie rozdz. 9:25-27 i 12:11-12.

Wyjaśnienie Anioła Gabriela (w. 15-26)

Daniel widzi, ale nie rozumie, potrzebuje pomocy. Skoro jest to wizja od Boga, ludzie nie są w stanie pomóc, potrzebny jest ktoś przychodzący od Boga.

Pojawia się anioł Gabriel, któremu nakazano wyjaśnienie znaczenia tej wizji.

Jak zawsze w Biblii, kiedy anioł pojawia się przy człowieku, człowiek boi się i jest pełen szacunku.

Gabriel wyjaśnia, że wizja *dotyczy czasu ostatecznego* (w. 17 i 19). W hebrajskim tekście czytamy dosłownie: *czas końca*, co oznacza *koniec pewnego czasu/okresu*. Chodzi o czas prowadzący do końca pewnej ery, koniec pewnego okresu.

Koniec czasu wskazuje na czas spełnienia proroctwa. W Biblii może to wskazywać na powtórne przyjście Chrystusa (por. Dan. 11:35, 40; 12:4), ale nie zawsze tak jest i nie musi koniecznie tak być (np. w Dan. 11:6 użyto po hebrajsku tego samego wyrazu).

Znajdujemy tu też tzw. *perspektywę prorocką*, co oznacza, że spełnienie proroctwa ma miejsce w historii, w tym przypadku w czasie Antiocha IV, ale ostateczne spełnienie ma miejsce w późniejszym czasie, w czasie ostatecznym. Antioch IV był historyczną osobą, i był jednocześnie typem antychrysta, o którym więcej czytamy w Księdze Objawienia (Obj. 13,1-18; por. 2 Tes. 2:4)

Określenie *czas gniewu* (w. 19) oznacza 70 lat wygnania Izraela, który, jak Danielowi później zostaje objawionym, trwa do czasów Antiocha IV (por. 9:23-27). Wygnanie babilońskie jest okresem gniewu (por. Zach. 1:12), ale nie jest tylko karą, ale też skutkiem grzechów królestw pogańskich.

Fraza *pod koniec czasu gniewu* (lub też można tłumaczyć: *ostatni okres czasu gniewu*) oznacza koniec królowania królestw reprezentowanych przez zwierzęta (8:23), czyli koniec panowania zła.

Koniec prześladowania przez Antiocha IV, poświęcenie na nowo świątyni, oznacza koniec ery prześladowań i wygnania w II wieku p.n.e. Ale nie jest to naprawdę końcem wszelkiego prześladowania, ciągle na nowo będą prześladowania ludu Bożego w różnych krajach świata, aż do powtórnego przejścia Jezusa Chrystusa (por. rozdz. 12).

Koniec wersetu 19 lepiej tłumaczyć w sposób następujący: *bo dotyczy to ustalonego czasu końca*, lub: *bo w ustalonym czasie nastąpi koniec*. (słowa *widzenie* nie ma w oryginalnym tekście.)

Teraz nastąpi dokładna interpretacja wizji i znaczeń zwierząt (patrz też omówienie w. 3-9 wyżej).

Księciem książąt (w. 25) jest Pan Bóg, który jest wszechmogący. Antioch IV zbuntował się w straszny sposób przeciwko Bogu, a antychryst buntuje się i atakuje samego Jezusa Chrystusa.

Antychryst zostaje zmiażdżony *bez udziału ludzkiej ręki* (w. 25). Antioch IV nie zginął w bitwie, ale prawdopodobnie stał się wariatem lub bardzo poważnie zachorował.

Żaden człowiek nie byłby w stanie samodzielnie przeciwstawić się złu i szatanowi. Tylko Chrystus może zwyciężyć, co uczynił na krzyżu i udowodnił przez zmartwychwstanie.

Działanie Antiocha IV oznacza bunt przeciwko samemu Bogu, co musi spowodować jego nieunikniony upadek. Antioch IV jest symbolem każdego, kto nie uznaje Boga, ale chce mieć innego Boga.

Wojny i prześladowania nigdy nie są po prostu skutkami decyzji politycznych, ale mają znaczenie duchowe. Szatan chce zniszczyć lud Boży i Królestwo Boże, a Bóg pozwala mu działać, ale tylko przez

pewien czas. Jezus Chrystus zwyciężył nad wrogiem, a na końcu czasu, On wróci i szatan zostanie ostatecznie zniszczony a Królestwo Boże będzie w pełni na ziemi.

Księga Daniela jest pocieszeniem dla wierzących, podobnie jak Księga Objawienia jest pocieszeniem dla nas.

Nawet jeśli lud Boży strasznie cierpi z powodu bezbożnych królestw, z powodu antychrysta, Pan Bóg rządzi i zniszczy zło w sposób ostateczny, ale w swoim czasie.

Księga Daniela, rozdz. 9

Wstęp (w. 1-4a)

Pierwszym rokiem panowania Dariusza może być rok, kiedy zaczęły się rządy perskie w Babilonie; a więc 537 p.n.e. (upadek Babilonu) lub 538/9 p.n.e. (pierwszy pełny rok panowania Dariusza). Daniel miał wizję w poprzednich rozdziałach, wie więc, co będzie się działo. Daniel czyta Słowo Boże, i na podstawie tego, modli się do Boga (por. Hebr. 1:1-4; 2 Tym. 3:14-16).

Przeczytał w Księdze Jeremiasza, że wygnanie jest karą Bożą za grzechy Izraela (Jer. 25:12-14).

Jeremiasz też zapowiadał koniec okresu kary po upływie siedemdziesięciu lat (Jer. 29:10).

Jeremiasz umarł prawdopodobnie już kilkadziesiąt lat wcześniej w Egipcie, ale jego pisma dotarły do Babilonu.

Nebukadnesar wyprowadził pierwszą grupę Izraelitów w roku 605 p.n.e., co znaczy, że w pierwszym roku Dariusza upłynęło 67 lat od tego wydarzenia. Daniel chce wiedzieć, kiedy nastąpi koniec wygnania, który powinien już być blisko.

Każdego siódmego roku ziemia powinna odpocząć, mieć swój szabat (Ks. Kapł. / III Mojż. 26:33-34, 40-45). Z drugiej Księgi Kronik wynika, że Izrael nie czynił tego i za to wygnanie miało trwać siedemdziesiąt lat, aby ziemia mogła w końcu otrzymać odpoczynek, zagwarantowany przez Prawo Boże (2 Chronik 36:19-21; por.).(Okres od króla Dawida do wygnania wynosi ok. 490, co stanowi dokładnie 70 razy rok szabatowy.)

Przymierze i wyznanie grzechów (w. 4b-14)

Modlitwa → Ks. Powt. Prawa → Księga przymierzowa: obietnice i warunki.

Bóg objawił zasady przymierza: Jeśli lud Boży będzie posłuszny, Bóg go pobłogosławi (Powt. Prawa / V Mojż. 28:1-14). Ale jeśli lud Boży będzie nieposłuszny i grzeszny, nastąpi przekleństwo, Bóg go ukarze. Księga Powt. Prawa wskazuje już na wygnanie babilońskie, jako karę za grzech (Powt. Prawa / V Mojż. 28:64-68; por też Ks. Kapłańska / III Mojż. 26:27-45).

Ks. Powt. Prawa / V Mojżeszowa jest właściwie jednym długim kazaniem Mojżesza do ludu Izraela, opisującym charakter przymierza. Całą Księgę można podzielić w następujący sposób:

- Wstęp (1:1-5): przedstawia dwie partie, zawierające przymierze: Bóg i Izrael.
- Historyczny przegląd (1:9-3:27) opisujący historię relacji między Bogiem a Izraelem; co uczynił Bóg i co czynił Izrael.
- Nadanie prawa (4:1-26:19), czyli obowiązki obu stron związane z przymierzem. Należy zwrócić uwagę na to, że Bóg dopiero daje swoje Prawo po tym, kiedy ustanawia relację (przymierze) ze swym ludem. Prawo Boże jest dane w kontekście relacji i łaski (*Ja jestem Pan, który wyprowadził...*).
- Wynagrodzenie i konsekwencja (27:1-28:68); posłuszeństwo będzie wynagrodzone błogosławieństwem, brak posłuszeństwa, czyli przekroczenie Prawa Bożego, skutkuje przekleństwem. Wygnanie Izraela jest karą za brak posłuszeństwa.
- Świadeństwo (30:19-20); stworzenie jest świadkiem przymierza.
- Przegląd i zachowanie tekstu (31:9-13); spojrzenie w przyszłość.

Przymierze wyjaśnia, dlaczego Izrael teraz cierpi na wygnaniu (Ks. Powt. Prawo 28:64-68), ale również informuje, że odnowienie jest możliwe, pod warunkiem nawrócenia się i upamiętania (Ks. Powt. Prawa 30:1-10; 1 Królewski 8:33-34; 46-51).

Daniel zwraca się do Boga na podstawie relacji, która istnieje w przymierzu. Mimo grzechu Izraela, przymierze nadal istnieje.

W Jezusie Chrystusie mamy nowe przymierze (Jer. 31:31-34; Mat. 26:26-30). Nowe przymierze stanowi dyskontynuację, ponieważ z powodu grzechów ludzi, którzy nie trzymali się warunków przymierza (Prawa Bożego) potrzebne jest nowe przymierze.

Jednocześnie nowe przymierze stanowi także kontynuację, ponieważ Jezus spełnia warunki starego przymierza.

Należy pamiętać, że w Starym Testamencie nie czytamy, że człowiek jest zbawiony przez uczynki, przez trzymanie się Prawa. Bóg zbawił Izrael zanim otrzymali Prawo. Także w Starym Testamencie nawrócenie się znajduje się w centrum wiary (Mark 1:15).

Zbawienie nastąpi nie na podstawie naszego nawrócenia lub posłuszeństwa, lecz na podstawie dzieła Chrystusa, w którym mamy udział poprzez nawrócenie się i wiarę.

Daniel rozumie, jak ważne jest nawrócenie się i żałowanie grzechów. Wyraża *smutek według Boga* (2 Kor. 7:10), ponieważ grzech oznacza zerwanie relacji ze Stwórcą.

Modlitwa Daniela jest modlitwą wstawienniczą za naród izraelski. Daniel wyznaje, że on i cały Izrael zgrzeszył. Nie ma wytłumaczenia, nie ma usprawiedliwienia, są winni i zasłużyli na karę.

Jednocześnie Daniel wyznaje miłosierdzie i wierność Bożą, która stanowi wielki kontrast z niewiernością i grzesznością ludu. Bóg w swoim miłosierdziu ciągle wysyłał proroków, aby ostrzegać i przyprowadzić lud z powrotem, ale Izrael nie chciał słuchać, lecz wybrał drogę nieposłuszeństwa.

Nasze modlitwy zawsze powinny zawierać wyznanie grzechów. Powinniśmy poniżyć się wobec Boga, gdyż On jest wierny i sprawiedliwy, a my takimi nie jesteśmy. Wyznajemy jak Daniel, że Bóg ma rację, Jego Słowo jest sprawiedliwe, tak jak On sam jest sprawiedliwy. Dlatego kara jest słuszna i nie mamy prawa skarżyć się z powodu cierpienia, które jest spowodowane przez grzech. Często oskarżamy Boga za cierpienie ludzi i uważamy, że Bóg powinien coś uczynić. „Jeżeli Bóg jest, dlaczego nic nie czyni, dlaczego są wojny, itd.”. To fałszywe oskarżenia, Bóg nie jest odpowiedzialny za cierpienie, lecz my sami. Dopóki oskarżamy Boga, nie ma możliwości zbawienia, najpierw musimy się upokorzyć i nawrócić, uznać, jaka jest prawda, dokładnie jak to zrobił Daniel.

Grzech powoduje zawsze cierpienie, ale nawrócenie się powoduje odnowienie, wyzwolenie i wybawienie.

Tylko, gdy tak stoimy przed Bogiem, wyznając i uznając, Kim on jest, i kim my jesteśmy, pozwalamy Bogu działać w naszym życiu i pozwalamy na oczyszczenie i zbawienie.

Błaganie o miłosierdzie (w. 15-19)

Daniel błaga o wybawienie, nie dla własnego komfortu. Bóg nie zbawia ludzi, ponieważ nam się tak podoba, lub abyśmy lepiej żyli. Bóg zbawia ze względu na siebie. Ponieważ On jest sprawiedliwy, miłosierny i zbawiający. Bóg zbawia, ponieważ przez to zostaje pochwalone i uwielbione Jego Święte Imię.

Nie mamy prawa prosić o przebaczenie naszych grzechów, ale mimo to, Bóg chce, abyśmy o to prosili, i On chce nam przebaczyć i zbawić nas, ponieważ jest łaskawy. Bóg zbawia **ze względu na siebie**.

Tak samo jak Bóg wybawił Izraela z Egiptu ze względu na swoje imię, tak samo chce wybawić Izrael z Babilonu i chce w Chrystusie wybawić nas z grzechu (Izajasz 40:3-5; Ozeasza 2:14-15).

Jest to bardzo trudnym do zaakceptowania, ponieważ oznacza, że nic z nas nie zostaje, nie mamy nic, kompletnie nic, na co możemy się odwołać, tylko możemy liczyć na łaskę Bożą. Jest to konfrontujące a człowiek się buntuje. Ale tylko, jeśli się nawrócimy, co oznacza skruchę, poniżenie się wobec Stwórcy, przeciw Któremu zgrzeszyliśmy, tylko wtedy możemy otrzymać zbawienie.

Proroctwo dotyczące 70 tygodni (w. 20-27)

Daniel zaczął modlić się po przeczytaniu z ks. Jeremiasza o 70 latach wygnania.

Jako reakcję na jego modlitwę, jeszcze zanim ją zakończył, Bóg wysłał anioła Gabriela w celu dalszego wyjaśnienia.

To było niezbędne, ponieważ potrzeba więcej niż powrót do kraju po odbyciu 70 lat kary. Izrael nadal jest grzeszny i nieposłuszny, tak jak każdy człowiek. Potrzebne jest coś całkiem nowego.

Gabriel wyjaśnia, że okres nie dotyczy siedemdziesięciu lat, lecz *siedemdziesięciu tygodni* (w. 24).

Problem w tym, że w hebrajskim tekście nie występuje wyraz *tydzień*. Dosłownie napisane jest:

siedemdziesiąt siódemek. Może to oznaczać wszystko: 70 dni, tygodni, miesięcy, lat, wieków.

Zazwyczaj wyraz siódemka jest interpretowany, jako tydzień, ale nie jest to jedyne lub najważniejsze znaczenie, oznacza po prostu siódemkę w sensie siedem ...

Przed końcem tych siedemdziesięciu siódemek sześć spraw ma zostać wykonanych dla Izraela (w. 24):

- *Dopełni się zbrodnia*, lub też można tłumaczyć bunt;
- *Przypieczone będzie grzech*; chyba najlepiej tłumaczyć, jako *zlikwidowany będzie grzech*. Chrystus sam będzie ukarany za grzechy Izraela, w Nim Bóg sam oczyści Izrael z grzechu (Ez. 37:23; Zach. 5; Rz. 11:20-27).
- *Zmazanie winy*; jest to terminologia kultu świątynnego, dosłownie oznacza: zakryć. Tylko Bóg może zmasać winy, aby już ich nie było (Zach. 3:8-9)..
- *Przywrócona będzie wieczna sprawiedliwość*; Prorocy wielokrotnie mówili o mesjańskim Królestwie pokoju (Iz. 11:1-5; Jer. 23:5-6 i inne)
- *Potwierdzi się widzenie i prorok* (dosł.: *zapieczone widzenia*). Wiele proroctw już zostało spełnionych, ale w czasie Daniela wiele jeszcze czekało na spełnienie w Mesjaszu Jezusie Chrystusie. Potwierdzenie oznacza też oznakowanie, jako autentyczne; to, co Daniel widzi i słyszy jest Prawdą Bożą.
- *Namaszczenie Najświętszego*. Wyraz Najświętszy jest tym samym wyrazem, który oznaczał najświętsze miejsce w świątyni, gdzie najwyższy kapłan mógł wejść tylko raz w roku. Przybytek i wszystkie przedmioty w nim miały zostać namaszczone zanim można było je używać (Ks. Wyjścia / II Mojż. 30:26-29; 40:9-11). Świątynia zostaje wkrótce odbudowana (519 p.n.e.) a po zbezczeszczeniu przez Antiocha IV znowu zostaje oczyszczona i na nowo namaszczone. Nie chodzi tu o ludzi czy o Mesjasza.

Należy pamiętać, że chodzi o Izrael i o Jeruzalem (*twój lud, twoje miasto*, w. 24a), nie o świat lub o Kościół. To jest wszystko, co Bóg uczyni zanim skończy się *siedem siódemek*.

Chronologia – możliwe interpretacje

Wielu biblistów próbowało wyliczyć i określić, jakie jest znaczenie siedemdziesięciu siódemek w świetle historii.

Można by interpretować w sposób następujący:

Proroctwo Jeremiasza ma miejsce ok. 605 p.n.e., kiedy pierwsza grupa Żydów zostaje wyprowadzona na wygnanie. Cyrus, nazwany przez Izajasza pomazańcem (czyli mesjaszem, Iz. 45:1) zostaje królem w roku 556 p.n.e., 49 (7x7) lat po rozpoczęciu wygnania, czyli pierwsze siedem siódemek.

W roku 536 p.n.e. (69 lat po pierwszym wyprowadzeniu) Cyrus wydaje edykt pozwalający Żydom powrót do ich kraju.

Zabicie ostatniego najwyższego kapłana Oniasza (podczas prześladowania przez Antiocha IV) ma miejsce w roku 171 p.n.e., co jest 443 lat (62 siódemek) od proroctwa Jeremiasza.

Od prorocstwa Jeremiasza do nowo poświęcenia świątyni (164 p.n.e.) minęło 441 lat, co równa się 63 x 7 (w. 27: *jeden tydzień* jest 63 tygodniem).

Inni tak obliczają, że koniec okresu 62 siódemek przypada w czasach życia Jezusa. Zabicie dotyczy wtedy ukrzyżowania Mesjasza Jezusa Chrystusa, co powoduje, że kult ofiarny nie jest już potrzebny. Lub inny wariant, który umieszcza koniec kultu ofiarnego w roku 70, kiedy Rzymianie niszczą Jeruzalem, i przywódcy Rzymian wkraczają do świątyni.

Problemem ze wszystkimi obliczeniami i interpretacjami jest, że żadne nie mają pełnej jasności. Zawsze istnieje problem z dokładnością, a żadne możliwe interpretacje liczb nie zgadzają się dokładnie, tylko mniej więcej.

Innym problemem jest pytanie, kiedy dokładnie zaczyna się okres 70 siódemek: czy jest to rok 605 p.n.e., kiedy pierwsi Żydzi zostali wyprowadzeni, czy jest to 587 p.n.e., kiedy Nebukadnesar zniszczył świątynię?

Czy raczej należy wybrać rok 538 p.n.e., kiedy Cyrus pozwolił Żydom wrócić (490 później jest 48 p.n.e.). Czy może dekret Artakserksesa z roku 458 p.n.e. (Ezdr. 7:12-26); 490 lat później - dokładnie rok 33 n.e. (Należy pamiętać, że rok 0 nie istniał). Przyjście Namaszczonego (w. 25) oznacza wtedy Jezusa Chrystusa.

Jeszcze inna możliwość to początkiem 70 siódemek byłby rok 445 p.n.e., kiedy Artakserkses dał Nehemiaszowi listy, pozwalające mu odbudować Jeruzalem (Neh. 2:1-8), ale wtedy 490 lat później jest rok 46 n.e., ale jeśli liczymy w latach księżycowych a nie solarnych, dojdziemy do roku 32 lub 33 n.e.

Trudno jest zdecydować się na jedną z tych opcji, ponieważ żadna nie posiada decydujących argumentów.

Ogólnie problemem z różnymi interpretacjami jest to, że traktują te liczby, jako ścisłą chronologię wydarzeń. Jednak Księga Daniela nie podaje ścisłej chronologii, lecz chronografię; stylizowany schemat historii, który interpretuje historię z Bożej perspektywy. W Biblii często obliczenia dotyczące lat nie są konieczne matematycznie dokładne w sposób jak przyjmujemy to w XXI wieku.

Dalsze wyjaśnienia Gabriela

Całość siedemdziesięciu siódemek jest podzielony na trzy okresy:

- pierwsza siódemka (w. 24-25a)
- następne 62 siódemek (w. 25a-26)
- ostatnia siódemka (w. 27)

Pierwszy i drugi okres traktowane są, jako jedność i obejmują okres od końca wygnania do przyjścia Pomazańca.

Objawi się słowo - hebrajski wyraz oznacza dekret lub proklamację królewską. Może to oznaczać słowo od Pana, które głosi, że Izrael może wrócić i odbudować Jeruzalem (Jer. 25:12; 29:10; 30:18-22; 31:38-40). Może też wskazywać na dekret Cyrusa w 539 p.n.e., (Ezdr. 1-2; Iz. 45:1), lub dekret Dariusza w 521 p.n.e., (Ezdr. 6:1-12), albo dekret Artakserksesa w 458 p.n.e. (Ezdr. 7:12-26). Pomazaniec-Książę - może oznaczać pogańskiego króla, Cyrusa, który został tak nazwany przez Izajasza (45:1), ale bardziej logicznym jest, że wskazuje na izraelskiego przywódcę. Może oznaczać księcia, ale też (najwyższego) kapłana.

Może to być Zorobabel lub Jozue, którzy są nazwani pomazańcami (Zach. 4:14). Zorobabel był królem Judy, który przyprowadził pierwszą grupę Żydów z powrotem do Izraela na podstawie dekretu Cyrusa (Ag. 1:1; Ezdr. 2:2; 3:2; Neh. 7:7; 12:1; Ag. 1:1, 12-14). Razem z nim wrócił najwyższy kapłan Jozue.

W tym wersecie trudno ustalić właściwy tekst (zawiera problem *tekst krytyczny*), w. 25 brzmi dosłownie: *aż do Pomazańca-Księcia jest siedem tygodni i sześćdziesiąt dwa tygodnie...*

Po odbudowaniu świątyni upływa okres sześćdziesięciu dwu tygodni, po którym następuje okres prześladowań.

Pomazaniec będzie zabity, co może oznaczać zabicie najwyższego kapłana Oniasza III w 171 p.n.e. Od tego momentu nastąpi najgorszy okres prześladowań przez Antiocha IV, obszernie opisany w apokryficznych księgach Machabejskich (1 Mach. 1-4 i 2 Mach 4-5).

Lud księcia, który wkroczy (dosł. książę, który wkroczy, zniszczy lud) może wtedy wskazywać na następcę Oniasza, Jazona, który był nielegalnym najwyższym kapłanem, mianowanym przez Antiocha IV. Jazon niszczył i był skorumpowany. Czasownik tłumaczony jako *wkroczyć* oznacza wkroczenie z gwałtem, w taki sposób jak wkracza armia.

Potem nadejdzie jego koniec w powodzi - nie jest wiadomym jak trzeba to rozumieć, jedyne co jest jasne, że będzie to jak powódź.

Następnie ktoś *zwarze ściste przymierze* (w. 27). Z tekstu nie wynika, kto zawrze przymierze. Dalszy ciąg wersetu wskazuje na to, że prześladowania i zniszczenia jeszcze nie kończą się, lecz raczej intensyfikują, co wyklucza możliwość, że chodzi tu o przymierze Boga z Izraelem.

Może być przymierze między progresywnymi żydami a poganami, czyli żydami współpracującymi z władzami greckimi w czasie Antiocha IV, co miało miejsce i zostało opisane w 1 Mach. 1:11.

W połowie ostatniej siódemki kult świątynny zostanie przerwany i zastąpiony przez *obraz obrzydliwości* (1 Mach. 1:41-59). Gabriel używa podobnego terminu jak w rozdz. 8:13. Tekst nie zawiera wyrazu świątynia, lecz brzmi dosłownie: *na skrzydłach stanie spustoszona obrzydliwość*. Zniszczenie i prześladowanie w najstraszniejszej formie jest kontynuowane w Jerozolimie do momentu, kiedy Bóg sam to zakończy; mimo wszystko rządzi Bóg.

Znaczenie.

Tekst chce przekazać, że Bóg rządzi suwerennie i z całą pewnością zakończy czas cierpienia i zła. Bóg jednak nie podaje nam wcześniej dokładnego momentu w historii.

Najbardziej logicznym jest to, że 70 tygodni jest tym samym okresem, który symbolizuje posąg z rozdz. 2 oraz 4 zwierzęta z rozdz. 7, co zostaje rozwinięte w rozdz. 8 i 11. Nie chodzi przy tym o to, aby dokładnie podać, w którym roku coś będzie się działo, lecz w ogólności.

Na końcu tego przez Boga wyznaczonego okresu, grzech zostanie pokonany, nastąpi pojednanie z Bogiem a droga do raj (życie we wspólnocie z Bogiem, Królestwo Boże) na nowo otwarta.

Krótko po tych wszystkich wydarzeniach rodzi się Jezus Mesjasz, który pojedna człowieka z Bogiem i zmazuje grzech.

Księga Daniela, rozdz. 10

Rozdziały 10-12 stanowią jedność i należy je tak czytać.

- Dan. 10:1-11:1 Wstęp do wizji
- Dan. 11:2-12:3 Wizja objawiona Daniela
- Dan. 12:4-13 Wskazówki, które Bóg daje Danielowi

W poprzednim fragmencie Daniel otrzymał objawienie, że cierpienie (wygnanie Izraela) trwać będzie 70 siódemek lat. W tym rozdziale, jako wstęp, Daniel otrzymuje tylko bardzo ogólne i krótkie spojrzenie w przyszłość. Dopiero potem (w rozdz. 11) nastąpi objawienie szczegółów.

Przygotowania Daniela (w. 1-3)

Daniel otrzymuje wizję w trzecim roku panowania Cyrusa, króla perskiego, jest to rok 538 p.n.e.. Dwa lata wcześniej (536 p.n.e.) król Cyrus pozwolił pierwszej grupie wygnańców powrócić, aby odbudować Jerozolimę (por. Ezdrasza 1-2). Dwa lata później, czyli w roku, kiedy Daniel ma wizję opisaną w tym rozdziale, fundamenty świątyni w Jerozolimie zostają założone (Ezdr. 3:8-10). Jednak z powodu wielkiego oporu miejscowych mieszkańców, praca Żydów przy świątyni stanęła, dopiero 18 lat później została wznowiona (Ezdr. 4:24).

Daniel spędził trzy tygodnie na żałobie i intensywnej modlitwie (w. 2-3 i 12). Data (w. 4) wskazuje na żałobę w okresie Święta Paschy. Nie czytamy, dlaczego Daniel był w żałobie, ale musiał to być poważny powód. Być może było to związane z rozumieniem wizji, co mogłoby wynikać z wersetu 12. Być może, co wydaje się bardziej prawdopodobnym, z powodu stagnacji pracy w Jerozolimie, oporu i wrogości, który spotkał Żydów.

Wizja męża w szacie Inianej (w. 4-9)

Daniel znalazł się nad rzeką Tygrys, w sporej odległości od Babilonu, który leży nad rzeką Eufkrat. Widzi tam męża ubranego jak kapłan izraelski (por. Ks. Kapł. 6:10). Opis przypomina bardziej posąg niż człowieka, w dodatku straszny, taki jak znamy z filmów *science fiction*. Jest to postać błyszcząca i płonąca. Opis podobny do opisu u proroka Ezechiela (Ez. 1:9-10), który jest opisem tzw. *teofanii*, czyli objawienia się Boga w sposób „fizyczny”.

Nie wiadomo, kim jest ten *mąż*, niektórzy bibliści twierdzą, że to anioł, podczas gdy inni wskazują na Jezusa Chrystusa. Tekst nie wyjaśnia nam tego. Z tekstu nie wynika, czy ten mąż jest istotą z wersetów 10-13. Jeżeli postać ta, która dotyka Daniela i mówi do niego (w. 10-12), wtedy nie jest to Chrystus, ponieważ potrzebował pomocy od anioła (w. 13). Jasnym jest, że mąż ten reprezentuje Bożą chwałę.

Daniel widocznie nie był sam, ale tylko on widział, jego towarzysze nie. Jego towarzysze jednak rozumieli, że coś szczególnego się dzieje i bali się, co przypomina nawrócenie się Szawła (Dz. Ap. 9:1-9).

Odwiedziny Anioła (w. 10-13)

Wyobraźmy sobie tę scenę, kojarzącą się niemal z horrorem. Najpierw Daniel widzi potężną postać, wyglądającą nieludzko, wydającą dźwięki tak potężne, że wszyscy się boją i uciekają. Na tenże dźwięk,

Daniel traci nawet przytomność i pada na twarz. Kiedy ręka go dotyka i ponosi (Daniel nie może się widocznie podnieść o własnych siłach), Daniel siedzi na czworakach, i drży (w polskim tłumaczeniu nie znajdziemy słowa drży, ale występuje w hebrajskim oryginalnym tekście). Będąc w takiej pozycji dociera do niego, co mówi postać.

Głos mówi do Daniela: *mężu miły* (w. 11). Hebrajski tekst mówi dosłownie: *mężu pożądany*, Bóg pożąda Daniela, bo jest cenny dla Niego. Można więc też tłumaczyć: *mężu szanowany i cenny*. Dopiero po tych słowach Daniel wstaje, ale nadal drży. Daniel został poniżony, był jak martwy, potem 'stał na czworakach jak zwierzę, dopiero potem został 'wywyższony' i stał jak człowiek.

Dalej Daniel słyszy słowa *nie bój się!* (w. 12), co jest zazwyczaj początkiem mowy anioła do człowieka. Anioł został wysłany, aby zareagować na modlitwy Daniela, trzy tygodnie wcześniej, ale przyszedł spóźniony, bo *Księżę Królestwa Perskiego* zatrzymał go, widocznie nie chcąc, aby wysłannik dotarł do Daniela (wyrazu *anielski* nie ma w hebrajskim oryginale). Jest to zagadkowe dla nas. Jasnym jest, że tekst mówi o duchowej walce i o duchowych, dla ludzi nie widocznych, siłach i aniołach, ale wiele pozostaje zagadką.

Nie jest jasnym, co *Księżę królestwa perskiego* konkretnie oznaczał i kim był. Z tekstu wynika, że jest to duchowa zła siła, wspierająca ziemskie królestwo perskie. Nie mamy też żadnej informacji dotyczącej sposobu, w jaki zatrzymał anioła.

Wrogami Izraela nie są tylko ludzie na dworze perskiego króla, lub armia, czy też wrogo nastawieni ludzie w Kanaanie, ale też duchowe siły, próbujące przeciwdziałać Izraelowi i przez to Bożym planom. Ewidentnie modlitwa Daniela była związana z duchową walką.

Księżę królestwa perskiego widocznie był tak silny, że mógł zatrzymać anioła, ale więcej nie może zrobić. Nie mógł tak naprawdę przeciwdziałać, poniósł klęskę, bo Anioł był silniejszy.

Świat duchowych sił

Można wnioskować, że Bóg „wyznaczył” anioły do poszczególnych narodów (por. Ks. Powt. Prawa 32:8-9, gdzie hebrajski oryginał ma *synów Bożych* (= aniołów) zamiast *synów Izraela*; por też: Ks. Powt. Prawa 4:19), ale nie wiemy tak naprawdę, co to konkretnie znaczy. Wygląda na to, że Anioł miał szczególne zadanie chronić Izrael (por. 11:21; 12:1).

Także u proroka Izajasza widzimy połączenie państwa i złych duchowych sił (Iz. 24:21-23).

W starożytnym Bliskim Wschodzie powszechnym był pogląd, że bogowie i inne siły są związane z konfliktami na ziemi. W religiach kanaańskich i mezopotamskich istniało wielu bogów, którzy walczyli między sobą. Kraj, pod opieką boga, który w tej duchowej walce zwycięży, zwycięży też na ziemi nad wrogiem. W Biblii czytamy o walczących aniołach, którzy służą jednemu Bogu Wszzechmogącemu (por. Ks. Wyjścia 14:19; 23:20-23; 32:34; Jozuego 5:14-15).

Musimy przyznać, że z Biblii wiemy niewiele o aniołach, demonach i o siłach niebieskich. Niewiele też wiemy o aniele Gabrielu, wiemy tylko, że gra ważną rolę jako przywódca armii Pańskiej (por. Da. 10:21; 12:1; Judasz 9; Ks. Obj. 12:7). To powinno nas czynić ostrożnymi w wypowiedziach na ten temat. Wśród chrześcijan istnieje bardzo dużo spekulacji na temat aniołów i demonów, ale jedynym objawieniem jest Biblia, która nie objawia nam tyle, ile byśmy chcieli. Uczy nas to pokory, Bóg nie objawia nam wszystkiego, czego chcemy, tylko objawia nam to, co On w swojej suwerennej mądrości uznaje za nam niezbędne i potrzebne. To powinno nas zadowolić.

Rzeczywiście istnieją duchowe siły stojące za ludzkimi instytucjami i z pewnością istnieją też demony, ale rozdział ten nie ma na celu wyjaśnienia nam wszystkiego w tej dziedzinie.

Tożsamość niebieskich sił zła, opisana w tym rozdziale i innych, nie jest jasna. Jasnym jest tylko, że jest to siła, stawiająca opór Bogu.

Uczy nas to, że historia ludzkości to coś więcej niż tylko wojny między państwami i między ludźmi. Istnieje też rzeczywistość duchowa, która jest blisko związana z rzeczywistością, którą doświadczamy i widzimy w świecie.

Modlitwa gra ważną rolę w duchowej walce, ale nie możemy spekulować i więcej wnioskować, niż naucza Biblia.

Nie jest to też żaden powód do lęku, gdyż Słowo Boże wyraźnie głosi w wielu miejscach, zwłaszcza w Księdze Daniela, że Bóg jest wszechmogący i suwerenny i On ma całą historię pod kontrolą.

Dualizm, który stoi na stanowisku, że istnieją dwie równe sobie siły, z których jedna zwycięża, jest typowe dla wielu pogańskich religii, ale Biblii jest całkiem obcy. Zło jest wielką siłą, ale nie ma szans w obliczu Boga. Zło może buntować się, przeciwstawiać się Bogu i przeszkadzać, ale nie może spowodować, że Bóg nie może wykonać swojej woli. Zło ostatecznie zostało pokonane przez Jezusa Chrystusa na krzyżu.

Biblia też nie naucza, że prawdziwa walka jest tylko w niebie, co oznaczałoby, że tak naprawdę nie ma różnicy, co ludzie na ziemi czynią.

Dalsza mowa anioła (w. 14-21)

Kiedy Daniel dalej słyszy, znowu jest to tak wielkie i potężne dla niego, że znowu słabnie, pada na ziemię i nie jest w stanie mówić.

Spotkanie z aniołem jest tak ciężkie, że Daniel nie wie jak to wytrzymać. Myślimy często lekkomyślnie o aniołach. Wielu ludzi ma obrazy aniołów w domach, gdzie wyglądają one miło, uśmiechnięte, niegroźne. Niektórzy chrześcijanie nawet marzą o tym, aby spotkać anioła.

Opis Daniela jednak wyjaśnia, że spotkanie anioła oznacza spotkanie z postacią z rzeczywistości niebiańskiej, co jest wyczerpującym i strasznym doświadczeniem.

Na to *ktoś podobny do człowieka* dotyka Daniela, co daje mu siły. Używane tu określenie bardzo podobne do określenia *ktoś podobny do Syna człowieczego* (7:13), ale nie koniecznie musi chodzić o tą samą postać jak w rozdziale 7.

Daniel wciąż potrzebuje dodatkowych sił, aby znieść to wszystko (w. 19).

W następnych wersach (w. 20-21) anioł daje tylko bardzo ogólny przegląd tego, co będzie. Potem nastąpi bardziej szczegółowy opis (rozd. 11).

Powodem cierpienia ludu Bożego są złe moce, które stoją za ziemskimi państwami. Najpierw książę perski, a potem książę grecki, jak w poprzednich wizjach (rozd. 7 i 8) występowały jedno po drugim zwierzęta reprezentujące królestwa. Persja, co prawda pozwoliła Izraelowi wrócić, ale za Królestwem Persów też stoi zło.

Zarówno królestwo perskie jak i greckie chcą panować nad całym światem i wprowadzić swoje porządki, co oznacza opór przeciwko Bogu.

Święta wojna w Starym Testamencie

Bóg jest świętym wojownikiem, który walczy dla swego ludu i zwycięża.

Bóg używa swego ludu, jako narzędzia, aby osądzić zło świata (np. Ks. Wyjścia 15; Jozuego 6; Sędziów 5). Izrael nie zwycięża, ponieważ jest silny, ale ponieważ walczy Bóg.

Izrael nie może sam decydować się na wojnę. Wojna była rodzajem służby Bogu (jak w świątyni), żołnierze musieli być rytualnie czyści.

Reakcją na zwycięstwo jest pochwała Boga i podziękowanie Bogu (Wj. / II Mojż. 15; Ps. 24; 98). Czasami jednak Bóg walczy przeciw Izraelowi z powodu grzechów (por. Treń 2:4-5). W czasie wygnania babilońskiego Izrael doświadczył Boga raczej jako wroga. Bóg stoi na stronie ludu Bożego, kiedy ten jest posłuszny, ale staje się wrogiem ludu, kiedy nie jest mu posłuszny.

Jezus jest ostatecznym wojownikiem, który zwyciężył nad szatanem. Jezus zwyciężył nie przez zabicie wroga, ale przez to, że sam umarł i zmartwychwstał.

Wszystko, też wszystkie moce i siły, zostały stworzone przez i dla Boga. Niektóre zbuntowały się, ale zostaną ostatecznie poddane (Kol. 1:16-20). Chrystus zwyciężył nad wszystkimi siłami duchowymi (Kol. 2:15).

Podobnie jak Izrael, my też musimy walczyć. Bóg daje nam broń (Ef. 6:10-18). Ale walka w czasach po wniebowstąpieniu Chrystusa odbywa się bez użycia broni, poprzez proklamacje i głoszenie Ewangelii oraz przez modlitwę.

Żyjemy jeszcze w czasie wojny, ale mamy pewność, że już zwyciężyliśmy w Chrystusie. Jest to podobna sytuacja, jaka była w Europie w drugiej połowie roku 1944. Wszyscy wiedzieli, że Hitler poniesie klęskę, właściwie już przegrał, ale wojna jeszcze długo trwała, mimo faktu, że zwycięstwo dla Aliantów było już całkiem pewne.

Demony

Rozdz.10 księgi Daniela jest jednym z podstawowych tekstów, których niektórzy używają, aby udowodnić, że istnieją demony, panujące nad poszczególnymi rejonami lub krajami. Problemem jest, że ten rozdział daje tylko częściowe spojrzenie, 'przy okazji', a nie rozwija teologii demonów. W tym rozdziale tak naprawdę nie wiadomo, czy chodzi tu o demony, czy o jakiś inne siły duchowe.

Niewątpliwym jest tylko, że istnieje pewna hierarchia także wśród sił duchowych (Ef. 1:21; 6:12).

Biblia potwierdza istnienie demonów, oraz istnienie hierarchii wśród nich oraz pewnych relacji między demonami a poszczególnymi rejonami. Więcej nie możemy powiedzieć. Skoro Bóg więcej nam nie objawiał, nie nasza to sprawa, nie musimy dokładnie wiedzieć, jak jest zorganizowany świat demonów.

W Biblii nie znajdujemy nigdzie nakazu walki z demonami, lub instrukcji walki wierzących z przywódcami demonów lub siłami zła. Wierzący ma przeciwstawić się szatanowi, ale nie aktywnie walczyć z demonami.

Daniel sam nie walczy z demonami, lecz zostawia to Bogu i Jego aniołom. Nie możemy lekceważyć mocy demonów. Jeśli siła duchowa jest w stanie zatrzymać anioła przez trzy tygodnie, to kimże jest człowiek, jeśli myśli, że jest w stanie walczyć z takimi siłami?

Wierzący powinien mieć świadomość, że żyjemy w czasie wojny, ale naszym przywódcą jest sam Bóg, który w Jezusie Chrystusie zwyciężył.

Księga Daniela, rozdz. 11

Rozdział 11 stanowi szczegółowy prorocki przegląd wydarzeń historycznych w okresie od Królestwa Persji, czasu, w którym żył Daniel, do ok. 160 p.n.e. Aby dobrze rozumieć rozdział musimy zapoznać się z historią tego okresu.

Rozdział opisuje 150 lat nieustannej wojny między północą (Syria) a południem (Egipt), w której Judea znalazła się dokładnie w środku, Izrael znajdował się w ciągłym zagrożeniu i cierpieniu pomiędzy dwoma silnymi państwami.

Historia cywilizacji ludzkiej to: wojny, intrygi, egocentryzm, kłamstwo, zabójstwa, zbezczeszczenie, ambicje, aby stać się silnym, potężnym na koszt innych itd. Historia ludzkości, która w rozdziale 11 przedstawiona zostaje w sposób prorocki, jest rodzajem anty-ewangelii. Ewangelia Jezusa Chrystusa nawołuje do służenia, wyparcia się siebie i miłości. Historia pokazuje, że człowiek przede wszystkim myśli o sobie i ma na cel wzbogacenie siebie. Jeśli rządzący żyją według własnych pragnień powstają jakby automatycznie wojny, czego Izrael w tym okresie boleśnie doświadczył.

W historii ludzkości p.n.e. ostatecznie, jako klimaks (szczyt) zła tego świata powstaje król Antioch IV Epifanes, będący sam skutkiem ludzkiego grzechu. Nie miał prawa do tronu, ale poprzez przekupienie i gwałt przywłaszczył go i stał się królem.

Antioch IV Epifanes jest typem Antychrysta.

Rozdział ten jest przykładem ludzkiej historii wszystkich czasów. Prześladowanie Żydów za panowania Antiocha IV wskazuje na prześladowanie chrześcijan w czasach ostatnich.

Także w tych czasach, w których wygląda na to, że Bóg jest daleko, On nadal rządzi. On dał Danielowi wgląd w przyszłe czasy (Bóg jest wszechwiedzący) i ustalił czas panowania zła (Bóg jest wszechmocny i suwerenny).

Mimo to, dzieją się straszne rzeczy, na które Bóg pozwala, jak np. zbezczeszczenie świątyni przez Antiocha IV, co stanowi niemały problem dla nas. Mamy mnóstwo pytań, dlaczego Bóg nie skończył zła wcześniej, podobnie mamy dziś w obliczu cierpienia wielu naszych braci i siostr pytania do Boga. Bóg jest suwerenny i ogranicza zło, ale w Jego czasie; i On pozwala też na oczyszczenie świątyni. Bóg jest suwerenny, ale człowiek nie jest bierną marionetką, człowiek zawsze jest sam odpowiedzialny za swoje czyny.

Ze względu na charakter tekstu, omówiony zostanie tym razem nieco inaczej. W tabeli poniżej po lewej stronie znajdują się teksty biblijne (wg tłumaczenia Biblii warszawskiej, tzw. Brytyjki), a po prawej stronie komentarz wyjaśniający wydarzenia historyczne.

Tekst Daniela 11	Wydarzenia historyczne
<i>(1) W pierwszym roku Dariusza Meda powstałem, aby mu dodać siły i ochronić go.</i>	
<i>(2) Lecz teraz oznajmię ci prawdę: Oto jeszcze trzej królowie powstaną w Persji, lecz czwarty zdobędzie większe bogactwa niż wszyscy. A gdy się wzmocni dzięki swoim bogactwom, poruszy wszystkich przeciwko państwu greckiemu.</i>	Trzej królowie: następcy Cyrusa: Kambyzes II (529-522); Bardija (522); Dariusz Wielki (522-486) Czwarty król: Kserkses Wielki (485-465), w Biblii Ahaszwerosz (Ks. Estery) Jego działanie skutkuje w późniejszych wojnach i wydarzeniach historycznych. Walczył z Grecją– zniszczył Ateny (480) – powód do zemsty dla Aleksandra Wielkiego 150 lat później.

	Kłęska w bitwie pod Salaminą (479).
<i>(3) I powstanie bohaterski król, i będzie miał wielką władzę, i będzie czynił, co zechce.</i>	<i>Bohaterski król</i> = Aleksander Wielki Macedończyk
<i>(4) A gdy powstanie, rozpadnie się jego królestwo i będzie rozdzielone między cztery strony świata; lecz nie między jego potomków, i nie będzie miało takiej mocy, z jaką on władał, gdyż jego królestwo będzie rozbite i przypadnie innym z pominięciem tamtych.</i>	323 śmierć Aleksandra Wielkiego – państwo podzielone między Diadochów (generałów) - Ptolemeusz I (Egipt) - Seleukos (Syria, Babilon, Persja) - Lizymachus (Grecja, Turcja) - Kassander (Macedonia)
Konflikt między Ptolemeuszami a Seleucydami	
<i>(5) A król południa będzie potężny, lecz jeden z jego książąt będzie mocniejszy od niego i obejmie władzę; a jego władztwo będzie potężne.</i>	Król południa = Ptolemeusz I (323-382) Jeden z jego książąt = Seleukos I Seleukos musiał uciekać ze stolicy Babilonu; zawarł przymierze z Ptolemeuszem. Seleukos ma największą część imperium Aleksandra Wielkiego; stolica teraz w Antiochii. Ptolemeusz panował nad Palestyną, a Seleukos próbuje zdobyć ją → konflikt.
<i>(6) Po upływie lat sprzymierzą się; i córka króla południa wyruszy do króla północy, aby doprowadzić do ugody,</i>	Następcy Ptolemeusza i Seleukosa nadal w konflikcie → pierwsza Wojna Syryjska (274-271) → Ptolemeusz II przeciwko Antiochowi I
<i>lecz sprawa pozostanie bez skutku¹ i nie utrzyma się ani on, ani jego potomek², będzie³ wydana wraz z tym, który ją sprowadzi⁴, z dzieckiem swoim i małżonkiem swoim.</i>	Druga wojna syryjska (260-253) 253 – pokój. Córka (Ptolemeusza II) = Berenika, która wyszła za króla północy, Antiocha II (252).
¹ dost.: <i>lecz ona nie utrzyma swojej pozycji mocy...</i> ² błędne tłum., dost.: i jego moc ³ należy dodać: <i>ona będzie</i> ⁴ lub: <i>wraz z jej synem...</i>	Po śmierci Ptolemeusza II, Antioch II bierze swoją pierwszą żonę (Laodikę) z powrotem. Laodika i Berenika walczą o to, który syn będzie następcą. Berenika i jej syn zostają zabici.
<i>(7) W owych czasach na jego miejsce wyrośnie latorośl z jego¹ korzeni; wyruszy on przeciwko wojsku i wtargnie do twierdzy króla północy, dokona na nim swojego dzieła i zwycięży.</i>	Seleukos II król (246-226) Morderstwo Berenike wywołuje Trzecią Wojnę Syryjską (246-241). <i>Latorośl z jej korzeni</i> = Ptolemeusz III, brat Bereniki atakuje Seleukosa i zwycięża, dochodzi z armią aż do Mezopotamii.
¹ hebr.: <i>jej</i>	
<i>(8) Nawet ich bogów wraz z ich lanymi posągami i ich kosztownymi naczyniami ze srebra i złota uprowadzi jako łup do Egiptu; i przez wiele lat nie będzie prowadził wojny z królem północy,</i>	Ptolemeusz III splądrował i zabrał wiele bogactw i posągów bogów z powrotem do Egiptu. Wojna trwała 5 lat. Ptolemeusz zdobył wiele ziem (m.in. zachodnią Syrię i Palestynę). Państwo Ptolemeuszów staje się największą potęgą.
<i>(9) lecz ten wtargnie do królestwa króla południa i powróci do swojej ziemi.</i>	<i>Ten</i> = Seleukos II Seleukos próbuje atakować Ptolemeusza, ale bez skutku (242-241).

**Zwycięstwa Seleucydów nad Ptolemeuszami
pod przywództwem króla Antiocha III Wielkiego**

<p>(10) Jego syn¹ przygotowuje się do wojny i zbierze mnóstwo potężnych wojsk, i² uderzy, zaleje jak powódź i w ponownej wyprawie posunie się aż do jego twierdzy.</p> <p>¹ hebr.: jego synowie ² hebr.: i jeden z nich</p>	<p>Jego synowie = Seleukos III i Antioch III Jeden z nich = Antioch III Wielki (222-187)</p> <p>Nowy król południa, Ptolemeusz IV (221-204), jest słabym władcą – królestwo Ptolemeuszów zaczyna słabnąć. Antioch III atakuje Ptolemeusza, na razie bez sukcesu. → Czwarta Wojna Syryjska (219-217) Antioch III zdobywa obecny Liban i miasto Tyr.</p>
<p>(11) Wtedy król południa będzie rozdrażniony, wyruszy i będzie walczył z nim, to jest z królem północy; ten wystawi wprawdzie liczne wojsko, ale wojsko to wpadnie w jego ręce.</p>	<p>Król południa = Ptolemeusz IV mści się, atakuje Króla północy = Antioch III, który ma liczne wojsko (kawaleria, słonie, ponad 10.000 żołnierzy). → Bitwa pod Rafią (Gaza, 217) – Ptolemeusz IV zwycięża.</p>
<p>(12) Wojsko będzie zniszczone, a jego serce będzie wyniosłe; a choć pokona wiele tysięcy, jednak nie okaże się mocnym.</p>	<p>Antioch III musi sobie poradzić z wieloma buntami w swoim królestwie. Otrzymuje tytuł ‘wielki’ (tytuł perskich królów), ale nie udaje mu się zwyciężyć nad Ptolemeuszem.</p>
<p>(13) A król północy znowu wystawi jeszcze liczniejsze wojska niż pierwszej i po upływie wielu lat wyruszy z wielkim wojskiem i z potężnym taborem.</p>	<p>Król północy = Antioch III Ptolemeusz IV umiera nagle, nowy król Ptolemeusz V (204-181) ma tylko 6 lat. Antioch III widzi swoją szansę i atakuje. → Piąta Wojna Syryjska (202-195).</p>
<p>(14) W owych czasach wielu powstanie przeciwko królowi południa; i powstaną gwałtownicy spośród twójgo ludu, by wypełnić widzenie, lecz potkną się.</p>	<p>Antioch III ma sprzymierzeńców w swojej walce przeciwko Ptolemeuszowi. Gwałtownicy = żydowscy rewolucjoniści, którzy stoją na stronie Seleucydów (Palestyna jest wciąż pod panowaniem Ptolemeuszów). W Judei istniały różne partie, jedni wspierali Ptolemeuszów, inni Seleucydów. Początkowo osiągają sukces, ale ostatecznie ponoszą klęskę.</p>
<p>(15) Potem wyruszy król północy i usypie wał, i zdobędzie miasto obronne; a siły z południa nie ostoją się ani jego doborowe oddziały nie będą mogły stawić oporu.</p>	<p>Król północy = Antioch III Miasto obronne = Sydon, który Antioch III zdobywa w r. 200. Siły z południa – Egipcjanie, armia Ptolemeusza – przegrali, gdyż byli za słabi. Oznacza to koniec panowania Ptolemeuszów nad Palestyną i początek panowania Seleucydów.</p>
<p>(16) Lecz ten, który wyprawi się przeciwko niemu, będzie robił, co będzie chciał; i nikt nie stawi oporu. I stanie w prześlicznej ziemi, i dokona zniszczenia.</p>	<p>Ten = Antioch III Antioch III jest tak silny, że nikt nie może mu stawić oporu i on może robić, co zechce. Prześliczna ziemia = Judea Antioch III stopniowo zdobył całą Palestynę, powodując wiele zniszczeń.</p>

<p>(17) Potem będzie dążył do opanowania całego jego królestwa; zawrze z nim ugodę i da mu córkę za żonę, aby zniszczyć królestwo, lecz to się nie stanie i to mu się nie uda.</p>	<p>Antioch III nie od razu atakuje Egipt (Ptolemeusza V), lecz na razie umacnia władzę w swym ogromnym królestwie. Zdobył różne miasta w obecnej Turcji (do tego momentu pod panowaniem Ptolemeusza), m.in. Efez.</p> <p>Ptolemeusz skarżył się w Rzymie przeciw Antiochowi III. Rzym wysłał pośrednika, próbując w ten sposób zwiększyć swoje wpływy na wschodzie.</p> <p>Pod wpływem Rzymu Antioch III proponuje Ptolemeuszowi pokój (196) za pomocą ślubu. → daje Ptolemeuszowi V (16 lat) swoją córkę, Kleopatę I, za żonę (zaledwie 10 letnią). To posunięcie taktyczne celem zniszczenia Ptolemeusza.</p>
<p>(18) Potem zwróci uwagę na wyspy¹ i wiele ich zdobędzie; lecz pewien dowódca położy kres jego zniewadze, ponadto odpłaci mu za tę zniewagę.</p> <p>¹ dost.: ziemie brzegowe</p>	<p>Antioch III skupia się na brzegu i wyspach Azji Mniejszej (Turcji) zdobywa wiele miast i atakuje Grecję używając 10.000 żołnierzy (192). Powoduje to konflikt z Rzymem, który jest nowo rozwijającym się mocarstwem.</p> <p><i>Pewien dowódca</i> = rzymski generał Manius Glabrio, zwycięża nad Antiochem III (Bitwa przy Magnezji, 190) – wstydlivy pokój dla Antiocha (pokój Apameia).</p>
<p>(19) Potem zwróci uwagę na twierdze swojej ziemi, lecz potknie się i upadnie, i zniknie na zawsze.</p>	<p>Skutki decydują o losach Judei.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rzym ma 20 zakładników Antiocha, m.in. jego syna, Późniejszego Antiocha IV Epifanusa. - prowincje imperium Seleucydów stają się coraz bardziej niepodległe. <p>Antioch III skupia się teraz na sprawach wewnętrznych. Antioch III ginie w bitwie przeciw Partom w Persji (okolice Susa, 187)</p>
<p>(20) I powstanie na jego miejsce taki, który wyśle poborcę podatków poprzez prześliczne królestwo¹,</p> <p>¹ dost.: skarb jego królestwa lecz ten po kilku dniach zostanie zdruzgotany, ale nie wskutek gniewu lub wojny.</p>	<p>Następca = Seleukos IV (187-175) Panował nad ogromnym imperium: Syria, Judea, Mezopotamia, Babilonia, część Medji i Persji. Musiał płacić Rzymianom 1000 talentów rocznie, stąd kryzys finansowy → wielkie podwyższenie podatków. <i>Prześliczne królestwo</i> = Judea. Poborca podatkowy = Heliodoros, jest w Judei (178), aby skonfiskować skarby świątyni (2 Mach. 3:1-40).</p> <p>Po powrocie z Judei, Heliodoros zabija (truje) Seleukosa i próbuje sam zasiąść na tronie.</p>

Król Antioch IV Epifanus

Całość Dan. 11:21-35 dotyczy rządów Antiocha IV Epifanusa.

<p>(21) <i>A po nim powstanie wyrzutek¹, któremu nie powierzą godności królewskiej, lecz przyjdzie niespodziewanie i podstępnie zdobędzie władzę.</i></p> <p>¹ lub: <i>osoba zasługująca tylko na pogardę, podła</i></p>	<p>Antioch IV Epifanus (175-164) Nazwisko <i>Epifanus</i> = ten, który się manifestuje. Bił monety z napisem: <i>epifanes Theos</i> = Bóg obecny, wskazując, że on jest bogiem. Inni nazywali go: <i>epimanes</i> = wariat. On jest <i>małym rogiem</i> z Dan. 8:9-12; 23-25.</p> <p>Był synem Antiocha III, oraz bratem Antiocha IV. Najgorszy dyktator → Księgi Machabejskie Nie był właściwym następcą tronu (którym był Demetriusz I, syn Antiocha III, będący zakładnikiem w Rzymie). Zamordował innego brata i przekupił innych, aby w ten sposób zdobyć władzę.</p>
<p>(22) <i>Wojska będą przed nim doszczętnie zniesione jakby powodzią i rozbite, nawet księżę przymierza będzie zmiążdżony.</i></p>	<p>Ptolemeusz VI (181-145) atakuje Antiocha IV, ale ponosi klęskę. <i>Księżę przymierza</i> = Ptolemeusz VI Mimo klęski Ptolemeuszowi udaje się zawrzeć przymierze z Antiochem IV, w związku z tym może pozostać na tronie Egiptu. Potem łamie przymierze, znowu atakuje Antiocha IV, ale zostaje pokonany.</p>
<p>(23) <i>Od chwili sprzymierzenia się z nim będzie postępował zdradliwie; wyruszy, będzie silny mimo małego zastępu.</i></p>	<p><i>Tekst nie jest całkiem jasny.</i> Działanie i rządy Antiocha IV charakteryzowały się korupcją, gwałtem, zdradą itp</p>
<p>(24) <i>Wpadnie niespodzianie do najżyźniejszych części krainy i uczyni to, czego nie czynili jego ojcowie ani jego praoojcowie; łup i zdobycz, i mienie hojnie rozdzieli między nich; uknuje plany przeciwko twierdzom, lecz tylko na krótki czas.</i></p>	<p>Antioch plądruje niespodziewanie bogate części kraju (m.in. Palestynę)</p> <p>W Jeruzalem istnieją 2 partie: - Najwyższy kapłan Oniasz III jest na stronie Ptolemeuszów. - Rodzina Tobiasza (przyjechał kilka lat wcześniej do Jeruzalem) – na stronie Seleucydów, propagując hellenizację Jeruzalem. W jego partii: Jason, którego Antioch IV poprzez intrygi uczynił najwyższym kapłanem (<i>hojnie rozdzielony łup</i>). Taka sytuacja nie podobała się pobożnym Żydom.</p>
<p>(25) <i>Wzbudzi swoją siłę i swoją odwagę z wielkim wojskiem przeciwko królowi południa; a król południa przygotowuje się do walki z wielkim i bardzo potężnym wojskiem, lecz nie wskóra, gdyż plany uknują przeciwko niemu.</i></p>	<p>Bardziej szczegółowy opis wojny z Egiptem (por. w. 22). Antioch IV atakuje Egipt. Początkowo zwycięża, potem Rzymianie razem z Egipcjanami zatrzymują go.</p>

<p>(26) Towarzysze jego stołu doprowadzą go do upadku, jego wojsko pójdzie w rozsypkę i padnie wielu zabitych.</p>	<p>Towarzysze jego stołu = doradcy Ptolemeusza VI, radzili mu atakować Antiocha IV, co skutkowało klęską. Antioch IV zwycięża, Ptolemeusz VI staje się jego zakładnikiem.</p>
<p>(27) Obaj królowie mają w sercu złe myśli i przy jednym stole okłamują się nawzajem; lecz im się nie uda, gdyż w wyznaczonym czasie nadejdzie kres.</p>	<p>Obaj królowie = Antioch IV i jego więzień Ptolemeusz VI razem sprzymierzają się przeciwko Ptolemeuszowi VIII (bratu Ptolemeusza VI), który sam siebie ustanowił królem Egiptu. Okłamują się nawzajem – żaden z nich nie miał ochoty trzymać się przymierza. Początkowo mają sukces, ostatecznie nie. Na końcu bracia Ptolemeusz VI i VIII wspólnie rządzą Egiptem. (1 Mach. 1:16-19).</p>
<p>(28) Potem powróci z wielkimi bogactwami do swojej ziemi, lecz jego umysł będzie przeciwko świętemu przymierzu; i tak postąpi, i wróci do swojej ziemi.</p>	<p>Antioch IV wraca z Egiptu do Syrii. W drodze, w Jeruzalem plądruje miasto i świątynię (169) (kradnie przedmioty kultu). Pogardza wiarą Izraela. (1 Mach. 1:16-28; 2 Mach. 5:1-11) Zabija 8.000 Żydów (2 Mach. 5:15-21). Rozpoczyna się krwawa rewolucja Machabejska.</p>
<p>(29) W czasie wyznaczonym wyruszy znowu na południe, lecz tym razem nie powiedzie mu się tak jak za pierwszym razem.</p>	<p>Antioch IV znowu atakuje Egipt (168), ale ponosi klęskę, gdyż rzymska armia pomaga Ptolemeuszowi.</p>
<p>(30) Gdy przeciwko niemu wyruszą kittejskie okręty, wskutek czego straci otuchę. Potem wróci i wyleje swój gniew na święte przymierze: i tak postąpi; i znowu zwróci uwagę na tych, którzy porzucili święte przymierze.</p>	<p>Okręty kittejskie = armia rzymska (Kitta oznacza Cyro, ale też ogólnie kraje wokół Morza Śródziemnego). Antioch IV musiał wrócić i odreagował się w Judei. Znowu wysłał poborcę podatkowego do Judei, który w szabat plądruje Jeruzalem i zabija wielu Żydów (2 Mach. 5:25-26). zwróci uwagę na tych... – wynagrodzi Żydów, którzy wspierają politykę i kulturę hellenistyczną.</p>
<p>(31) A wojska wysłane przez niego wystąpią i zbezczeszczą świątynię i twierdzę, zniosą stałą codzienną ofiarę i postawią obrzydliwość spustoszenia.</p>	<p>Wojska syryjskie wracają (167) aby prześladować Żydów i atakować ich religię. Wstrzymali codzienne ofiary w dniu 15 Chislew 167 r. Postawiali ołtarz lub posąg Zeusa w świątyni = obrzydliwość spustoszenia (Dan. 9:27; 12:11). Ofiarowali świnie (1 Mach. 1:47; 2 Mach. 6:4-5)</p>
<p>(32) A tych, którzy bezbożnie będą postępować wbrew przymierzu, zwiedzie pochlebstwami do odstępstwa, lecz lud tych, którzy znają swojego Boga, umocni się i będą działać.</p>	<p>Dwie partie wśród Żydów: Część Żydów pod wpływem prześladowania zwraca się przeciw wierze Izraela (1 Mach. 2:18; 2 Mach. 7:24). Ale wierni, którzy znają Boga, wytrzymują (1 Mach. 1:62) Inni będą działać zaczynając organizowanie buntu.</p>
<p>(33) A roztropni wśród ludu doprowadzą wielu do właściwego poznania; lecz przez pewien czas padać będą od miecza i ognia, od uprowadzenia i rabunku.</p>	<p>Pobożni Żydzi przekonują wielu, aby powstać i wziąć udział w buncie w obronie chwały Bożej – wielu ginie.</p>
<p>(34) A gdy będą padać, doznają małej pomocy; i wielu przyłączy się do nich obłudnie.</p>	<p>Mała pomoc – Matatiasz prowadzi bunt przeciw Syrii w okolicach Jeruzalemu (1 Mach. 2-4). Wielu ... – wielu dołącza się tylko, aby ratować swoje</p>

	życie.
<i>(35) Nawet niektórzy spośród roztropnych upadną, aby wśród nich nastąpiło wyplawienie, oczyszczenie i wybielenie aż do czasu ostatecznego, gdyż to jeszcze potrwa pewien czas.</i>	Niektórzy giną przez prześladowania, co oznacza oczyszczenie. Także Kościół zna wiele okresów prześladowania. Antioch IV umiera w 164 w Persji.
<i>(36) A król zrobi, jak będzie chciał; będzie się wynosił i wywyższał ponad wszelkie bóstwo; i przeciwko Bogu bogów dziwne rzeczy¹ będzie wygadywał, i będzie miał powodzenie, aż dopełni się miara gniewu, bo to, co jest postanowione, wypełni się.</i> ¹ lub: niesłyszalne rzeczy	Antioch IV jest typem antychrysta (por. 2 Tes. 2:3-4; Obj. 13:5-8). Antioch IV czynił co chciał, ale jego moc też była ograniczona, Rzymianie byli silniejsi. Obraz pychy ludzkiej przeciwko Bogu. <i>Będzie się wynosił...</i> → 2 Tes. 2:4 Jest to panowanie antychrysta w ostatnich czasach przed końcem czasów (3 ½ roku).
<i>(37) Ani o bogów swoich ojców nie będzie się troszczył, nie będzie się troszczył o ulubienca kobiet ani o żadnego boga, bo wyniesie się ponad wszystkich.</i>	Antioch IV widział siebie jako boga. Pogardzał i lekcewał innych bogów; bogów jego ojców. <i>Ulubieniec kobiet</i> = bóg Adonis lub Dionizos.
<i>(38) Zamiast tego będzie czczył boga warowni; złotem, srebrem, drogimi kamieniami i kosztownościami będzie czczył boga, którego nie znali jego ojcowie.</i>	<i>Boga warowni</i> – zaufał mocy militarnej. Złota, srebra itd. używał, aby potwierdzić moc armii.
<i>(39) Do warownych grodów wprowadzi lud obcego boga; tych, którzy go uznają, obsypie zaszczytami, nada im władzę nad wieloma i w nagrodę obdziela ziemią.</i>	Wielu interpretuje, że jest to Antychryst (większy od Anriocha IV) (por. Dan. 9:26).
Antychryst Następne wersety są nieco problematyczne. Niektórzy uważają, że mówią też o Antiochu IV, choć są mniej dokładne. Problemem jednak jest, że pewne szczegóły się nie zgadzają, gdyż wcześniej wszystko było dokładnie opisane. Dlatego inni twierdzą, że jest teraz mowa o Antychryście. Sam tekst jednak nie wskazuje na to, że nagle nastąpi zmiana tematu.	
<i>(40) A w czasach ostatecznych zetrze się z nim król południa. Lecz król północy uderzy na niego z wozami, jeźdźcami i z wielu okrętami; wtargnie do krajów i zaleje je jak powódź.</i>	Czasy ostateczne → koniec czasu/ okresu panowania zła (por. Dan. 8:17-19). Wskazuje już na koniec czasów świata (patrz dalej Dan. 12:1-12). <i>Krół północy</i> – w całym rozdziale oznacza jednego z królów Seleucydów. Inwazja Asyrii i Babilonii w Izraelu była też atakami z północy. Krół północy = zło, wróg. Niektórzy uważają: kraje arabskie z Iranem. NB: tekst nadal jest nieco zagadkowy dopóki nie jesteśmy pewni, co do spełnienia.
<i>(41) Wtargnie i do prześlicznej ziemi, a wtedy padną dziesiątki tysięcy; lecz ręk jego ujdą: Edom i Moab, i główna część Amonitów.</i>	Rejon obecnej Jordanii i okolic.

<i>(42) A gdy wyciągnie swoją rękę po kraje, nawet ziemia egipska nie ocaleje.</i>	Egipt cierpi mocno.
<i>(43) Opanuje on skarby złota i srebra i wszystkie klejnoty egipskie. Libijczycy i Kuszyci pójdą w jego orszaku.</i>	Ataki na północną i wschodnią Afrykę
<i>(44) Wtem przestraszą go wieści ze wschodu i północy, dlatego wyruszy w wielkiej złości, aby wygubić i wytępić wielu.</i>	
<i>(45) I rozbije wspaniałe swoje namioty między morzem i prześliczną świętą górą. Wtedy dojdzie do swojego kresu i nikt mu nie pomoże.</i>	Nie zgadza się, co do śmierci Antiocha IV- podczas małej bitwy w Persji, a nie w Judei. Prześliczna święta góra = góra Syjon. Prawdopodobnie wskazuje na przyszłe spełnienie.

Księga Daniela, rozdz. 12

Rozdział 12 jest bezpośrednią kontynuacją poprzedniej części. W pierwszych wersetach powtarzają się tematy z ostatnich wersetów poprzedniego rozdziału: czasy ostatnie, prześladowanie, oraz dobra nowina, że wróg zostanie zniszczony i Bóg zwycięży.

Tematami całej Księgi Daniela są: prześladowanie wiernych, odmówienie poddania się bezbożnym władzom, wierność i wytrwałość, Bóg rządzi suwerennie.

Implikacja dla 'Resztki' Izraela w czasie Antychrysta

W *owym czasie*, czyli w czasie opisanym w ostatniej części poprzedniego rozdziału, anioł wstaje, w tym ostatnim i najstraszniejszym okresie prześladowań.

Wskazuje na okres strasznego prześladowania podczas panowania Antiocha IV Epifanusa, ale także na ucisk pod antychrystem, którego Antioch IV jest typem (por. Obj. 12:7-14).

Owy czas jest okresem Antiocha IV, ale jest to też ostatni czas, czas w którym my żyjemy (Por. Powt. Prawa 4:25-31; Jer. 30:1-11; Zach. 13:7-9; Mat. 24:15-22).

Drugi werset jest wyjątkowym tekstem, ponieważ jest to jedyne miejsce w Starym Testamencie mówiące o podwójnym zmartwychwstaniu: ku życiu wiecznemu lub potępieniu.

Zwyczaj w Starym Testamencie jeszcze nie ma rozróżnienia między piekłem a niebem; jest tylko mowa o *szeolu*, który jest ogólnym określeniem dla życia po śmierci i nie równa się ani piekłu, ani niebu.

Inne teksty w Starym Testamencie wskazują na nagrodę po śmierci, ale nie są tak jasne i jednoznaczne jak teksty w Nowym Testamencie (np. Psalm 16:9-11; 49:15; 73:23-26; Ozeasza 6:1-2; Ezechiela 37:11-14). Jedynie u proroka Izajasza (Iz. 26:19) znajdujemy pewien zarys zmartwychwstania.

Cała Księga Daniela podkreśla suwerenność Bożą w panowaniu nad ziemią. Teraz, na końcu księgi, uczy też suwerenności Bożej nawet poza życiem: Bóg ma moc nad śmiercią. Poprzez zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa Bóg ostatecznie udowodnił, że rządzi też nad śmiercią (por. 1 Kor. 15:55).

Oznacza to pocieszenie w prześladowaniu, że po śmierci każdy otrzyma swoją nagrodę: zli otrzymają karę i potępienie, wierni otrzymają usprawiedliwienie i chwałę.

Mimo wiadomości, które codziennie widzimy w telewizji, mimo niesprawiedliwości w społeczeństwie wokół nas, mimo cierpienia niewinnych, mimo prześladowań naszych braci i siostr, prawdą jest, że wszechmogący Bóg rządzi i jest suwerenny.

Księga Kaznodziei (Koholeta) sprawdzała wszystko, co jest *pod słońcem* i jest dość pesymistyczna (np. Kazn. 7:15-18; 9:11-12), ale Daniel widział *nad słońcem*, i widział Bożą rzeczywistość.

Wszystko dzieje się w Bożym planie (por. Dz. Ap. 2:22-24; Rzymian 8:28-39). Bezbożni otrzymają w końcu swoją karę (por. też. Np. Przyp. Salomona 14:11; 15:24; 16:22).

Roztropni, co znaczy sprawiedliwi i zbawieni, będą jaśnieć (w. 3). Jest to określenie używany w odniesieniu do niebiańskich istot. Antioch IV chciał być bogiem, wydał monety, z napisem „Theos Epifanes”, co znaczy „Bóg objawiony”, uważał, że sam jest bogiem. Jednak umarł jak człowiek, był człowiekiem zbuntowanym. Chciał być bogiem, jak wielu dzisiaj też tego pragnie, ale każdy, kto siebie wywyższa, zostanie ponizony. Tylko wierzący, który się poddaje całkowicie Bogu, zostaje wywyższony i będzie mógł żyć w wiecznej chwale.

Po tym, kiedy Daniel wszystkiego się dowiedział, otrzymuje rozkaz, aby zapieczętował księgę tych objawień, aż do czasu ostatecznego (w. 4).

Na Bliskim Wschodzie ważne dokumenty zostawały zapieczętowane: zamknięte a każda partia kładła swoją pieczęć. Oryginalny dokument zostawał skopiowany, a potem zapieczętowany i schowany (*zamknięty*). Oznaczało to, że nikt już nie mógł zmienić treści dokumentu (por. Jer. 39:9-12).

Dopiero w ks. Objawienia następuje otwarcie pieczęci i dalsze objawienie. Jan widzi, co było zapieczętowane i zamknięte. Objawienie potwierdza Sąd ostateczny i zmartwychwstanie ku wiecznemu potępieniu (Obj. 20:11-15) lub ku wiecznemu życiu z Bogiem (Obj. 21-22).

Daniel nie otrzymuje więcej objawień i wyjaśnień (w. 8 i 13).

Określenie *czas ostateczny* po hebrajsku oznacza: *czas końcowy*, lub *koniec czasu / okresu*. Hebrajski tekst nie oznacza końca historii świata, lecz tylko koniec pewnego okresu, lub końcowy czas pewnego dłuższego okresu, co może wskazywać na koniec historii świata, ale wcale nie musi.

Reakcja Daniela (w. 5-13)

Czytamy, że Daniel *widział dwóch innych aniołów* (w. 5), ale w hebrajskim tekście nie ma określenia *dwaj inni*, lecz tylko *dwaj...* i też nie ma wyrazu *aniołów*.

Prawdopodobnie chodzi o anioła, który przyniósł wiadomość (anioł Gabriel) a drugim jest być może anioł Michał (por. 10:21), ale tak na prawdę nie wiemy kim są te postacie.

Jako reakcja na pytanie Daniela *jak długo jeszcze*, jedna z postaci podniosła obie ręce ku niebu (w. 7) i przysięgała, co znaczy, że przywołała Boga, jako świadka, aby potwierdzić prawdę tych słów (por. Ks. Rodz. 14:22; Ezech. 20:5-6).

Wtedy Daniel otrzymuje tajemniczą odpowiedź: *trwa to czas, dwa czasy i pół czasu*, co przypomina słowa z rozdziału 7 (Dan. 7:25).

Nie chodzi tu znowu o dokładny czas, lecz o to, że jest to wyznaczony czas, zło nie jest w stanie czynić do końca tego, co chce (3 ½ jest połową 7, patrz komentarz przy Dan. 7:25). Zło może działać przez pewien wyznaczony czas, ale zostaje potem zatrzymane.

Podobnie jak my wszyscy nigdy nie jesteśmy zadowoleni, i zawsze chcemy wiedzieć więcej, Daniel też chciał znać więcej szczegółów.

Odpowiedź na jego prośbę jednak brzmi: *to nie twoja sprawa, idź, żyj dalej i rób, co należy* (parafraza z w. 9). To znaczy: żyj wiernie i w czystości w otoczeniu, które jest złe, mimo prześladowania. Słowa te zostaną w nieco innej formie powtórzone na końcu rozdziału (w. 13). Dalsze objawienia dotyczące wszystkiego, co Daniel widział nastąpią dopiero w Księdze Objawienia, po wniebowstąpieniu Pana Jezusa.

Potem (w. 11-12) Daniel otrzymał jeszcze dwie bardzo konkretne liczby dni (1290 i 1335), których w żaden sposób nie można powiązać z historycznymi wydarzeniami, ani też ze sobą.

Nie jest jasnym, czy istnieje jakakolwiek relacja między tymi liczbami oraz 2300 wieczorów i poranków (8:14) lub z określeniem *czas, czasów i pół czasu* (7:25; 12:7).

Po prostu w żaden sposób nie możemy się tego dowiedzieć, nie wiemy, co te liczby znaczą.

Bóg objawił pewne rzeczy, ale nie wszystko. Musimy być zadowoleni z tych krótkich spojrzeń w przyszłość. Wiele nie wiemy, wiemy tylko, że zło nie zwycięży, że wierni otrzymają swoją nagrodę, to powinno nam wystarczyć. *Idź, żyj dalej, bo słowa są zamknięte*.

Liczby eschatologiczne

Czas, czasów i pół czasu (7:23); *2300 wieczorów i poranków* (8:14); 70 tygodni - lat (9:25-27); *1290 dni i 1335 dni* (12:11-12). Na podstawie tychże liczb oraz innych liczb w Biblii, ciągle próbowano obliczyć datę powrotu Jezusa Chrystusa.

Jednak wszelkie próby obliczenia Jego powrotu są przeciw woli Bożej (Mk. 13:32). Wielu chrześcijan to uznaje, ale też mniej dokładne obliczanie, próba określenia, kiedy 'mniej więcej' Jezus wróci jest grzechem. Twierdzenia takie jak: „w naszym pokoleniu Jezus na pewno wróci”, „teraz już nie długo...” są niezgodne z Ew. Marka 13:32. Znaki czasów były już we wszystkich wiekach, nie jest teraz gorzej niż dawniej. Każdy, kto poważnie czyta historię Europy czy świata wie, że świat znał znacznie gorsze okresy niż ten czas, w którym teraz żyjemy! W naszym czasie jeszcze nie jest tak źle, i znaki, o których Jezus mówił, nastąpiły w obfitości w każdym wieku od Jego wniebowstąpienia. Eschatologiczne *czasy ostateczne* zaczęły się w momencie, kiedy Jezus wstąpił do nieba i trwają aż do jego powrotu, a kiedy to będzie, tego nikt nie wie.

Nas współcześnie żyjących również dotyczy nakaz anioła skierowany do Daniela (w. 13): *Lecz ty, idź swoją drogą, aż przyjdzie koniec. Spoczniesz, i powstaniesz w przeznaczonym dla ciebie miejscu na końcu dni.*

Dodatki

Imperium Asyryjskie

rok	Król Asyrii	Opis	Król Izraela	Król Judy	Prorok	Biblia	
745	Tiglat Pileser III 745-727 p.n.e.	Król Asyrii Król Achaz z Jeruzalem odwiedził Tiglata Pilesera w Damaszku. Skopiował ołtarz z Damaszku.	Pekach 740-732	Jotam 742-735		2 Krl. 16:10	
750		Tiglat Pileser wyprowadził część ludności północnego Izraela na wygnanie				2 Krl. 15:29 1 Kron. 5:26	
727	Salmanasar V 727-722 p.n.e.		Ozeasz 732-722	Achaz 735-715		2 Krl 17:3	
722		Samaria upada po 3 latach oblężenia Salmanasar zdobywa i niszczy Samarię i wyprowadza ludność północnego Izraela na wygnanie (z którego nigdy nie powracają).				Jonasz (?)	2 Krl. 18:9-12
721	Sargon II	Uczył stolicą Niniwę (zamiast Aszur)		Hiskiasz 715-686			
711	721-705 p.n.e.	Zdożył Azdod					Iz. 20:1
705	Sennacheryb 705-681 p.n.e.	Powiększył i upiększył Niniwę, która stała się najważniejszym miastem w imperium. Zbudował wiele pałaców oraz pierwszy akwedukt w historii.					
		Babilon buntuje się kilka razy. Sennacheryb wyprowadza posąg boga Marduka z Babilonu do Niniwy, co powoduje jeszcze większy sprzeciw babilończyków,				Izajasz 739	
701		Król Hiskiasz buntuje się przeciw Asyrii (wspierany przez Egipt i Babilon) Sennacheryb zdobywa 10 miast judzkich i prowadzi oblężenie Jeruzalem, ale wraca do kraju z powodu buntu w Niniwie.				Micheasz 750-586	2 Krl. 18:13-37 2 Krl. 19:10-37 2 Kron. 23:1-23 Mich. 1:8-16
		Sytuacja w Judzie staje się trudna (Prorok Micheasz)					Mich. 1:
689		Babilon zniszczony przez Sennacheryba					
681	Asarhaddon 681-669 p.n.e.	Syn Sennacheryba		Manasses 686-643		2 Krl. 19:37 Ezdrasza 4:2	

		Budowa wielkiego pałacu w Nimrod, wg tradycji na wzór pałacu Salomona (tylko znacznie większy).				
		W latach 680-667 Asarhaddon był także królem Babilonii i nawet mieszkał w Babilonie.				
643		Asarhaddon (syn Sennacheryba) wyprowadził judzkiego króla Manassesę na wygnanie do Babilonu		Amon 643-641		2 Kron. 33:11-19
669	Asurbanipal 669-631 p.n.e.	W Biblii: Asnapar		Jozjasz 641-609		Ezdrasza 4:10
		Babilon nadal buntuje się wprawdzie bez skutku, ale imperium asyryjskie słabnie.				

Imperium Babilońskie

rok	Król Babilonu	Opis	Król Judy	Prorok	Biblia
625	Nabopolassar 626-605 p.n.e.	Nabopolassar buntuje się przeciw Asyrii, zyskuje niepodległość Babilonii	Jozjasz 641-609	Jeremiasz 626-587	2 Krl. 22:1-2
612		Babilon zdobywa i niszczy Niniwę, stolicę mocarstwa asyryjskiego		Sofoniasz	
609		Nebukadnessar niszczy ostatecznie armię asyryjską, Babilon przejmuje władzę Asyria szuka pomocy w Egipcie. Król Jozjasz atakuje Egipt.	Jehoachaz	Nahum (przeciwko Niniwa)	Nahum
609		Jozjasz ginie w bitwie z faraonem Necho w okolicach Megiddo	Jehojakim 609-598		Abdiasz
609		Jehoachaz jest krótko królem, faraon Necho usuwa go i więzi, jednocześnie czyniąc Jehojakim królem. Jehojakim zostaje wasalem Egiptu.			2 Krl. 23:30-36. 2 Kron. 36:2-5
605		Nebukadnesar (Nabuchodonozor) 605-562 p.n.e.		Bitwa pod Karkemisz – ostateczna klęska Asyrii Faraon atakuje Babilon, ale przegrywa Nebukadnesar atakuje Jeruzalem Wyprowadzenie pierwszej grupy Judejczyków na wygnanie, wśród nich Daniela Nabopolassar umiera. Nebukadnessar wraca do Babilonu, staje się królem,	Habakuk
602	Jojakim buntuje się przeciw Babilonowi			Daniel 1:1	
603	Daniel interpretuje sen Nebukadnesera			2 Krl. 24:1 Dan. 2	
603-593	Nebukadnesar buduje wiele świątyń, m.in. bramę Isztar (obecnie w Pergamonmuseum, Berlin). Buduje także tzw. wiszące ogrody.				
594	Nebukadnessar rozkazuje Sedekiaszowi przybycie do Babilonu Jeremiasz wysyła list do Żydów w Babilonie			Jer. 51,59-60	
593	Ezechiel ma widzenie w Babilonie			Ezech. 1:1-3	

598		Nebukadnessar atakuje Syrię i planuje atak na Judeę Król Jehojakim umiera			2 Krl. 24:1 2 Kron. 36:6 Jer. 22
597		Nebukadnessar wraca do Judei, zdobywa Jeruzalem i wyprowadza drugą grupę wygnańców , wśród nich 10.000 szlachty, króla Jojakima oraz proroka Ezechiela.	Jehojachin 598-597	Ezechiela Ok. 592-570	2 Krl. 24:8-20 2 Kron. 36:6-10 Ezech. 1:1-3
589		3-ia wyprawa Nebukadnesara do Jeruzalem; 30 miesięczne oblężenie Jeruzalemu. Sedekiasz więzi Jeremiasza	Sedekiasz 597-587		2 Krl. 25:1-7 Jer. 32:1-3; 34:1-7; 39:1-7; 52:2-11
587		Nebukadnesar zdobywa i niszczy Jeruzalem. Więzi króla Sedekiasza, zabija jego synów, a potem oślepia go. Wyprowadzenie trzeciej grupy wygnańców			2 Krl. 25 Jer. 39:6-7
573		Nebukadnesar zdobywa Tyrę po 13 latach oblężenia			Ezech. 29:17-20
562	Amel-Marduk 563-561 p.n.e.	W Biblii: Ewil-Merodach Amel-Marduk zwalnia Jojakima z więzienia			2 Krl. 25:27 Jer. 52:31
560	Nergal Sar-Eser 560-556 p.n.e.	Nergal-Sarra-Usur (Neriglisar)			Jer. 39:13-14
556	Labassi-Marduk	Rządzi tylko 9 miesięcy			
556	Nabonid Nabuna'id 556-539 p.n.e.	Nabonid zostaje królem. Był generałem za panowania Nebukadnesera i prawdopodobnie jego zięciem			
552	Baltazar (koregent) 552-539 p.n.e.	Nabonid przebywa na stałe z dala od Babilonu (jest bardzo niepopularny) a ustala syna Baltazara jako koregenta nad Babilonem Baltazar razem z ojcem rządzi do upadku Babilonu w 539			Dan. 7:1
553		Pierwszy rok panowania Baltazara: sen Daniela (4 zwierzęta)			Dan. 7:1
550		Trzeci rok panowania Baltazara: wizja Daniela			Dan. 8:1-2
539		Babilon zostaje zdobyty przez Persów			Dan. 5

Wygnanie

- 606 p.n.e. Wyprowadzenie pierwszej grupy wygnańców do Babilonu.
- 597 p.n.e. Wyprowadzenie drugiej grupy do Babilonu, wśród nich króla Jojakina i Ezechiela.
- 586 p.n.e. Zniszczenie Jeruzalem, wyprowadzenie trzeciej grupy (Jeremiasza 52:28-30).

- 536 p.n.e. Pierwsza grupa Żydów wraca do Jeruzalem
- 516 p.n.e. Zakończenie budowy świątyni

70 lat między wyprowadzeniem pierwszej grupy a powrotem pierwszej grupy Żydów

70 lat między zniszczeniem Jeruzalem a odbudową świątyni.

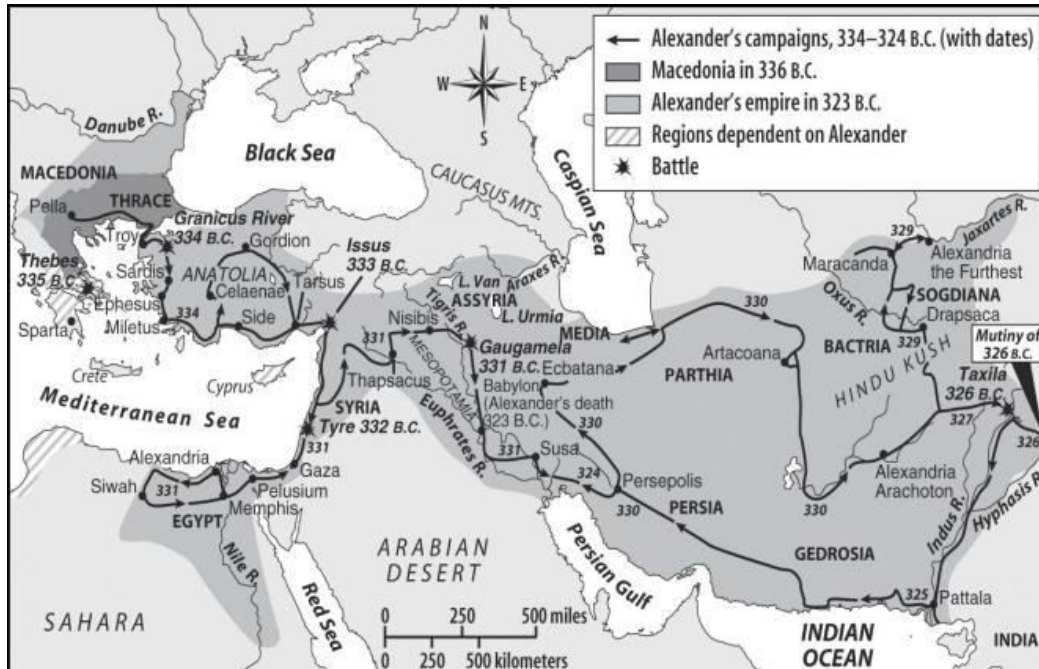
Imperium Perskie (539 – 331 p.n.e.)

rok	Król Persii	Opis	Prorok	Biblia
539	Cyrus II Wielki 559-529	Dariusz Medyczyk nie występuje w żadnym innym tekście. Jest to albo perski generał Gobryas (który rządzi w imieniu Cyrusa) albo jest to inna nazwa samego Cyrusa.		Dan. 6:1
538		Daniel czyta Jeremiasza i odkrywa, że wygnanie będzie trwa 70 lat.		Dan. 9:1-2
537		Daniel w lwiej jamie (nie wiadomo dokładnie w którym roku)		Dan. 6
536		Jest królem nad całym Chaldejskim Imperium.		Dan. 1:21; Iz. 45
536		Dekret Cyrusa: Pierwsza grupa Żydów może wrócić do Jerozolim pod przywództwem Zerubbabel i Jeszua, aby odbudować świątynię → dokładnie 70 lat po pierwszym wyprowadzeniu na wygnanie (606 p.n.e.)		2 Kron. 36:22-23 Ezdr. 1-3; 5:13; 6:3
533		Wizja Daniela nad rzeką Tygrys (Dan. 10) Daniel nie jest już w Babilonie, gdyż Babilon leży nad rzeką Eufkrat. Daniel ma ok. 90 lat.		Dan. 10
529	Kambyzes II 529-522	Wg niektórych Kserkses (Ezdrasz 4:6)	Aggeusz 520 p.n.e. Zachariasz 520-518 p.n.e.	Ezdr. 4:6 ?
522	Dariusz I Wielki 522-486	Zjednoczył imperium poprzez walutę, pocztę i budowę „autostrad”		Ezdr. 4:5
521		Pozwala na dalszą budowę świątyni jerozolimskiej i daje na to fundusze.		Ezdr. 6:1-14
516		Budowa świątyni w Jerozolimie zostaje zakończona = dokładnie 70 lat po zniszczeniu Jerozolim (586 pne)		
485	Kserkses I Wielki 485-465	Kserkses = Achaszwerosz. Był bardzo bogatym władcą.		Dan. 11:2b; Ezdr. 4:6
478		Ester zostaje żoną Kserksesa.		Ezdr. 4:6 Ester 1:1
479		Persja przegrywa z Grekami (bitwa Plataea) – Greckie państwo zaczynają się jednoczyć pod kierownictwem Aten.		
465	Artakserkses I 465-424 ---			Ezdr. 7:1; Neh.
458		Dekret Artakserksesa: druga grupa Żydów wraca do Jerozolimy pod przywództwem Ezdrasza.		Ezdr. 7:1-28
445		Nehemiasz wraca z trzecią grupą do Jerozolimy, aby odbudować mury miasta.		Neh. 1:1; 2:1
		Powstanie filozofii i demokracji greckiej. Już nie poezja i literatura grają główną rolę, lecz nauki ścisłe i retoryka. Rozwój hellenizmu.	Malachiasz 432 p.n.e.	Mal.

423	Dariusz II 423-404			
	Artakserkses II 404-359	Wojny z Grecją – Ksenofont „Anabasis”.		
	Artakserkses III 358-338			
	Artakserkses IV 338-336			
	Dariusz III 336-330			

Imperium Macedońskie 330 p.n.e.

Rok	Opis	Biblia
336	Narodziny Aleksandra, syna króla Macedonii.	
343	Aleksander (13 lat) otrzymuje edukację od Arystotelesa	
340	Aleksander (16 lat) koregentem wraz ojcem nad Macedonią	
336	Aleksander Macedoński, zw. Aleksandrem Wielkim dziedziczy królestwo Macedonii po ojcu Filipie II (359-336).	Dan. 11:3
334	Aleksander przekracza Hellespont (Dardanele) i rozpoczyna podbój Imperium Perskiego.	
331	Aleksander Wielki wygrywa ważną bitwę z Persami. M.in. żona i dzieci Dariusza stają się jego zakładnikami	
331	Aleksander zdobywa i niszczy Tyr	Zach. 9:3-4 Ez. 27:32
	Aleksander w Jerozolimie, ale Żydom nic złego nie czyni. Odwiedza świątynie, gdzie pokazano mu księgę Daniela. Zwalnia Żydów z podatków każdego siódmego roku.	
	Zakłada miasto Aleksandria w Egipcie.	
330	Aleksander ostatecznie pokonuje Persję. Niszczy i rabuje ich miasta.	
323	Aleksander wraca do Babilonu, zamierzając uczynić z niego stolicę swego komercyjnego imperium. Umiera w Babilonie	

Skutki działania Aleksandra Wielkiego

- Grecy znaleźli się daleko poza granicami Grecji. Wszędzie powstawały kolonie greckie.
- Kultura grecka istniała już dawno przed Aleksandrem Wielkim, ale dzięki niemu w bardzo szybkim tempie zaczęła mieć wpływ na całym bliskim wschodzie. Powstał tzw. hellenizm

- Powstanie jednego świata ekonomicznego: Aleksander wprowadził jedną walutę na wzór greckiej.
- Rozwój języka greckiego jako *lingua franca*. Herodot zakładał w V wieku p.n.e., że każdy człowiek rozumie po grecku. Powstanie tzw. *koine grecki* (język grecki Nowego Testamentu).
- Wyższy poziom edukacji, wpływy myśli greckiej. Umiejętność pisania i czytania staje się powszechna. Rozwój abstrakcyjnego myślenia, także wśród innych narodów.
- Filozofia staje się sposobem życia. Wpływ sofistów i Sokratesa.
- Rozpowszechnienie religii greckiej: greccy bogowie zostają utożsamieni z lokalnymi bogami. Np. starzy semicki bogowie Palestyny otrzymali greckie nazwy.
- Społeczeństwo zostaje zorganizowane wokół *polis*a (miasta). Dla Greków, cywilizowane życie jest życiem miejskim.
- Wpływ *gymnazia* greckiego (nauczanie, sport).
- Rozwój indywidualizmu. Wybieranie jest lepsze niż dziedziczenie. Np. samodzielny wybór religii → filozoficzny indywidualizm Sokratesa.

W hellenistycznym społeczeństwie o wiele łatwiejszym jest głoszenie i rozpowszechnianie się chrześcijaństwa, niż w starych imperiach, gdzie każdy naród posiadał swoich bogów i nie był otwarty na inne myślenie. Bóg użył Aleksandra Wielkiego, aby przygotować świat na przyjęcie Ewangelii.

Diadochy

Po śmierci Aleksandra Wielkiego, jego generałowie zarządzili według tradycji perskiej, jako *satrapowie* (gubernatorzy) w różnych częściach imperium. Na razie jako zastępstwo jeszcze nie narodzonego syna Aleksandra.

Powstały królestwa 4 generałów:

- Ptolemeusz I – rządził Egiptem (stolica: Aleksandria).
- Seleukos – rządził Syrią, Babilonem, Persją (stolica: Antiochia w Syrii).
- Lizymachus – rządził Grecją i dzisiejszą Turcją
- Kassander – rządził Macedonią (Grecja)

W roku 305 p.n.e. imperium Aleksandra już się rozpadło i miejsce miały wojny między różnymi częściami imperium. Dopiero Imperium Rzymskie znowu 'kontynuuje' dzieło Aleksandra, tworząc powtórnie ogromne imperium, które ma zjednoczyć wiele narodów (od II wieku p.n.e.).

Dla Izraela szczególnie ważni są Ptolemeusze, którzy do 217 p.n.e. panują nad Palestyną. Potem panują Seleucydzi do momentu przejścia władzy przez Rzymian w I wieku p.n.e.

Daniel 11:2-21 opisuje okres ok. 485 – 164 p.n.e. a szczególnie 150 lat konfliktu między królestwami Seleucydów i Ptolemeuszów (Egipt), gdzie Izrael cały czas jest pomiędzy.

Poniżej skrócony przegląd, bardziej szczegółowo przy Ks. Daniela rozdz. 11.

Szczególnie Seleucydzi promowali hellenizm oraz religię grecką. Budowali wiele nowych hellenistycznych miast z których jednym z najważniejszych była Antiochia w Syrii (por. dz. Apost. 11:19-26).

Patrz też: Daty 5 - Ptolemeuszowie i Seleucydzi

Izrael pod Ptolemeuszami

rok	Seleucydzi Persja / Syria (królowie północy)	Opis	Ptolemeusze Egipt (królowie południa)	Izrael
	Seleukos I Nikator 311-280		Ptolemeusz I Soter 323-285 Dan. 11:5	Założył sławną bibliotekę Aleksandrii. Palestyna pod rządami Ptolemeusza. Zdożył Jerozolimę w szabat (301 p.n.e.) Deportował 100.000 Żydów do Aleksandrii. Wcielił 3.000 żydów do armii. Fundament dla Izajasza 19:18-19
	Antioch I Soter 280-261		Ptolemeusz II 283-246 Dan. 11:6	Zbudował sławną latarnię – jeden z cudów świata, sławną bibliotekę oraz muzeum w Aleksandrii.
	Antioch II Theos 261-246	252 Poślubił Berenikę, córkę Ptolemeusza II Dan. 11:6		Wg legendy Ptolemeusz II zlecił tłumaczenie Starego Testamentu. Wg. legendy wykonane przez 72 starszych żydowskich w ciągu 72 dni na wyspie Paros przy Aleksandrii – <i>Septuaginta</i> 274-271 – pierwsza wojna syryjska. 260-253 – druga wojna syryjska
	Seleukus II Kallinikos 245-225 Dan. 11:9		Ptolemeusz III 246-222 Dan. 11:7-8	Brat Bereniki Podczas jego rządów Ptolemeusze osiągnęli największe terytorium
	Seleukus III Soter 225-223			246-241 – trzecia wojna syryjska – spowodowana przez zamordowanie Bereniki. Ptolemeusz zwycięża i plądruje Egipt.
	Antioch III Wielki 223-187 Dan. 11:10		Ptolemeusz IV 221-204 Dan. 11:11-14	219-217 – czwarta wojna syryjska 217 Bitwa pod Rafią (Gaza) – 10.000 wojska i słońce. Ptolemeusz IV zwycięża. Palestyna od teraz jednak pozostanie pod panowaniem Seleucydów.

		Izrael pod Seleucydami	Ptolemeusz V 204-181	Aleksandria największym miastem na świecie. Mieszka tu bardzo dużo Żydów Palestyna została podczas jego rządów zdobyta przez Seleucydów. Dedykacja Ptolemeusza V wyryta przez kapłanów egipskich na tzw. <i>Kamieniu z Rosetty</i> (ok. 200 p.n.e).
--	--	------------------------	-------------------------	--

